

23. TIISTAINA 29. HELMIKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Hallituksen esitys laiksi ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta.....	446
Hallituksen esitys HE 8/2000 vp	
2) Laki opintotukilain 7 b §:n muuttamisesta	477
Lakialoite LA 10/2000 vp (Pirkko Peltomäki /sd ym.)	
3) Laki sairausvakuutuslain 22 §:n muuttamisesta	483
Lakialoite LA 16/2000 vp (Anu Vehviläinen /kesk ym.)	

Mietintöjen pöydällepano

4) Hallituksen esitys mannerjalustalla sijaitsevien kiinteiden lauttojen turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi rikoslain 34 luvun muuttamisesta	495
Hallituksen esitys HE 152/1999 vp	
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 3/2000 vp	
5) Hallituksen esitys laiksi Pohjoismaiden projektivientirahastosta...	495
Hallituksen esitys HE 182/1999 vp	
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 1/2000 vp	
6) Hallituksen esitys laiksi arvonlisäverolain 32 ja 33 §:n muuttamisesta.....	495
Hallituksen esitys HE 179/1999 vp	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 3/2000 vp	

- 7) Hallituksen esitys laiksi tilintarkastuslain 6 §:n muuttamisesta 495
Hallituksen esitys HE 161/1999 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 1/2000 vp
- 8) Hallituksen esitys laiksi vakuutusyhdistyslain muuttamisesta 495
Hallituksen esitys HE 193/1999 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 2/2000 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenuoto

Nimenuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Sulo Aittoniemi /alk
Olavi Ala-Nissilä /kesk
Janina Andersson /vihr
Rainer Erlund /erl
Tarja Halonen /sd
Rakel Hiltunen /sd
Liisa Hyssälä /kesk
Ulla Juurola /sd
Toimi Kankaanniemi /skl
Kimmo Kiljunen /sd
Mari Kiviniemi /kesk
Markku Laukkanen /kesk
Johannes Leppänen /kesk
Hanna Markkula-Kivisilta /kok
Susanna Rahkonen /sd
Säde Tahvanainen /sd
Erkki Tuomioja /sd

Nimenuodon jälkeen ilmoittautuu seuraava edustaja:

Rakel Hiltunen /sd

Eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä olevat edustajat

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä ovat

29.2. edustaja
Erkki Tuomioja /sd
29.2.—3.3. edustaja
Kimmo Kiljunen /sd

Merkitään.

Sairauspoissaolot

Puhemies: Ilmoitetaan, että sairauden vuoksi eduskuntatyöstä ovat poissa

29.2. edustaja
Säde Tahvanainen /sd
29.2.—3.3. edustaja
Ulla Juurola /sd
29.2.—10.3. edustaja
Hanna Markkula-Kivisilta /kok

Merkitään.

Poissaolopyynnöt

Puhemies: Vapautusta eduskuntatyöstä muun syyn perusteella ovat pyytäneet ajalta

29.2. edustaja
Osmo Soininvaara /vihr
29.2.—3.3. edustajat
Rainer Erlund /erl
Markku Laukkanen /kesk
Johannes Leppänen /kesk

Puhemiesneuvosto puoltaa poissaolopyyntöjä.

Hyväksytään.

Uusi edustaja

Puhemies: Ilmoitetaan, että Helsingin kaupungista oleva dosentti, lääkäri Ilkka Taipale, joka varamiehenä Helsingin vaalipiiristä tulee eduskunnan jäseneksi tasavallan presidentiksi valitun ed. Tarja Halosen sijaan, on viime perjantaina esittänyt minulle asianmukaisesti tarkastetun ja hyväksytyn edustajanvaltakirjansa ja on siten oikeutettu ryhtymään edustajantointaan hoitamaan 1 päivästä maaliskuuta 2000 lukien.

Toivomusaloitteiden raukeaminen

Puhemies: Ilmoitetaan, että Suomen perustuslain voimaantulojärjestelyistä annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisesti vuosien 1999 ja 2000 valtiopäivillä tehty, vireillä olevat toivomusaloitteet raukeavat 1 päivänä maaliskuuta 2000 Suomen perustuslain tullessa voimaan.

Merkitään.

Valiokuntien jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtioneuvoston jäseneksi nimitetyn ed. Filatovin tilalle valitaan uusi varajäsen suureen valiokuntaan ja uusi jäsen perustuslakivaliokuntaan.

Edelleen ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytävät vapautusta

suuren valiokunnan jäsenyydestä ed. Olin ja varajäsenyydestä ed. Rahkonen,

perustuslakivaliokunnan varajäsenyydestä ed. Rahkonen,

lakivaliokunnan jäsenyydestä ed. Rahkonen ja varajäsenyydestä ed. P. Salo,

hallintovaliokunnan jäsenyydestä ed. Juurola,

puolustusvaliokunnan jäsenyydestä ed. Wal-
lin ja

sivistysvaliokunnan jäsenyydestä ed. Kähkö-
nen.

Puhemiesneuvosto puoltaa anomuksia.

Anomuksiin suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntien täydennysvaalit toimitetaan ensi perjantaina 3 päivänä maaliskuuta kello 13 pidettävässä istunnossa. Vaaleissa noudatetaan eduskunnan 21 päivänä helmikuuta hyväksymää ja 1 päivänä maaliskuuta voimaan tulevaa vaalisääntöä. Sen 13 §:n mukaan ehdokaslistat täydennysvaaleja varten on jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytää ed. Rahkonen vapautusta Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan varajäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan täydennysvaali toimitetaan ensi perjantaina 3 päivänä maaliskuuta kello 13 pidettävässä istunnossa. Vaalissa noudatetaan eduskunnan 21 päivänä helmikuuta hyväksymää ja 1 päivänä maaliskuuta voimaan tulevaa vaalisääntöä. Sen 13 §:n mukaan ehdokaslistat täydennysvaalia varten on jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

Yleisradio Oy:n hallintoneuvoston jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtioneuvoston jäseneksi nimitetyn ed. Filatovin tilalle valitaan uusi jäsen Yleisradio Oy:n hallintoneuvostoon.

Ilmoitetaan, että Yleisradio Oy:n hallintoneuvoston täydennysvaali toimitetaan ensi perjantaina 3 päivänä maaliskuuta kello 13 pidettävässä istunnossa. Vaalissa noudatetaan eduskunnan 21 päivänä helmikuuta hyväksymää ja 1 päivänä maaliskuuta voimaan tulevaa vaalisääntöä. Sen 13 §:n mukaan ehdokaslistat täydennysvaalia varten on jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

Eduskunnan kirjaston hallituksen jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytää ed. Luhtanen vapautusta eduskunnan kirjaston hallituksen jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnan kirjaston hallituksen täydennysvaali toimitetaan ensi perjantaina 3 päivänä maaliskuuta kello 13 pidettävässä istunnossa. Vaalissa noudatetaan eduskunnan 21 päivänä helmikuuta hyväksymää ja 1 päivänä maaliskuuta voimaan tulevaa vaalisääntöä. Sen 13 §:n mukaan ehdokaslistat täydennysvaalia varten on jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen esitys laiksi ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 8/2000 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Oikeusministeri Johannes Koskinen:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen antaminen laiksi ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoitta-

misesta on tulos useiden vuosien mittaisesta hankkeesta saattaa julkiseksi yksittäisten ehdokaiden vaalikampanjan rahoitus. Erityisesti kansalaiskeskustelu, eduskunta ja yksittäiset kansanedustajat aloitteineen ovat viime vuosina olleet vauhdittamassa hanketta.

Puolueiden vaalikampanjan tuotot ja kulut on jo nykyisin tullut oikeusministeriölle selvittää, mutta valvonta ei ole kohdistunut yksittäisiin ehdokkaisiin. Kansainvälisestikin tarkastellen on kysymys merkittävästä asiasta, sillä Euroopan neuvoston kokoamien tietojen mukaan vaalirahoitusta sääntelevä lainsäädäntö puuttuu vain harvasta Euroopan maasta. (Hälinää)

Puhemies (koputtaa): Anteeksi, ministeri! Pyydän edustajia rauhoittumaan ja käymään yksityiset keskustelut salin ulkopuolella, tässä tärkeässä asiassa.

Puhuja: Kiitos, puhemies! — Esityksen tavoitteena on lisätä vaalirahoituksen avoimuutta, poliittisen järjestelmän uskottavuutta ja sitä kautta myös äänestysaktiivisuutta.

Kun keskeiset rahoituslähteet saatetaan julkisuuteen, äänestäjillä on mahdollisuus arvioida sidoksia, joita vaaleissa valitun henkilön ja tämän vaalikampanjan rahoittajan välillä on mahdollisesti syntynyt. Avoimuuden lisääminen ei kuitenkaan saa loukata kansalaisten yksityisyyden suojaa tai vaikeuttaa vaalirahoituksen saatavuutta. Osaltaanhan tämä avoimuus lisää myös tietoa poliittisesta järjestelmästä ehkä turhia mustamaalauksia ja peikkoja vähentäen.

Ehdokkaiden vaalirahoituksen ilmoittamisesta ei ole säännöksiä voimassa olevassa lainsäädännössä. Tilanne on Suomessa poikkeuksellinen verrattuna erityisesti sellaisiin muihin maihin, joissa vaalit ovat ensisijaisesti henkilövaaleja. Sen sijaan useampi listavaalijärjestelmämaa on saman kaltainen sikäli, että niissä erillisiä vaalirahoituksen julkisuussäännöksiä ei ole olemassa.

Ehdotetun lain mukaan ilmoituksen vaalirahoituksestaan tekisivät eduskuntavaaleissa kansanedustajiksi valitut ja varaedustajat, europarlamenttivaaleissa Euroopan parlamentin jäseniksi valitut ja varajäsenet sekä kunnallisvaaleissa valtuutetuiksi ja varavaltuutetuiksi valitut. Presidentinvaalissa ilmoitusvelvollisuus koskisi kaikkia ehdokkaita, mutta ilmoituksen tekemisestä

vastaisivat ehdokkaita asettaneet puolueet ja valitsijayhdistysten vaaliasiamiehet.

Viranomaisille tehtävässä ilmoituksessa olisi mainittava ehdokkaan vaalikampanjan kokonaiskulut yhtenä lukuna. Viime vaalien yhteydessä tehdyssä selvityksessä ja tutkimuksessa eriteltiin myös vaalikulut, ja sillä oli hyvin suuri merkitys yleisen tiedon lisäämisessä ja myös pohjatietona tälle vaalirahoitussääntelylle. Mutta tuossa esityksessä siis menot julkistettaisiin vain yhtenä lukuna.

Vaalikampanjan rahoitus eriteltäisiin ehdokkaan omiin varoihin ja ulkopuoliseen tukeen, joksi luettaisiin ehdokkaan ja hänen tukiryhmiensä saama tuki. Ulkopuolinen tuki puolestaan ryhmiteltäisiin yksityishenkilöiltä, yrityksiltä, puoluejärjestöiltä ja muilta vastaavilta tahoilta saatuun tukeen. Tuntuviin, huomattavan suurten lahjoitusten kohdalla on perusteltua, että äänestäjät saavat tietää myös yksittäisen lahjoituksen antajan.

Presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa tulisi mainita erikseen jokaisen yksittäisen ulkopuolisen tuen arvo ja antajan nimi, jos tuen arvo on vähintään 20 000 markkaa. Tässä ovat siis kyseessä valtakunnalliset vaalit, joissa yleisesti budjetit ovat satoja tuhansia ja miljoonia markkoja.

Eduskunta- ja kunnallisvaaleissa olisi ilmoitettava tuen arvo ja antajan nimi, jos tuki on vähintään 10 000 markkaa. Ilmoitusraja olisi matalampi siksi, että eduskunta- ja kunnallisvaaleissa voi jo tämän suuruisella tuella olla huomattavaa merkitystä. Lisäksi suhteessa keskimääriisiin budjetteihin 10 000 markkaa on jo 10 prosentin luokkaa, eduskunta- ja kunnallisvaaleissa vielä kovasti enemmän. Tämän takia ja julkisen keskustelun pohjalta itse ehdotuksessani hallituksen esitykseksi poikkesin siitä vaalirahoituskomitean valtaenemmistön linjasta, jossa sama 20 000 markan raja olisi ulottunut myös eduskunta- ja kunnallisvaaleihin.

Arvoltaan näitä rajoja pienemmän suorituksen antaneen yksityishenkilön nimeä ei saisi ilmoittaa ilman hänen nimenomaista suostumustaan. Muiden kuin yksityishenkilöiden nimet ehdokas voisi halutessaan kertoa myös pienempien lahjoitusten osalta, siis alle 20 000:n tai alle 10 000 markan lahjoitusten osalta. Tuen arvoa määriteltäessä laskettaisiin yhteen samalta antajalta saadut tuet. Ei olisi niin helppoa se kiertäminen, kun nyt ensimmäisissä kommentteissa on

viitattu, että jakamalla tuki useampaan alle 10 000 markan summaan voisi käytännössä antaa tukea määrättömästi. Tämä sitoumus koskee nimenomaan yhteenlaskettuja summia per avustuksen antaja.

Ilmoitus vaalirahoituksesta olisi tehtävä viranomaisille kahden kuukauden kuluessa vaalien tuloksen vahvistamisesta. Ilmoitus tulisi toimittaa kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa vaaleissa oikeusministeriölle. Jollei tätä ilmoituksen määräaikaa noudateta, viranomaisilla olisi oikeus vaatia ilmoituksen tekemistä viipymättä. Erityistä rangaistusta ilmoituksen tekemättä jättämisestä ei kuitenkaan seuraisi, vaan asia kuuluisi poliittisen vastuun piiriin ja erityisesti julkisuuden kontrolloitavaksi. Äänestäjät saattaisivat seuraavissa vaaleissa arvioida ehdokkaan toimintaa sen perusteella, miten tämä ilmoitusvelvollisuutensa on hoitanut.

Viranomaisilla ei olisi velvollisuutta tai oikeutta tarkastaa ilmoituksessa olevien tietojen oikeellisuutta. Viranomainen voisi kuitenkin pyytää uuden ilmoituksen, jos saapunut ilmoitus olisi puutteellinen tai epäselvä. Nämä vaalirahoituksesta tehdyt ilmoitukset pidettäisiin ehdotuksen mukaan julkisesti saatavilla. Oikeusministeriö perustaisi sille saapuneista ilmoituksista atkeriksterin.

Kuten viittasin, nyt annettava esitys perustuu vuosina 98—99 työskennelleen vaalirahoituskomitean työhön. Komitea paneutui työhönsä perusteellisesti teettään muun muassa tutkimuksen vuoden 99 eduskuntavaalien ehdokkaiden kampanjarahjoituksista.

Komiteanmietinnön ehdotus lähti lausuntokierrokselle viime syksynä. Lausuntokierroksella komitean laatimaan lakiehdotukseen suhtauduttiin yleisesti ottaen myönteisesti ja vain parissa suhteessa esitettiin eriäviä näkemyksiä komitean linjauksiin. Näissä kysymyksissäkin on lakiesityksen jatkovalmisteluissa pyritty löytämään lain tavoitteita tarkoituksenmukaisimmin palveleva ja käytännössä toimintakykyinen ratkaisu.

Parissa lausunnossa esitettiin, että ilmoitusvelvollisiksi saatettaisiin kaikki ehdokkaat, joiden vaalikampanjan kokonaiskustannukset ovat vähintään 20 000 markkaa. Tässä suhteessa katsottiin kuitenkin lähinnä käytännön kontrolloitavuuden takia riittäväksi, että ilmoituksen antavat vain edustajiksi, Euroopan parlamentin jäseniksi ja valtuutetuiksi sekä heidän varalleen valitut. Presidentinvaalissa puolestaan ei pidetty käytän-

nöllisenä asettaa ilmoitusvelvollisuutta ehdokkaalle itselleen, jolla yleisesti ottaen varmasti ei tietoaakaan raha-asioiden hoidosta ole riittävästi, vaan puolueille ja valitsijayhdistyksille, joiden katsottiin olevan paremmin perillä kampanjarahoituksen kokonaisuudesta.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Sitä on tarkoitus soveltaa ensimmäisen kerran tämän vuoden syksyllä toimitettavissa kunnallisvaaleissa. Tuolloin ilmoitusvelvollisuus koskee paitsi kaikkia noin 12 000:ta valtuutettua myös kaikkia varavaltuutettuja eli yhteensä noin 24 000:ta henkilöä, jos tämä ehdotus hyväksytään. Ilmoituksia vastaanottavia kuntien keskusvaalilautakuntiakin on reilusti yli 400. Jotta kaikille lain soveltajille jäisi riittävästi aikaa valmistautua tuleviin uusiin velvoitteisiin, olisi eduksi saattaa lakiehdotuksen käsittely päätökseen niin, että laki voitaisiin säätää voimaan tulevaksi jo ensi toukokuun alusta tai viimeistään kesäkuun alusta lukien.

Lakiesityksen valmistelun aikana ilmeni jonkin verran paineita saada laki voimaan siten, että sitä olisi voitu soveltaa jo vastikään käydyssä presidentinvaalissa. Aikataulullisista syistä tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista. Kuitenkin voidaan sanoa, että lakiesityksen henki on vaikuttanut presidentinvaaliehdokkaiden ja heidän taustaryhmiensä toimintaan. Kaikki ehdokkaat ovat julkistaneet kampanjabudjettinsa suuruusluokan ja pääasialliset rahoituslähteet. Kampanjatoimistojen väliraporttejakin on jo saatu, ja lopullisia selvityksiä on odotettavissa viimeistään runsaan kuukauden kuluttua, kunhan tilinpäätökset on saatu tehdyiksi. Korostan tässä yhteydessä kuitenkin sitä, että tietojen julkistaminen perustuu toistaiseksi ja juuri presidentinvaalien tiimoilla vain vapaaehtoisuuteen.

Myös muissa maissa huomio vaalirahoitukseen ja sen lähteisiin sekä rahoituksen aiheuttamiin sidonnaisuuksiin on viime aikoina lisääntynyt ja vaalirahoitusta koskevaa lainsäädäntöä on kirstutettu. Mielenkiintoa on kasvattanut se tempo ja välillä vyörykin, millä rahoitukseen liittyviä skandaaleja tulee esiin eri maissa. Tämän johdosta on nähtävä myönteisenä, että Euroopan neuvostossa on käynnistetty hanke yhteisten eurooppalaisten standardien aikaansaamiseksi vaalirahoitukseen liittyvien epäkohtien torjumiseksi. Asiaa selvittämään asetettu työryhmä aloittaa työnsä Strassburgissa ensi viikolla. Asia on siis

hyvin ajankohtainen. Tähän työhön tuovat arvokkaan lisän tuore vaalirahoituskomitean eduskuntavaaleissa teettämä vaalirahoitustutkimus ja ne pohdinnat, joita Suomen hallituksen piirissä on käyty nyt annettavaa esitystä valmisteltaessa.

Tässä yhteydessä on kuitenkin korostettava, että Suomessa ei ole ilmennyt sellaista politiikan osto- ja myyntiliikettä, suoranaista korruptiota tai järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa, joka on keskeisenä pontimina ollut Euroopan neuvoston selvitystyön käynnistymiselle.

Tietyllä tavalla tähän nyt jätettyyn esitykseen liittyy myöhemmin eduskunnan käsiteltäväksi tuleva lakiesitys, jolla lahjontaa koskeva lainsäädäntö ulotetaan koskemaan myös kansanedustajia. Nykyisen lain mukaanhan kansanedustajaa ei edustajantoimessaan voi syyttää lahjusten ottamisesta. Teon rangaistavuutta edellytetään kuitenkin Euroopan neuvoston korruptionvastaisen yleissopimuksen teksteissä, ja voidakseen ratifioida tämän sopimuksen Suomen täytyy muuttaa lainsäädäntöään kansanedustajien lahjontarikoksen kohdalla. Se, minkälaiset tarkemmat kriteerit tuohon säännökseen kirjoitetaan, on vielä valmistelun kohteena.

Aivan lopuksi haluaisin vielä korostaa sitä, että kysymyksessä on poliittisen järjestelmän uskottavuuden ja avoimuuden kannalta erittäin tärkeä hanke, jonka toteuttaminen sisältyy myös hallitusohjelmaan. Esityksellä toivotaan olevan vaikutusta äänestysaktiivisuuteen ja poliittisen kulttuurin kehittymiseen, kun äänestäjä voi lain voimaan tultua paremmin hahmottaa ehdokkaiden taloudellisia taustavoimia ja mahdollisia sidonnaisuuksia.

Pari seikkaa vielä tämänpäiväisen julkisen keskustelun pohjalta. Euroopan parlamentin jäsen Heidi Hautala näkyy väittäneen, että ehdotusta on viivytelty, kun sitä ei tuotu presidentinvaaleihin. Nyt kuitenkin edellisen hallituksen asettaman komitean määräaika päättyi syyskuun lopussa. Komitea luovutti mietintönsä 7. loka-kuuta. Se lähetettiin välittömästi lausuntokierrokselle. Lausunto pyydettiin marraskuun puoliväliin mennessä, mutta saatiin joulukuun alkuun mennessä. Olisi ollut kovin outoa, jos keskelle presidentinvaalin kuumeisimpia aikoja olisi tuotu hallituksen esitys, jota kuitenkaan ei olisi ehditty käsitellä ennen presidentinvaaleja. Tässä mielessä arvostelu tuntuu kovin köykäiseltä.

Sinänsähän, niin kuin viittasin, tämän esityksen tavoite osaksi toteutui presidentinvaalikam-

panjoiden julkisuuden lisääntymisessä myös rahoituslähteiden osalta. Helsingin Sanomissa näkyi pääkirjoituksessa esitetyn, että on välttämättöntä pudottaa myös presidentinvaalissa ja europarlamenttivaalissa yksittäisen lahjoituksen julkistamisen summan raja 20 000:sta 10 000 markkaan. Siinäkin voi jotain logiikkaa olla, mutta kun muistetaan juuri se, että tällaisen yksittäisen kampanjan hinta on aivan toista luokkaa valtakunnallisissa vaaleissa, presidentinvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa kuin paikallisemmissa eduskunta- ja kunnallisvaaleissa, saataisi pikemminkin olla perusteltua lisätä noita portaita niin, että kunnallisvaaleissa olisi julkistamisen rajana vielä alhaisempi markkamäärä kuin tuo 10 000 markkaa.

Vaalirahoituskomitea teki myös yksimielisen ehdotuksen siitä, että vaalivuosina puoluetukeen lisättäisiin erityinen tiedotusmääräraha, jota nyt on kahteen kertaan jaettu europarlamenttivaalivuosina. Yhtäläisiä ylimääräisiä tehtäviä sisältyy muihinkin vaalivuosiin kuin europarlamenttivaalien aikoihin, ja siinä mielessä tämä ehdotus on sangen perusteltu. Se, että julkisella rahoituksella huolehditaan demokratian koneistojen vähimmäistoiminta, on havaittu meidän läntisissä demokratioissamme hyvin välttämättömäksi. Se on, päinvastoin kuin kansalaiskeskustelussa usein väitetään, omiaan puhdistamaan kansanvallan reittejä ja parantamaan parlamentarismien mekanismeja eikä päinvastoin laitostamaan puolueita, niin kuin yleinen puoluetuen kritiikki kuuluu. Tätä asiaa meillä hoitaa enemmän valtioneuvoston kanslia. Se ei ole sinänsä oikeusministeriön hoidossa, mutta varmasti erityistuki vaalivuosien tiedotustoimintaan tulee erikseen pohdittavaksi.

Ed. R. Hiltunen merkitään läsnä olevaksi.

² **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa puhemies! Niin kuin oikeusministeri totesi, tämä asia on eduskunnassa puhuttanut hyvinkin paljon edustajia. Täällä on ollut vuosien saatossa monenlaisia aloitteita. Eduskunta on tehnyt hallitukselle jopa lausumankin, jossa se edellyttää nimenomaan tämän suuntaisen esityksen valmistelua. Nyt tämä lakiehdotus on lähetekeskustelussa.

Itse en ole ehtinyt siihen kovin perusteellisesti perehtyä, analysoida kaikkia asioita, mutta haluan valiokunnalle saatteeksi esittää lähinnä mahdollisesti huomioon otettavaksi eräitä näkökohtia, jotka nopeasti silmäillessä tulivat mieleeni lähinnä siltä osin, että itse olen käynyt neljät vaalit eli olen täällä neljättä kautta ja peilaan osittain sitä taustaa vasten niitä ajatuksia, joita minulle syntyi näistä silmäilyistä. Jotenkin tuntuu, että ehkä tässä on kompromissin summaa, mutta taas toisaalta nopeasti ajateltuna tuntuu siltä, että tällä saatetaan aiheuttaa aikamoista byrokratiaa pidemmän päälle.

Ministeri totesi puheenvuorossaan sen pelon, mikä on esitetty, että voidaan pilkkoa ja piilottaa tukimarkkoja eli jakaa esitettyä 10 000:ta markkaa kunnallis- tai eduskuntavaaleissa pienempiin osiin. Käytännön elämää sen verran tuntevana sanoisin, että sitä ei varmasti pystytäkään estämään missään tilanteessa. Mielestäni valiokunnan pitäisi sangen tarkasti tähän perehtyä ja selvittää sitä, jotta mahdollisimman vähän pystyttäisiin pilkkomista tekemään, jos ja kun meillä kerran tällainen lainsäädäntö tulee voimaan.

Kuten totesin, olen neljättä kautta talossa ja neljät vaalit ovat takana. Minun kohdallani ei vielä ole tullut kertaakaan yli 10 000 markan lahjoitusta, eikä ole tullut yli 5 000 markkaan lahjoitusta. (Ed. I. Kanerva: Eiköhän säädetä alarajaa?) — Kyllä säädetään, ed. Kanerva. Minun mielestäni se sopisi ihan hyvin. — Mielestäni eduskuntavaaleissa, mutta erityisesti kunnallisvaaleissa, 10 000 on meidän korkeudellamme, Vaasan vaalipiirissä aika suuri summa. Kyllä sen tietää myös ed. Jäätteenmäki, joka on täällä myös neljättä kauttaan, neljä kertaa vaaleissa ehdokkaana ollut. En tiedä, olemmeko me ed. Jäätteenmäen kanssa niin huonoja edustajia, että meille ei niin suuria summia ole tullut; jotkut ehkä ovat niin merkittäviä, kuten kannattajiensa kautta ed. Elo, jonka yksittäiset avustussummat ovat erittäin suuria. (Ed. Gustafsson: Vaasan piirissä ovat kuitenkin menot yli 100 000 suuremmat kuin muualla!) — Suurin piirtein, kyllä! (Ed. Elo: Vistbacka puhuu vastoin parempaa tietoa!) — Ed. Elo, Vistbacka voi kyllä esitellä omat kampanjarahansa.

Arvoisa puhemies! Mielestäni kannattaisi harkita nimenomaan eduskuntavaalien osalta kyseisen summan pudottamista esimerkiksi sanotaan: yli 5 000 markkaa. Ainakin kunnallisvaaleissa

tuntuu 10 000 käsittämättömältä summalta. Eihän sillä ole mitään merkitystä jollakin maaseutupaikkakunnalla. Saattaa olla, että Helsingissä, jossa eräät ehdokkaat käyvät kovaa kampanjaa ja jossa kunnallisvaalien alueraja on sama kuin eduskuntavaaleissa, on sellaisia kunnallisvaaliehdokkaita, jotka satsaavat satatuhattakin, ja olen kuullut, että joskus jopa ylikin. Tämä saattaa olla, myönnän sen, täällä hieman eri asia, mutta kyllä maalla, tuntuu siltä, jos joku käyttää 1 000 tai 2 000 markkaa kampanjaan, niin aika paljon se on nimenomaan syvällä maaseudulla.

Presidentinvaaleissa ja EU-vaaleissa summat ovat tietysti vähän suurempia. Jos peilataan sitä, mitä merkittävimmät ehdokkaat ovat kampanjaansa käyttäneet, puhutaan 4—7 miljoonasta, niin silloin 10 000—20 000 markkaa ei kovin suuri summa ole. Ainakin meidän alueeltamme Brysselissä oleva EU-parlamentaarikko käytti tietojeni mukaan useampia miljoonia markkoja. Siellä tietysti tällaiset pienet summat eivät niin sidonnaisuuksia esitä. (Ed. Karpio: Olivatko ne omia vai saatuja rahoja?) — Ed. Karpio, kun itse en ole ollut ehdokkaana enkä kenenkään tukimiehenä, niin en osaa vastata. Kun te, ed. Karpio, olette ollut mukana intensiivisesti erään ehdokkaan taustaryhmässä, ehkä tiedätte paremmin ne asiat.

Sitten, arvoisa puhemies, tässä on eräs asia, joka mielestäni varmasti aiheuttaa keskustelua valiokunnassa ja jota kannattaisi miettiä. Kun puhutaan siitä, että kaikki pitää laskea bruttomääräisenä, niin miksi ei voitaisi ajatella hieman tarkempaa erottelua, jos näin byrokraattisesti lähdetään liikkeelle. Eli pitäisi ilmoittaa se, missä mainontaa on käytetty, eli luotettavuus ikään kuin tulisi mukaan, koska ilmoitusta ei ole millään tavalla kriminalisoitu. Eli tavallaan ulkopuolinenkin voisi laskea yhteen, onko mitään järkeä niissä summissa, joita on ilmoitettu.

Täällä on aika yksityiskohtaisesti todettu omista ja muista varoista, sivulla 41 on esimerkkejä siitä. Itselleni tuli mieleen vain se, kuten me kaikki tiedämme, ja niin kuin ministerikin omassa esittelypuheenvuorossaan totesi, että puolueiden rahoitus nimenomaan puoluetukien osalta on ilmoitusvelvollisuuden alainen ja oikeusministeriö tarkastaa niitä enemmän tai vähemmän ja joskus suorittaa myös puoluetoimistossa jonkinlaisia ylimalkaista tarkastusta. Mutta useimmiten se

sisältyy vain tavanomaiseen ilmoitukseen siitä, mihin rahat on käytetty.

Toisaalta, niin kuin me kaikki tiedämme, eräät etujärjestöt tukevat hyvinkin voimakkaasti myöskin puolueita. Ainakin väitetään, että jotkut ovat täällä talossa jonkin eturyhmittymän edustajina. Siltä osin tietysti on hyvä, että yksittäinen ehdokaskin ilmoittaa, mutta itse sanoisin, että tämä on aika pientä loppujen lopuksi verrattuna siihen rahaan, jonka mahdollisesti jotkin suuret etujärjestöt siirtävät puolueille ja jota sitten puolue käyttää niin sanotuille ykkösehdokkaille. Minun mielestäni valiokunnan kannattaisi hieman pohtia ja selvittää tätä tilannetta, mikä on käytännön elämässä, eli syntykö riippuvuus sitten ikään kuin puolueen mainonnan kautta. Puoluehan ilmoittaa oikeusministeriölle ainoastaan sen, paljonko on käytetty vaalikampanjaan, tiedotustoimintaan taikka muuhun. Ei se erittele käsitykseni mukaan, ei ainakaan aikaisemmin eritellyt, ketä ehdokasta puolue on vaalikamppailun yhteydessä tukenut. Siltä osin minun mielestäni esitys ontuu. Itse en ainakaan nopealla silmäyksellä löytänyt täältä sellaista selvitystä, minkä valittu joutuisi tekemään, jossa olisi huomioitu tämä rahamäärä, jonka puolue omalle suosikilleen, puoluejohton suosikille, mahdollisesti sitten antaa lehti-ilmoittelun kautta. (Ed. Elo: Kuka on perussuomalaisten suosikki? — Ed. I. Kanerva: Meinasin juuri kysyä samaa!) — Vistbacka.

Tältä osin minun mielestäni valiokunnan kannattaisi selvittää, saisiko tähän tarkennusta. Ei sillä ole mitään merkitystä yksittäiselle, sanotaanko nyt suoraan, pienen puolueen ehdokkaalle, jolla ei ole merkittäviä sidosryhmiä eikä puolueella paljon rahaa, mutta jos jonkin suuren puolueen puoluejohto haluaa suosia määrättyjä henkilöitä, yhtä henkilöä jokaisessa vaalipiirissä, niin se pystyy tukemaan heitä lehti-ilmoittelun kautta. Sellaista kohtaa minä en löytänyt hallituksen esityksestä, jossa tämä kerrottaisiin julkisuuteen. Tämä minun mielestäni on suurempi puute kuin jotkut pienet nyanssit, joita tähän mahdollisesti liittyy.

Sitten, arvoisa puhemies, käytännön esimerkkejä. Vaikka vain tällainen edustaja olenkin, niin siitä huolimatta yllättäen lehdistä oli ilmoituksia esimerkiksi viime vaalien yhteydessä. En minä tiedä kuka ne kustansi ja kuka ne sinne laittoi. Tämä on sellainen asia, joka minun mielestäni pitää jollakin tavoin ainakin mietinnön perusteissa huomioida, että valittua kansanedustajaa

tai varakansanedustajaa ei syyllistetä turhan päiten. On olemassa hyvin paljon ihmisiä, jotka haluavat tukea ehdokasta jostakin syystä, olkoon se sitten puoluepoliittinen tai uskonnollinen, taikka järjestötoiminnassa tai urheilun parissa työskentelyn johdosta, kuten varmasti ed. I. Kanerva on saanut tukea. Nämä seikat ovat sellaisia, että ei-hän silloin ilmoitusta voi tehdä, kun ei tiedä, kuka avulias henkilö on tehnyt jonnekin lehteen ilmoituksen. Nämä seikat ovat sellaisia, jotka minun mielestäni käytännön elämä on opettanut. (Ed. I. Kanerva: Alajärven Ankkurit!) Kyllä näin valitettavasti ainakin minun kohdallani on tapahtunut viime vaalien yhteydessä useammankin kerran. (Välihuutoja)

Arvoisa puhemies! Tämä menee ehkä vuoropuheluksi liian pitkälle tässä vaiheessa. Kaiken kaikkiaan haluaisin todeta, että tämä on kaivattu lakiesitys, mutta minun mielestäni valiokunnalla on aika suuri tehtävä nimenomaan siinä, että ehdotus ei jäisi liian byrokraattiseksi mutta että valiokunta toisaalta huomioisi mahdolliset aukot, jotka lakiesitys sisältää, koska minä itse haluaisin, että se olisi suhtukoht täydellinen. Täydelliseksihän me emme millään sitä kuitenkaan saa. Eräs asia, jota minä haluaisin kannattaa, on se, että summia tarkistettaisiin kansanedustajien ja erityisesti kunnallisvaalien ehdokkaitten osalta.

³ **Anneli Jäätteenmäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen ed. Vistbackan kanssa samaa mieltä siitä, että kunnallisvaaleissa tällä esityksellä ei varmastikaan ole paljon merkitystä, koska rahasumma on niin suuri, että on varmasti tosi harvoja paikkakuntia, jos yhtään, jossa kunnallisvaaleissa käytetään tällaisia rahamääriä. Muutoin olen sitä mieltä, että on hyvä, että tämä esitys on annettu. Toivon, että se lisää luottamusta poliittiseen järjestelmään ja myös meihin, jotka tätä poliittista valtaa eri tasoilla käytämme.

Silti minusta on aiheellista kysyä, miksi esitys annettiin vasta nyt. Edellinen eduskunta teki yksimielisen päätöksen siitä, että esitys olisi pitänyt antaa niin, että se olisi ollut voimassa jo presidentinvaaleissa. Eduskunta ei varmastikaan tehnyt sitä päätöstä köykäisin perustein. Se valmisteltiin perustuslakivaliokunnassa ja perustuslakivaliokunnan kaikki silloiset jäsenet, ministeri Koskinen mukaan lukien, olivat silloin sitä mieltä, että olisi ollut perusteltua, että laki olisi

ollut voimassa presidentinvaaleissa. Olisi saatu kokemuksia jo näissä vaaleissa siitä, miten laki toimii. Nyt olisi ollut kuitenkin vähemmän ehdokkaita. Parempi myöhään kuin ei milloinkaan, mutta silti minusta ei ole oikein, että vain lyhyesti todetaan, että aikataulullisesti sitä ei ollut mahdollista antaa aikaisemmin. Olemme huomanneet, että hallitus voi jopa kahdessa tunnissa tehdä päätöksiä, jos se vain niin haluaa.

⁴ **Seppo Kanerva /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbackalle kyllä sanoisin, että tämä ei ole ollenkaan näin yksinkertainen asia. On sekin muuten taito, että pystyy saamaan rahaa, mutta jos esimerkiksi minun äitini olisi Suomen Naisten Liiton puheenjohtaja tai sitten tietty ryhmä ihmisiä, vaikkapa esimerkiksi jonkin alueen romanit, haluaisi minut pois alueeltaan kuljeksimasta, niin ei siinä paljon enää vaalimainoksia tarvita.

⁵ **Juha Karpio /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vistbacka toivoi, että valiokuntakäsittelyssä lakiesitys tulisi aukottomammaksi kuin se nyt on. Valitettavasti näin ei tule käymään. Kun ed. Vistbacka lukee tätä esitystä, niin kyllä siellä monia aukkoja on, joihin varsinaisessa puheenvuorossani tulen puuttumaan. Sen verran voin ed. Vistbackaa lohduttaa, kun hän suree sitä, että suurimmat puolueet voivat tiettyä ehdokasta tukea esimerkiksi lehti-ilmoituksella, niin se on minulle kyllä aivan vieras ajatus. Kyllä muut ehdokkaat pitävät varmasti huolen, ettei tällaista suosimista tapahdu.

⁶ **Jouni Lehtimäki /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri ehti jo lähteä pois. Olen nimittäin ministerin kanssa eri mieltä siitä, että ilmoituksen laiminlyönti tai olennainen virhe pitäisi sanktioida. Kyse ei ole nimittäin pelkästään poliittisesta vastuusta, kyse on myös siitä, että sanktio olisi oikeusturva niille, jotka valitaan. Tämä sen takia, että jos joku naapuri tai kilpailija tekee ilmoituksen, että ilmoitus on laiminlyöty, kyseessä ei esityksen tullessa nykymuodossa voimaan ole perätön ilmianto, mutta jos laiminlyöntiin liittyisi sanktio, kyseessä olisi perätön ilmianto. Ei ole kyse poliittisesta vastuusta vaan siitä, että sanktiolla turvattaisiin myös valittuja ehdokkaita.

7 Raimo Vistbacka /ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti ed. Karpioille: Kyllähän me kaikki tiedämme, että monessa puolueessa on määrättyjä suosikkeja, joille rahaa hieman helpommin tulee kuin jollekin niin sanotulle riviehdokkaalle.

Mitä ed. Lehtimäki totesi mahdollisesta sanktiosta, olen samaa mieltä siinä, että silloin, jos ei ole mitään, niin sellaiset, sanotaanko, vähän krouvinpuoliset kaverit, jotka valitaan, jättävät ilmoittamatta suurimman osan, ja taas ne, jotka rehellisesti ilmoittavat, joutuvat mahdolliset kärsimään, jos iltapäivälehdet lähtevät ilmoituksia ryöpyttelemään.

8 Kirsi Piha /kok: Arvoisa puhemies! Vaikka ed. Karpio tyrmäsin toiveet siitä, että lakiesitys voisi joiltain osin jopa parantua valiokuntakäsittelyn aikana, on minullakin kyllä muutamia toiveita, ja toivon, että valiokunta myös ne käsitteilyssään ottaa monipuolisesti huomioon.

Arvoisa puhemies! Lakiesityksestä voi todella sanoa, että se on syntynyt yleisen mielipiteen painostuksesta ja kansalaisten toiveiden kautta. Jo useita vuosia on kiistelty siitä, kuinka julkista vaalirahoituksen tulisi olla ja millaisia mahdollisia kytköksiä edustajilla vaalirahoituksen kautta on eri sidosryhmiin. Uskon, että spekulatiot ovat paljon värikkäämpiä kuin itse todellisuus. Siksi onkin ollut hämmästyttävää, että vastustus on ollut niinkin suurta. Kuvaava on ehkä se, että vaalirahoituskomitean kyselyssä kaikista vuoden 1999 eduskuntavaaliehdokkaista vain vajaa puolet oli sitä mieltä, että vaalirahoituksen julkisuudesta olisi tavalla tai toisella hyötyä. Tämä poikkeaa merkittävästi kansalaisten mielipiteistä, joita tutkittiin viimeksi presidentinvaalien yhteydessä. Onkin valitettavaa, minustakin, että esitys ei ehtinyt valmistua presidentinvaaleihin. Nyt eduskunnan on kuitenkin toimittava ripeästi, jotta edes kunnallisvaaleista lähtien ensi syksynä kansalaiset jo saavat haluamansa informaation.

Esityksen peruslähtökohta on hyvä. Julkisuuden lisääminen vaalirahoituksen osalta selkeyttää tilannetta sekä rahoittajan että ehdokkaan osalta ja antaa myös tarvittavan informaation kansalaiselle taustavoimista. Tähän astihan on julkisuutena pidetty esimerkiksi sitä, että muutama muun muassa Euroopan parlamenttiin valittu edustaja on niin sanotusti julkistanut vaalirahoituksensa median kysyessä ja kertonut, ettei edes tiedä, mistä rahat ovat tulleet, rahoituksen kun on

hoitanut joku muu. En kutsuisi tätä julkisuudeksi, pikemminkin sen irvikuvaksi.

Ed. Vistbackalle voisin samasta aiheesta sanoa, että se minusta vasta pelottava tilanne on, jos ehdokas ei tiedä, mistä rahat tulevat. Sehän voi johtaa hyvin epämiellyttävään kiittolisuudenvelkaan jälkikäteen hyvin yllättäen.

En usko, että avoimuus tuottaa meille mitään hurjia yllätyksiä puoleen tai toiseen, mutta se lisää avoimuuden ilmapiiriä, viime kädessä vaalirahoituksen hyväksyttävyyttä ja politiikan uskotavuutta. Sittenhän tiedämme, miltä yrityksiltä tai etujärjestöiltä on tukea tullut. Hallituksen esittämissä muodossa tämä ei kuitenkaan toimi.

Ensinnäkin ilmoitus on jälkikäteistä. Ymmärän, että rahoituksen keräämistä jatketaan vielä loppuun asti, jopa vaalien jälkeen. Voisi kuitenkin olettaa, että päärahoittajat ovat ennen vaaleja jo tiedossa. Näihin voisi sitten tarvittaessa tehdä lisäyksiä. Uskon, että julkinen painostus tulee joka tapauksessa huolehtimaan myös etukäteistiedoista, jos hallituksen esitystä ei kyetä eduskunnassa näiltä osin muuttamaan.

Toisekseen esityksessä on kummalliset markkarajat julkistamiselle. Se, että eri vaaleissa on eri markkamääräiset rajat, on jo sinänsä epäselvyyttä aiheuttava. Tässä olen ministerin kanssa selvästi eri linjoilla. Jos arvioidaan jostain markkamäärästä syntyvän niin sanottu kytkös tai kiittolisuudenvelka, olisi sen johdonmukaisesti oltava sama vaaleista riippumatta. Kyse on siis periaatteesta, jota ei voi suhteuttaa vaalibudjettiin.

Myös markkamäärien korkeat rajat ihmetyttävät. Hallituksen esitys on sentään parannus vaalirahoituskomitean mietintöön eduskunta- ja kunnallisvaalien osalta. Silti rajan ollessa 10 000 markkaa kyseisissä vaaleissa kyselyn mukaisesti vain 11 prosenttia viime eduskuntavaalien rahoituksesta olisi tätä luokkaa, loput pienempiä. Ei voida siis puhua merkittävästä julkistamisesta. Mielestäni rajan pitäisi olla korkeintaan 5 000 markkaa ja kaikissa vaaleissa johdonmukaisesti sama. Parasta olisi se, että erityisiä markkamääräisiä rajoja ei olisi lainkaan. Vaalirahoitus olisi julkista, ja piste.

Esitykseen nihkeästi suhtautuvat ottavat usein esteeksi kiertämisen mahdollisuuden. On totta, että markkamääriä voidaan pilkkoa ja kiertää, jos siihen riittää harrastusta. Uskoisin, että suurin osa ehdokkaista vaaleissa suhtautuu kuitenkin vakavasti kansalaisten toiveisiin julkisuuden toteutumisesta eikä yritä kikkailla itseään irti vel-

vollisuuksistaan. Mikäli markkamäärärajat poistettaisiin, ei tätäkään ongelmaa olisi.

Arvoisa puhemies! Lopputuloksena voidaan sanoa, että rahoituksen osalta en usko, että lain vaikutus tulee olemaan puolin ja toisin niin draamaattinen kuin luullaan. Se ei tule aiheuttamaan mitään suuria yllätyksiä, sillä vaalirahoitus on sittenkin Suomessa enimmäkseen pienistä puroista syntyvää, ilman velvoitteellisuutta tulevaa rahoitusta.

Toisaalta laki ei tule myöskään tuhoamaan vaalirahoitusta. Pikemminkin pitkällä tähtäimellä julkisuuden lisäämisellä luulisi olevan se vaikutus, että rahoituksesta tulee hyväksyttävämpää. Kun rahoitus ei ole salattua, mystistä ja hävettävää ja julkisuuden myötä kiittolisuudenvelkaa ei sillä tavoin synny, asenne rahoitukseen voi normalisoitua. Mikään ei ole niin jännittävää ja paheellista kuin salaisuus. Siksi on toivottavaa, että eduskuntakäsittelyn aikana esitys paranee edellä mainituilta osin siten, että se todella lisää julkisuutta ja avoimuutta, eikä vain kosmeettisesti.

⁹ **Raimo Vistbacka /ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Piha viittasi allekirjoittaneen puheenvuoroon, jossa totesin, että mahdollisesti joku ulkopuolinen voi ilmoittaa lehdessä niin, ettei tiedä, kuka sinne 2 x 10 millimetrin ilmoituksen on laittanut. Mielestäni se ei niin kovin suuri vaara ole puolueettomuudelle, jos ei sitä tiedä. Mutta jos siellä on sivun ilmoitus, uskoisin, että ehdokas saa tiedon lehdeltä, kuka sen on kustantanut. Kun saa tietää ilmoittajan ja maksajan nimen, voi soittaa ja kieltää häntä ilmoittamasta. Tietysti näinkin voi tehdä, jos ei kyseinen taho halua suoraan tukiryhmälle osoittaa niitä rahoja. Mutta jos on kyseessä jokin 2 x 10 millimetrin ilmoitus, joita useimmiten pienissä maakuntalehdissä taikka paikallislehdissä on, ja vaikka ei itse tiedä ilmoittajaa, minä en pidä sitä niin kovin suurena syntinä.

¹⁰ **Jyrki Katainen /kok** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Piha mainitsi, että monesti vaalikampanjan aikanakin päärahoittajat ovat jo tiedossa. En tiedä, kun itselläni ei ole kokemusta, keitä ne päärahoittajat olisivat. Ne ovat joko tavallisia ihmisiä tai hyvin pienistä puroista syntyneitä ajatuksia. Minusta se on kuitenkin ihan hyvä, mitä ed. Piha toi esille, että avoimuus lisää vaalirahoituksen hyväksyttävyyttä, koska tällä

hetkellähän siihen liittyy hyvin paljon ennakkoluuloja, että rahoitus on pahasta ja siihen aina kytkeytyy jonkinmoinen kiittolisuudenvelka. Tässä tietysti on varmasti jonkin verran myös alueellisia eroja. Niillä alueilla, joilla asianomainen puolue ei ole erityisen suosittu, monet pienet rahoittajat, erityisesti pienet yritykset tai muut tahot, pelkäävät hyvinkin pienen tuenosoituksen julkisuutta. Yhtenä esimerkkinä on muun muassa se, että monet ihmiset ja yrittäjät eivät uskalla lähteä edes kunnallisvaaliehdokkaiksi peläten sitä, että asiakaskunta jotenkin kaikkooa. Toivoisin, että tällainen erillaisuus yhteiskunnassa myös huomioitaisiin.

¹¹ **Susanna Huovinen /sd**: Arvoisa rouva puhemies! Kun olin viime eduskuntavaaleja edeltäneen joulunajan myyjäisissä tukiryhmäni kanssa myymässä yhdessä talkoovoimin leipomiamme joululeivonnaisia, eräs nainen tuli ihmetellen luokseni ja kysyi minulta, miksi olen muka kartuttamassa vaalirahoitustani tällä keinoin, kun puolueet joka tapauksessa maksavat kuitenkin kaikkien vaaliehdokkaiden kustannukset. Me tämän talon seinien sisäpuolelle valitut ja puolue-toiminnassa aktiivisesti mukana olevat emme aina ole ilmeisesti kovin hyvin selvillä siitä, millainen käsitys puolueisiin kuulumattomalla ihmisellä voi puolueiden toiminnasta ja esimerkiksi puolueiden varallisuudesta olla. Korporaatioista ja koneistoista on kovin helppoa puhua suureen ääneen ja kritisoida, mutta liian usein tietopohja, jolta tarkastelua tehdään, on hyvin rajallinen eikä huomioi esimerkiksi sitä, että tavallisen puolueosaston toimintaa voi verrata minkä tahansa kansalaisjärjestön tai yhdistyksen toimintaan. Ei siellä kähmitä suurten rahasummien parissa kabinettipolitiikan huumassa, vaan yleensä mietitään niitä tavallisia kaikkia kansalaisjärjestöjä tänä päivänä koskettavia kysymyksiä, kuten miten saada lisää aktiivisia toimijoita mukaan ja mistä saada uusia ideoita toiminnan uudistamiseksi.

Puhemies! Mielestäni vaalirahoituksen julkisuutta lisäävällä hallituksen esityksellä voidaan toivottavasti myös osaltaan riisua puolueiden ja poliitikkojen yltä kummallista salamyhkäisyyden ja salailun viittaa, jota edellä koetin kuvata ja johon ministeri Koskinen ja ed. Piha ovat täällä jo aiemmin viitanneet. Keskustelussa tullaan luultavasti pyörimään aika paljon ilmoitettavan raha- tai tukisumman suuruuden ympärillä. Itse en ole ollenkaan niin varma, että summan suu-

ruus olisi tässä se merkityksellinen asia. Paljon tärkeämpänä pidän sen sijaan esityksen periaatteellista puolta, sitä, että asiaan ylipäättään on herätty ja että sille jotain aiotaan myöskin tehdä. Itse olisin valmis siihen, että yksittäinen tuenantaja esimerkiksi eduskunta- ja kunnallisvaaleissa olisi ilmoitettava jo nyt esitettyä alarajaa, 10 000:ta markkaa, alempana. Haluan kuitenkin myös nähdä sen vaaran, joka liittyy yksittäisten tukijoiden yksityisyyden suojaan. En nimittäin usko, että yksityinen henkilö lähtee tukemaan yhtä ehdokasta, jos tietää saavansa nimensä ilta-päivälehdessä tai paikallisen aviisin kanteen. Siinä saa kyseinen lahjoittaja varautua suureen määrään tuen ja tuen perustelujen kyselijöitä seuraavissa vaaleissa. Toisaalta ainakin omana kokemuksenani voin rehellisesti tältä paikalta ilmoittaa, ettei minulle ainakaan ole kukaan yksityinen tai muukaan taho tullut yli kymppitonin eikä paljon allekaan kymppitonin suuruisia tukia ja lahjoituksia tarjoamaan. Me poliitikot emme oman kokemukseni mukaan ainakaan ole kovin haluttuja sijoituskohteita.

Pidän hyvänä sitä, että esityksessä myös niille ehdokkaille, jotka eivät tule valituiksi, annetaan mahdollisuus kertoa oma rahoituksensa julkisuuteen päin. Kuten useimmat meistä täällä tiedämme, yleensä valituksi tuleminen vaatii pitkäjänteistä työtä. Tällöin on hyvä, jos voi seuraavissa vaaleissa turuilla ja toreilla kulkiessaan kertoa kansalaisille, että on jo edellisissä vaaleissa osallistunut julkisuuden lisäämiseen näissä ympäristöissä.

Jäin pohtimaan, onko esityksessä mainittu kahden kuukauden ilmoituksen toimittamisen määräaika riittävä. Vaalien jälkeinen aika on aika hektistä menoa. Jos toisaalta odotamme, että valituksi tulleet ihmiset todella paneutuvat ilmoitukseen ja täyttävät sen perusteellisesti, voimmeko edellyttää sen tapahtuvan kahdessa kuukaudessa? Siinä mielessä olen ed. Pihan kanssa eri mieltä, että ainakaan oma kokemukseni kolmista eduskuntavaaleista ei puolla sitä näkemystä, että jokin päärahoittajat olisivat selvillä jo hyvinkin paljon ennen itse varsinaista vaalitapahtumaa. Toisaalta tietenkin ehdokkaiksi tästä lähtien asetuvat tietävät sen, että tällainen ilmoitusvelvollisuus tulee. Silloin on helpompi valmistautua etukäteen tähän velvollisuuteen. Myös sähköpostitse toimittamisen mahdollisuus helpottaa varmasti omalta osaltaan työtä.

Arvoisa puhemies! Ihminen on siitä kummallinen olento, että hän ilmeisen luontaisesti haluaa olla voittajan puolella. Vaalien jälkeisenä aamuna on mukava bussipysäkillä tai työpaikalla ilmoittaa oman ehdokkaan menneen läpi. Niinpä uutena edustajana haluan tuoda esiin myös sen näkökulman, että toivottavasti tämä esitys lisää myös tasa-arvoa ehdokkaiden välillä. Tukea tuntuu nimittäin löytyvän esimerkiksi eduskuntavaaleissa ennen kaikkea jo istuville edustajille. Tämä sorsii muita ehdokkaita ja erityisesti nuoria, joilla ei monesti ole samanlaisia omia taloudellisia mahdollisuuksia olla aktiivisesti mukana vaaleissa todellisia läpimenon mahdollisuuksia omaavana ehdokkaana. Tietoyhteiskunnassa kun on kohtuullisen vaikea saada ääniä, jollei pysty lainkaan mainostamaan, toisin sanoen kertomaan omista näkemyksistään suurelle yleisölle.

Arvoisa puhemies! Pidän esitystä hyvin perusteltuna ja toivon, että se saa tässä talossa asiallisena käsittelyn. Voisi jopa sanoa, että esitys tarjoaa meille poliitikoille mahdollisuuden osoittaa, että olemme valmiit kehittämään järjestelmiä myös niiltä osin, jotka koskevat suoraan meitä itseämme.

¹² **Kirsi Ojansuu/vihr:** Arvoisa puhemies! Lakiesitys ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta on erittäin tärkeä, ja siksi on hienoa, että vaatimukset politiikan avoimuudesta ulottuvat vihdoin vaalirahoitukseen. On ollut mukava kuunnella aikaisempia puheita ja huomata, että asia on saamassa hyvinkin myönteisen vastaanoton.

Viime aikoinahan avoimuudesta on puhuttu enemmän hallinnon toiminnan näkökulmasta. Keskustelun keskiössä ovat olleet poliitikkojen sijaan virkamiehet, ja rahan sijaan on puhuttu asiakirjojen saatavuudesta. Viime vuonna Suomen puheenjohtajakaudella pohjoismaista hallintokulttuuria yritettiin viedä Euroopan unioniin.

Vaalirahoituksen avoimuuden suhteen Suomi ei kuitenkaan ole edelläkävijä, vaan päinvastoin. Olemme harvoja maita, jossa vaalirahoitusta säätelevä lainsäädäntö vielä puuttuu.

Hallituksen esityksessä on kiitettävästi tuotu esiin perusteet vaalirahoituksen julkistamiselle. Tavoite vaalirahoituksen avoimuuden lisäämisestä on saanut taakseen varsin laajan kannatuksen. Suurin huoli ja rajoite vaalirahoituksen avoimuuden lisäämisessä on liittynyt yksityisyyden

suojan turvaamiseen. Yksityishenkilöille on haluttu jättää mahdollisuus pysyä nimettömänä vaalituksen antajana. Kun yksityinen vaaliavustus on keskimäärin 1 000—2 000 markkaa, on lakiesityksessä esitetyt ilmoitusrajoja vaikea perustella yksityisyyden suojan turvaamisella.

Hallitus esittää, että presidentinvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa tulee ilmoittaa vähintään 20 000 markan suuruiset tuet. Eduskunta- ja kunnallisvaaleissa ilmoitusraja olisi 10 000 markkaa. Esitetyt rajat ovat todella korkeat, jos niitä verrataan todellisiin kampanjoihin. Vaalirahoituskomitean kyselyn mukaan vain 4 prosenttia ehdokkaista oli saanut yli 20 000 markan kerta-avustuksen ja 10 000 markan avustuksenkin oli saanut vain 11 prosenttia vastanneista. Nämä tiedot kertovat siitä, että rajoja tulisi huomattavasti alentaa.

Erityisesti kunnallisvaaleissa ilmoitusrajojen tulisi olla huomattavasti alhaisemmat. Siihenhän ovat monet jo aikaisemmin ottaneet ilokseni kantaa. Uuden maa- ja rakennuslain voimaan tullessa kunnallispolitiikassa tehdään paljon merkittäviä maankäyttöön ja kaavoitukseen liittyviä päätöksiä ja niissä on kyse isoista taloudellisista eduista. Siksi kunnallisvaalien rahoituskysymys on keskeinen. Tätä kohtaa pitäisi lakiesityksessä tarkistaa. En näe mitään perusteltuja esteitä ilmoitusrajojen puolittamiselle. Vähimmäismäärä eduskunta- ja kunnallisvaaleissa voisi perustellusti olla 5 000 markkaa ja euro- ja presidentinvaaleissa korkeampi. Huomattava on, että sisäasiainministeriökin esittää harkittavaksi, pitäisikö raja-arvo määritellä ainakin kunnallisvaalien osalta pienemmäksi.

Arvoisa puhemies! Lakiesitystä ei tule vesittää silläkään perusteella, että lakia voi aina kiertää, sillä sellaisia puheita on kuulunut jonkin verran. Laista on selvästi luettavissa sen henki eli avoimuuden ja luottamuksen lisääminen. Koska jokaista porsaaneikää ei voida tukkia, voidaan ehdokkailta odottaa eettistä sitoutumista hyväksi koettuun lakiin. Keplotella voi aina. Ei ole sellaista lakia, josta niitä mahdollisuuksia ei löytyisi, mutta keplotteluhan jo kertoo riittämiin ehdokkaan arvomaailmasta ja asennoitumisesta demokratiaan. Siten ne, jotka ajattelevat, että lain hengellä ei olisi merkitystä, ovat jo lähtökohtaisesti epäeettisen toiminnan poluilla.

Näin ensikauden kansanedustajana voin olla ylpeä siitä, mitä vihreät kansanedustajat ovat jo viime kaudella tehneet vaalirahoitusasian edistä-

miseksi, ja nyt työ kantaa hedelmää. Toivon todella, että laki ehtii jo syksyn kunnallisvaaleihin.

¹³ **Juha Karpio /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys vaalirahoituksen ilmoittamisesta eli sen tekemisestä osittain julkiseksi on aika tavalla myös ikuisuuskyseminen. Varsinkin viime eduskuntavaalien jälkeen ongelmasta puhuttiin hyvinkin tiukkaan.

Väitettiin muun muassa, että tietyillä paikkakunnilla yritysten kaavoitustoimenpiteitä oli edistetty yrityksille suotuisaan suuntaan tukemalla tiettyjen ehdokkaiden eduskuntavaalirahoitusta. Toisaalta on myös tosiasia, että vanha maan tapa on ollut muun muassa ammattiyhdistysliikettä lähellä olevien ehdokkaiden saama tuki, joko rahallisesti tai muulla tavoin työpanoksena, joka helposti voidaan peittää esimerkiksi talokootyön nimiin. Myös eri yritykset ovat tavalla tai toisella tukeneet ehdokkaita ilman, että siihen välttämättä on liittynyt suoranaista molemminpuolista velvoitetta yritykselle suosiolliseen suhtautumiseen. Myös yksityiset kansalaiset ovat syystä tai toisesta antaneet ilmeisesti vähäisemmässä määrin ehdokkaille rahallista apua.

Viime eduskuntavaalien jälkeen on pyritty selvittämään, kuinka paljon ehdokkaat ovat tukea saaneet ja mitä sidosryhmiä kullakin ehdokkaalla on ollut. Edelleen, onko tuki ollut ehdokkaalle itselleen, jolloin se tietyissä tapauksissa olisi ehdokkaalle verotettavaa tuloa tai lahja, tai kun saivarrellaan, ehdokkaan tukiryhmälle, jolloin taas vaaliavustusta pidetään verosta vapaina lahjana. Edelleen kanavointimahdollisuutena on ollut ohjata tuki puolueelle tai piirijärjestölle, mitä kautta se tavalla tai toisella on ohjautunut ehdokkaiden vaalityöhön. Käsitykseni on, että vastauksessa kansanedustajat aika tavalla vaatimattomasti ilmoittivat heille tulleen tuen määrän.

Mielestäni on aivan hyvä, että toimikunnan ja nyt hallituksen esityksen tavoitteena on ollut lisätä vaalirahoituksen avoimuutta ja sitä kautta koko järjestelmän uskottavuutta ja vaikuttaa tätä kautta myös kansalaisten äänestysaktiivisuuteen. Mielenpääni kuitenkin on, ettei tähän esitykseen, huolimatta hyvästä tavoitteesta, kannata kuitenkaan liikaa laittaa toiveita, että tämän jälkeen rahoitus olisi kaikissa tapauksissa julkista. Luulenpa vain, että ihmiset ovat niin kekseliäitä ja kiertoteitä valitettavasti myös löytyy.

Ensinnäkin ihmettelen, mikä syvällinen ajatus on siinä, että presidentin- ja eurovaaleissa ulko-

puolisen tuen arvo on tuotava julki vasta, mikäli saatu suoritus olisi vähintään 20 000 markkaa. Eikö lähtökohdan ehdottomasti pitäisi olla sama kuin eduskunta- ja kunnallisvaaleissa, joissa raja nyt ollaan vetämässä 10 000 markkaan? Onko taas todellisuudessa syytä kunnallisvaaleissa pitää ilmoitusvelvollisuutta näin korkeana kuin 10 000 markkana, kun vaalibudjetitkaan eivät varmasti useimmissa tapauksissa edes yllä tähän, vaan ovat päinvastoin huomattavasti pienempiä, niin kuin on jo monissa puheenvuoroissa todettu?

Epäkohtana voitaneen pitää myös sitä, että tuki on julkistettava vasta vaalien jälkeen ja jos tiedot osoittautuvat virheellisiksi, ei mitään rangaistussanktiota väärän ilmoituksen tehneelle valitulle jäsenelle tai varajäsenelle ole olemassa muuta kuin poliittinen vastuu.

Edelleen arveluttaa, kuinka helposti lakia tullaan kiertämään. Veikkaanpa vain, että tulevissa eduskuntavaaleissa rahallinen tuki yrityksiltä tai yksityisiltä henkilöiltä jää joissakin tapauksissa markkaa vaille 10 000 markkaan. Entä sitten, jos vaalirahoituksen antavan yrityksen edustajalla on monta eri yhtiötä? Olen ymmärtänyt, että jokainen niistä voi tehdä lahjoituksen ja ne huomioidaan juridisesti eri lahjoituksina, koska kyseessä olisivat yhtiöt.

Samoin ei mielestäni ole konsti eikä mikään valtakunnallisilla järjestöillä ohjata eri kanavien kautta pienempiä rahallisia suorituksia haluamalleen ehdokkaalle. Lisäksi monien työsuoritusten ja palvelujen markkamääräinen arviointi on vaikeata, joten varmasti ainakin aluksi lain soveltaminen tuottaa vaikeuksia, ja kun ilmoittajalla on pelkkä poliittinen vastuu, ilmoituksen totuudenmukaisuudesta voi vain toivoa, että olisivat sitten myös totuudenmukaisia nämä ilmoitukset.

Arvoisa puhemies! Todennäköistä on, että kun tämä laki tulee voimaan, ehdokkaiden ulkopuolisilta saama tuki vähenee huomattavasti, sillä tuen antajat eivät välttämättä halua julkisuutta tuelleen, mutta nyt se tulee julkiseksi tietyin edellytyksin. Kuitenkin katson, että esitys sinänsä on oikean suuntainen, vaikka se ei välttämättä johdakaan paljon muuhun kuin ehdokkaan saaman tuen pienemiseen.

¹⁴ **Irina Krohn /vihr:** Arvoisa puhemies! Mielestäni on sopivaa, että meillä juuri uuden perustuslain voimaan tuleminen aattona tällainen kansalaisyhteiskuntaa vahvistava laki on täällä käsi-

teltävänä, ja karkauspäiväkin on erinomainen päivä siinä mielessä, että se rytmittyy samoin nelivuosittain kuin eduskuntavaalit. Tässä on tämmöistä, en usko numerologiaan, mutta tavallaan hyvät henget ovat liikkeellä.

Olen hyvin iloinen, että lakiesitys on annettu, koska itse viime kaudella ehdin toivoa sitä ja tehdä sen eteen töitä. Silloisen työtoverini Paavo Nikulan kanssa kävimme tunnustelukierrosta, jos olisi silloin annettuun vaalilakiin voitu liittää vaalirahoituksen julkisuus, ja silloin emme vihreät saaneet tukea muilta ryhmiltä paitsi nuorsuomalaisilta, että olisivat tulleet tähän mukaan. Nyt on ajan henki muuttunut, että hallitus tämän esityksen on antanut. Syyt siihen ovat mielestäni osittain hyviä ja osittain huonoja, osittain hyviä sikäli, että on ymmärretty, että tämä todella palvelee kansalaisia, että tietysti pitää tällainen olla, että se kuuluu avoimuuden henkeen.

Ehkä huonot syyt ovat ne, että jälleen on tullut esille, että sitä todella tarvitaan. Ajatellaan joitakin Saksan vaalirahoitusskandaaleja. Jos olisin entisen DDR:n kansalainen, mistä tietojen mukaan 90 prosenttia DDR:n kansalaisvarallisuudesta on siirtynyt entisten itäsaksalaisten haltuun, olisin miettinyt, miten se lisäisi luottamusta, että juuri se puolue, joka tämän suuren insinööritehtävän teki ja yhdisti nämä maat, oli näin paljon tällaisen vaalirahoituksen tuoman mahdollisen kiittolisuudenvelan alla. Todella hirvään syvältä tavallaan ovat syöpänä Saksan demokratiassa nämä skandaalit. Se on ydinkysymys, mihin kaikkeen semmoiseen vaalirahoitus on vaikuttanut, mihin kansalaiset eivät ole antaneet valtakirjaa. Saksan osalta todella niinä vuosina, kun Saksan politiikkaa on tehty vaalirahoituksen turvin, on tehty hyvin paljon päätöksiä, ja silloin luottamus näihin päätöksiin tietysti vähenee.

Itse aikanaan sain ajatuksen vaalirahoituksen julkisuuden lakialoitteen tekemiseen. Sanoin, että sain sen ruokakaupassa makkarakaketin viressä. En suinkaan halua vähätellä meidän arvoamme edustajina ja poliitikkoina, mutta tajusin, että jokaisessa ruokatarvarassa on valtavat tuoteselostukset. On alle grammankin, alle prosentin, mitä siellä on, onko siellä suolaa ja mitä siinä on. Tajusin, että aina, kun me kuluttajina toimimme, meillä on valtavan hyvät tuoteselostukset apuna. Nyky-yhteiskunnassa oletetaan, että kun ihminen tekee kulutuspäätöksiä, hänellä pitää olla tieto tuotteesta. Tietysti ajattelen, vaikka äänestäminen on rituaalina ja muutenkin ehkä ar-

vokkaampi toiminta kuin pelkän ruokatavaran ostaminen, että siinä on jotakin saman kaltaista, että äänestäjinä meillä pitää olla tiedossa kaikki tiedot, mitkä vaikuttavat äänestyspäätökseen, ja osa niistä on ehdokkaan saama vaalirahoitus.

Edelliset puhujat ovat sanoneet aivan oikein, että tämä esitys sinänsä ei vielä ehkä palvele kansalaisia parhaalla mahdollisella tavalla, koska se tuo esille vain jäävuoren huipun. Tämä tuli jo esille aikaisemmin, että eduskuntavaaleissa vain 4 prosenttia ehdokkaiden ilmoittamista saaduista summista oli yli 20 000 markkaa. Toisin sanoen yli 96 prosenttia vaalirahoituksen antajista jää pimentoon, että se todella on niin kuin jäävuori. Vastapainona sille tietysti on se, että tämä lakiesitys sisältää ilmoitusvelvollisuuden koko kampanjasta. Kun kuitenkin pitää ilmoittaa koko kampanjan suuruus, täytyy toivoa, että valistunut kansalainen ja hänen turvanaan valistunut media tätä palapeliä seuraavat, että jos on hyvin suuria kokonaisbudjetteja, missä on hyvin vähän isä ja äitejä näille rahoille, silloin herää kysymys, missä on tämä poliittinen tahto syntynyt. Meille tavallaan kuitenkin kokonaisrahoituksen ilmoitusvelvollisuuden kautta on tietty turva sille, että jäävuoren veden alla olevaa osaa on mahdollisuus pyrkiä hahmottamaan.

Mutta olen sitä mieltä, että lain tarkoitus on todella, kuten on tullut aikaisemmin hyvin esille, että se palvelee kansalaisia ennen kaikkea siinä, että se parantaa politiikan henkeä ja toivottavasti lisää luottamusta siihen. Lakimme ei palvele kansalaisten päämäärää, jos laki lopulta näyttääkin siltä, että se peittää enemmän kuin paljastaa. Onko se tällainen bikinilaki, että se antaa vaikutelman puetusta mutta on toisen suuntainen? Minusta vaalirahoituslainkin pitää olla sellainen, että tulee aito käsitys siitä, mitä ehdokkaan taustalla on. Sitä varten toivoisin, että valiokunta katsoisi näitä rahoja hyvin tarkkaan varsinkin, kun meillä muutenkin on hirveän vähän tietoa viimevuotisesta vaalirahoituksesta.

Kyselyssä, kun meillä oli eduskuntavaaliehdokkaita liki 2 000, vähän yli 1 200 vastasi. Kysymykseen, mikä on suurin yksittäinen summa, 68 muistaakseni vastasi 2 000, mutta siihen ei vastannut kuin reilu viidennes. Tavallaan meidän on vaikeaa tehdä hyvää lainsäädäntöä, kun meillä on liian vähän tietoa, mikä todellisuus on. Tämä kysely ei vielä ole antanut meille riittävästi tietoa. Meillä useimpien ehdokkaiden, 75—85 prosenttia ehdokkaista, summista ja rajoista ei

ole tietoa saatavissa edes viime vaaleista. Aikaisemmat tutkimukset on tehty 1979, jotakin on tehty EU-vaaleista. Toivoisin, että kun valiokunta tätä tutkii, jollakin tavalla tähän voitaisiin palata, kun tämän ilmoitusvelvollisuuden myötä saadaan myös faktoja, mistä on kysymys. Tuntuu, että tämä on semmoinen ala, että kaikilla muilla tuntuu olevan paremmin, että nuoret kuvittelevat, että vanhat saavat rahaa, ja naiset, että miehet saavat, vasemmisto, että oikeisto saa, ja päinvastoin. On mielenkiintoista nähdä, minkälainen se on. Tämä on kuin sokea, joka kuvaa norsua. Jokainen kuvaa yhtä osaa ja yrittää siitä tehdä kokonaisuuden. Meidän tietomme vaalirahoituksesta ovat liian hataria voidaksemme tehdä parasta mahdollista lainsäädäntöä, mutta jo nykyiset tiedot mielestäni antavat aihetta rajoja alentaa, vaikkakin kokonaissumman ilmoittaminen on yksi takaportti.

Toinen asia on se, että toivoisin valiokunnan kiinnittävän huomiota siihen, että vaalirahoitukseen ovat vapaita lahjaverosta mutta eivät ole verovähennyskelpoisia. Näin on tehty. Käytännössä vaalirahoitus voi olla sen kaltaista, että yritys ostaa grafiikan lehden ehkä kalliimmalla kuin maksaisi jostain taidekaupasta ostaessaan ja se voidaan vähentää taidehankintana tai on joitakin seminaareja, joissa voi olla hyvinkin arvokasta sisältöä, mutta onko se välttämättä juuri sen käypä markkinahinta niin ja niin monta tuhatta? Meillä käytännössä tapahtuu niin, että yritysmaailman puolelta on kuitenkin käytännössä verovähennysmahdollisuus, jos vaaliavustuksen pukee vähän eri muotoon kuin suoraan rahamuotoon. Toivoisin, että valiokunta perehtyisi tähän asiaan ja katsoisi, onko siinä jotain tarvetta korjauksiin.

On puhuttu paljon siitä, että ilmoitusvelvollisuus on vasta jälkikäteen. Niinhän kaikki muutkin erehdykset vaaleissa korjataan vasta seuraavissa vaaleissa, että kansalaisten asema vaalirahoituksen suhteen ei poikkea, muutkin virheelliset valinnat he voivat vasta neljän tai viiden tai kuuden vuoden kuluttua oikaista. Ymmärrän valitun linjan siltä kannalta, että vaalit ovat herkkää vaihetta ja muutokset, viime päivät, viimeiset viikot ovat hektistä aikaa ja on vaara perättömistä ilmiannoista, joten ei ole tarkoitus, että tällä lailla mentäisiin siihen, että ennen vaaleja kiistettäisiin toisten ilmoitukset ja sitä kautta tulisi asiointia vaalikampanjaa. Silti itse olen sitä mieltä, että nykyään, kun Internet-sivun tekemi-

nen ei maksa kuin sähkön hinnan ja työajan, toivoin, että kulttuuri olisi sen kaltainen, että siellä ehdokkaiden sillä hetkellä tiedossa oleva vaalirahoitus olisi näkössä. Mutta sinänsä ymmärän tämänkin linjan.

¹⁵ **Matti Vähänäkki /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ylistääkseni nimenomaan ed. Krohnin puheenvuoroa, koska se oli saman suuntainen kuin varsinainen puheenvuoroni, jonka peruutin, olisi ollut. Tässä on nyt "kirjain täytetty" eli niitten vaatimusten ja odotusten ja toivomusten antama kirjain täytetty, että lakiesitys on vihdoinkin tänne tullut ja eduskunta voi sitä ruotia.

Mielestäni olisi pitänyt lähteä siitä, että kaikki, mitä vaaliavustusta tulee rahassa tai muuten, kirjataan, keneltä on saatu ja minkä verran. Silloin tällä olisi jotain merkitystä. Muuten tämä laki on aika lailla yhtä tyhjän kanssa. Sinne voidaan 100 000 maksanut kirjata, että alle 20 000 markan erissä avustuksia antaa, kun nimeäkään ei tarvitse esittää. (Eduskunnasta: Pitää olla!) — Alle 20 000 markan ei ole välttämätöntä, niin ymmärsin eräästä puheenvuorosta.

Valiokunta ei tätä uusiksi voi tehdä, niin suurta remonttia, jotta se meitä kaikkia ja erityisesti minua kertomani perusteella tyydyttäisi. Loppujen lopuksi on sanottava sekin, että ei raha esimerkiksi eduskuntavaalityössä ja kunnallisvaalityössä tärkein ole. Siinä tarvitaan muutakin, niin kuin muun muassa äskettäiset presidentinvaalit osoittivat.

¹⁶ **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tätä lakiesitystä on nyt ylistetty oikeastaan kaikissa puheenvuoroissa. Itse kuitenkin luulen, että jos lakiesitys olisi tehty Saksan rahoitusskandaalin jälkeen ja siinä olisi otettu huomioon Saksasta nyt saatu kokemus, lakiesitys näyttäisi toisenlaiselta. Lakiesityksen perusteluistahan käy ilmi muun muassa se, että esimerkiksi Saksassa puolueen on ilmoitettava kukin yli 2 miljoonan Saksan markan lahjoitus. Ongelma puoluerahoituksen osalta tietenkin Saksassa on ollut juuri se, että tällaista ilmoitusta ei todellisuudessa ole tehty.

Pelkään, että tämä laki on todella puolitiessä. Ongelmana on se, että edelleenkin sellainen puoluerahoitus — tarkoitan nimenomaan puoluerahoitusta — joka välittömästi tai välillisesti käytetään myös vaalitarkoituksiin, ei välttämättä tä-

mänkään lakiesityksen hyväksymisen jälkeen näy kirjoissa eikä kansissa.

¹⁷ **Eero Akaan-Penttilä /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä kuuntelin mielenkiinnolla ed. Krohnin esitystä sen takia, että hän aivan oikein sanoi, että tämä laki palvelee kansalaisuuden asiaa ja läpinäkyvyyttä ja tällaisia seikkoja. Mutta minusta hän osui asian ytimeen, kun hän nimitti lakia bikinilaiksi. Itse en olisi tällaista nimeä sille keksinyt, mutta tuli vain mieleeni tai pelkään eniten sitä, että tämä tietyllä mielellä vain kansalaisten tirkistelytarpeen tyydyttää eikä tuo varsinaista taustakuvausta meistä edustajista sillä lailla kuin ehkä mahdollisimman monipuolisesti ja rehellisesti me itsekin haluaisimme kuvan itsestämme antaa. Tässä on paranoisia sävelmiä tai iskelmiä mukana. Aikamoista epäluuloa tuntuu olevan näiden perusteluiden takana.

Minä olisin vähän eri mieltä tästä asiasta. Tämän asian olisi voinut rakentavalla tavalla ja aivan toisella tavalla tuoda esille. Sen olisi pitänyt olla reaalinen. Esimerkiksi ed. Laakson esittämät näkökulmat varsinaisesta puoluerahoituksesta ja Saksan nykyisistä ongelmista olivat ihan oivallinen lisäkommentti. Olisin itse tehnyt sen saman, koska huomasin sen kyseisestä materiaalista.

Olkoon, rouva puhemies, tämä bikinilaki. Ja jos tirkistely tyydyttää ja jättää meidät kaikki rauhaan ja väärä epäily jää pois, silloin tämä laki ehkä on täyttänyt sen, mihin sitä tarvitaan, mutta rohkenen kyllä epäillä.

¹⁸ **Irina Krohn /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laaksolle: Ehkä äänensävyyni oli liian iloinen. En mielestäni ylistänyt lakia. Laissa on paljon puutteita, mutta se on kuitenkin edistystä, että katsotaan, että asia on sen kaltainen, että tarvitaan normit ja pelisäännöt, verrattuna siihen aikaan kun ajateltiin, että tämä on sellainen alue, missä ikään kuin ei ole mitään sääntöjä.

Itse ajattelen, että Saksan vaikutus olisi näkynyt tässä laissa sikäli, että hallitushan antoi eriesityksen kuin on vaalirahoituskomitean ehdotus, missä kaikissa vaaleissa olisi ollut hyvin korkea 20 000 markan summa. Nythän kunnallis- ja eduskuntavaaleissa summa puolittui. Mielestäni se on vieläkin liian korkea. Kuvittelisin, että ajan henki todella vaatii jäävuoren esiin saattamista.

¹⁹ **Mikko Elo /sd:** Puhemies! Lakiesitys on todella hyvin ajankohtainen. Täällä on eräissä puheenvuoroissa viitattu muun muassa Saksaan. En kutsuisi sitä kuitenkaan niin kuin ed. Krohn vaalirahoitusskandaaliksi, vaan ehkä enemmän puolerahoitusskandaaliksi. Varmaan sillä on ollut vaikutusta myös vaaleihin ja niihin tekoihin, mitä vaalien jälkeen on tehty. Joka tapauksessa kysymys Saksassa niin kuin kaikissa demokratioissa on myös politiikan uskottavuudesta.

Suomessa on kieltämättä aika paljon esiintynyt kaikenlaista tekopyhyttä, kun olen vaalirahoituskustelua pitkän parlamenttiurani aikana seurannut. Monet kansanedustajaksi pyrkineet ja valituksikin tulleet ovat kertoneet, kuinka paljon he ovat ottaneet velkaa. Näin saattaa olla. Itse en ole ollut aina ihan vakuuttunut siitä, onko todella otettu velkaa vai onko annettu julkisuuteen vain tällaisia lausuntoja. Eräät kuitenkin ovat rehellisesti myöntäneet, muun muassa ed. Uotila, että hän reilusti Masa-Yardsilta on ottanut isot summat rahaa ja valitsijat ovat tämän tienneet ja kuitenkin valinneet Uotilan eduskuntaan. Mielestäni se on ollut reilu teko ed. Uotilalta ja toisaalta myös Masa-Yardsin edustajalta. (Ed. Laakso: Ehkä Masa-Yardsin konkurssin syy!) — No, ei varmasti voi asettaa ed. Uotilan vaalirahoitusta Masa-Yardsin konkurssin syyksi.

Puhemies! Mitä Suomen eduskunnan kehitykseen tulee, niin voidaan sanoa, että meillä jatkuvasti avoimuus on ainakin jossakin mielessä lisääntynyt, muun muassa se, että me ilmoitamme, ainakin vaalikauden alussa, omat sitouksemme, taloudellisen tilanteemme jne. Puhemies! Tässä minulla on toivomuksena, kun tässä nyt olen ollut mukana, että sitoumuksia vähän paremminkin seurattaisiin, esimerkiksi vaikka kerran vuodessa muistutettaisiin edustajia siitä, että pitäisi kertoa uudet sitoumukset ja uudet tilanteet, koska yleensä jokaisen edustajan tilanne ihan vuosittain vaihtuu. Veikkaisin, että ne tiedot, jotka me viime vaalien jälkeen annoimme, ovat saattaneet jo jonkin verran vanhentua.

Mitä tulee vaalirahoituslain tavoitteisiin, on aivan selvää, että tämän tavoitteena on, niin kuin ministeri Koskinen, joka nyt poistuu, kertoi, että tällä lisättäisiin avoimuutta — siitä myöhemmin ehkä jokin sana — että se lisäisi poliittisen järjestelmän uskottavuutta ja että tällä myös lisättäisiin äänestysaktiivisuutta. Mitä tulee jälkimmäiseen, en usko, että vaalirahoituslailla on kovin paljon tekemistä äänestysaktiivisuuden kanssa.

Enkä pidä kovin hyvänä sitä vertausta, minkä ed. Krohn esitti, että tämä antaisi jonkinlaisen tuoteselostuksen siitä, minkälainen kansanedustaja on. Kyllä on aika pieni osa ilmeisesti kuitenkin kansanedustajan ominaisuuksia se, mikä on vaalirahoitus, miten se koostuu jne. Ehkä se on hyvä tieto, en minä halua kiistää. Voi olla, että äänestäjä jonkin verran ehkä hyötyy siitäkin tiedosta.

Puhemies! Mitä tulee äänestysaktiivisuuteen, itse olen sitä mieltä, että meillä on monia paljon tärkeämpiä syitä pohdittavana, minkä takia esimerkiksi äänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa ja eduskuntavaaleissa on jatkuvasti putoamassa. Itse väittäisin, että tällaisessa suomalaisessa konsensusyhteiskunnassa se, että samaan hallitukseen kuuluvat esimerkiksi vasemmistoliitto ja kokoomus, hämärtää puolueiden rajoja ja sillä tavalla tekee ihmiset erittäin epä tietoisiksi siitä, mikä on minkäkin puolueen linja. Luulen, että ihmisten on erittäin vaikea ottaa tällä hetkellä puolueiden välillä kantaa, koska erot ovat niin pienet ja monta kertaa ovat myöskin hyvin liikkuvia ne erot, asiasta toiseen, ja tällainen ideologinen erillaisuus kuitenkin on selvästi hämärtymässä. Minun veikkaukseni on, että me tulemme aikaan, jolloin taas ehkä vedetään selvemmät ideologiset erot puolueiden välillä, ja se tulee lisäämään ihmisten mielenkiintoa politiikkaan.

Presidentinvaali on kokonaan toinen kysymys. Siinähan ihmiset ottavat kantaa henkilöihin, ja siinä kahden tai vaikka useammankin henkilön välillä kantaa ottaminen on suhteellisen helppoa. Mutta mitä tulee avoimuuteen, niin yhdyin siihen näkemykseen, että tällä varmasti ainakin pyrkimyksenä on lisätä avoimuutta ja että tämä myöskin toivottavasti lisää poliittisen järjestelmän uskottavuutta.

Mutta, puhemies, ottaisin esille muutamia ongelmia, jotka tähän liittyvät.

Ehkä pienin on minun mielestäni se, johon täällä on monessa puheenvuorossa viitattu, mikä ovat nämä rajat. Omalla tavallaan Helsingin Sanomien pääkirjoitus varmasti, jota täällä on lainattu, on oikeassa siinä, että se voisi olla se 10 000 markkaa kaikissa vaaleissa. Toisaalta, ja oma käsitykseni on, että presidentinvaalit on aivan omassa luokassaan. Siellä on kysymys miljoonista markoista vaalirahoituksessa ainakin suurempien puolueiden osalta. EU-vaalit on seuraava kategoria. Siellä puhutaan useista sadoista tuhansista markoista. Eduskuntavaalit ovat kolmantena. Ehkä puhutaan 50 000—200 000 mar-

kasta, sitä luokkaa useimmissa tapauksissa. Kunnallisvaalit, yhdyin kyllä ed. Vistbackan näkemukseen, useimmissa tapauksissa ja useimmilla paikkakunnilla ovat asioita, joissa ei puhuta kuin korkeintaan ehkä 15 000—20 000 markasta, jos ei nyt tätä Pääkaupunkiseutua ja ehkä jotain Turkuja ja Tamperetta oteta lukuun.

Eli, puhemies, tässä toivoisin, että valiokunta miettisi jokaisen vaalin kohdalla, mikä se raja todellisuudessa olisi, presidentinvaaleissa ehkä kuitenkin vähän suuremmat summat, EU-vaaleissa seuraavat, eduskuntavaaleissa seuraavat jne. Eli haluaisin, että tällaista asteikkoa tutkittaisiin.

Puhemies! Ehkä seuraava ongelma on se, että vaalirahoituksen antajalla ei nyt tämän lakiesityksen mukaan ole velvollisuutta julkistaa antamaansa tukea. Nimittäin tästä tulen siihen, mikä on tämän lain kaikkein suurin heikkous ja todella saattaa johtaa näennäislakiin: se ettei tässä ole minkäänlaisia sanktioita. Jokainen saa ilmoittaa tai jättää ilmoittamatta mitä tahansa, ja minä todella toivon, että valiokunnassa pohditaan tätä. Kyllähän tavallinen yleisökin alkaa ihmetellä, onko tässä nyt jokin uusi ylinopeuslaki. Saadaan ilmoittaa mitä tahansa tuloja, siis kuten ennen tätä lainmuutosta.

Puhemies! Jos ei tätä lakia nyt pistetä siihen muotoon, että tässä on joitain sanktioita, tämä laki tulee olemaan näennäislaki. Epäilen, että me voimme kaikki todistaa seuraavissa vaaleissa ja muualla, esimerkiksi eduskuntavaaleissa, että ilmoitetaan, että tämmöinen ja tämmöinen on minun vaalibudjettini. Olen monta kertaa havainnut, että joku edustaja sanoo, että hänen vaalibudjettinsa on 50 000—60 000 markkaa, ja todellisuudessa kun olen vertaillut sitä kaikkea mainontaa, niin kysymys on jostakin kolminkertaisesta summasta, 150 000—200 000. Mutta edustaja usein tekee politiikkaa sillä, sanoo, että minun vaalibudjettini on näin pieni ja tällä minä pärjään, mutta tuo toinen tulee tänne suurella budjetilla, kun ilmoittaa rehellisesti, mikä se budjetin summa on.

Siinä mielessä, puhemies, vaikka ymmärrän, että on erittäin vaikeata sanktoida tämmöistä lakia, seuraava kysymys on, mitä me teemme tällä lailla, jos sanktioita ei ole. Siinä suhteessa kyllä tässä on havainnut selvästi esimerkiksi, että puolueiden välillä on pieniä eroja. Esimerkiksi vihreät jo ennen eduskuntavaaleja kovasti korostivat vaalirahoituslain tärkeyttä, ja siitä me olemme

varmasti kaikki samaa mieltä. Mutta samanaikaisesti huomasiin kyllä, että sitä pidettiin poliittisena pelinappulana. Minusta tämä ei ole mikään poliittinen pelinappula. Tämä on tärkeä lakiesitys, ja toivon, että se johtaa todelliseen lainsäädäntöön, jossa myöskin siitä, että jättää ilmoittamatta ne summat, jotka on saanut, jonkinlainen sanktio olisi, koska jos lahjan antajalla ei ole velvollisuutta ilmoittaa sitä, kyllähän lahjan saajakin myöskin helposti jättää sen ilmoittamatta, ja kukaan ei pääse selville mikä se todellinen summa on.

²⁰ **Kari Uotila /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen samaa mieltä ed. Elon kanssa, että ilman sanktioita ja rahassummarajoja tämän merkitys juridisesti jää aika heikoksi. Enemmänkin lähdän siitä, että tällä on yleistä mielenkiintoa tuova vaikutus. Voisiko sanoa, että tämän seurauksena on se, että varmasti niin eri vaaleissa ehdokkaina olevat kuin myöskin lahjoittajatahot yleisen mielenkiinnon ja yleisen kiinnostuksen johdosta joutuvat entistä huolellisemmin miettimään, kuinka avoimesti suhtautuvat omaan vaalirahoitukseensa.

Oleellistahan on se, että ennen vaalejahan suuren yleisön, äänestäjien, pitäisi tietää, minkälaisesta vaalitukea, keneltä, millä tavalla rahoitus muodostuu, jotta äänestäjät voisivat aidosti arvioida, mikä merkitys tällä tukijalla, tällä sidonnaisuudella, tällä "kunniavelalla" jne. on. Jos äänestäjät sitten arvioivat, että tämä ja tämä tuki, tämä ja tämä yhteistyökumppani on täysin luonnollinen tämän ehdokkaan osalta, he siltä pohjalta tekevät ratkaisunsa vaaleissa huomioiden sitä negatiivisena tai positiivisena seikkana. Avoimuutta tarvitaan ennen kaikkea ennen vaaleja vaalikampailun aikana, silloin kun äänestäjiin vaikutetaan.

²¹ **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Elo oli aivan oikeassa siinä, että sanktioiden puute on yksi keskeisistä lain ongelmista, ja myöskin se on, mitä ed. Uotila otti esille, eli kysymys siitä, että äänestäjillä pitäisi tietenkin etukäteen olla, ennen vaaleja, tiedossaan, mitkä ovat ne taustaryhmät, jotka rahoittavat ehdokasta.

Mutta, rouva puhemies, mielestäni on vielä yksi ongelma tai ainakin yksi ongelma, ja se on se, että lakiesitys ei kiinnitä riittävästi huomiota ehdokkaan omaan rahoitukseen. Itse asiassa ehdokkaan oman rahoituksen sisälle voi kätkeytyä

mitä tahansa. Esimerkiksi ehdokas voi koko vaalikauden aikana julkaista lehteä, johon hän kerää mainoksia. Ne rahat tulevat hänelle. Hän voi käyttää satojatuhansia markkoja itse vaalikampanjan aikana niin sanottua omaa rahoitustaan, jonka hän on kuitenkin kerännyt mainosten avulla julkaisemalla vaalilehteä vaalien välillä. Näinhän me itse kukin tiedämme tapahtuvan.

²² **Tuija Nurmi /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ajattelin juuri tuota samaa, mitä edellisissä puheenvuoroissa tuotiin jo julki, mitä merkitystä on lailla ilman sanktioita. Mutta kai siihen liittyy joku syy, miksi sitä tähän ei ole laitettu. Mutta sitä jäin kyllä vähän kaipaamaan, mitä me teemme hallituksen esityksellä, jossa tehdään laki ja sanktioita ei tule, mikäli lakia ei noudata.

Olin diagnostisoivini itsessäni myös jonkinlaisen kateuden ed. Uotilaa kohtaan, että hänellä on työnantaja, joka voi maksaa ed. Uotilan kampanjan, minulla kun sellaista ei ole. Tulee vain mieleen, onkohan lakiesitystä tehtäessä huomioitu ollenkaan, tulisiko tällainenkin mahdollisuus poissulkea, että työnantaja ei saa työntekijää tukea.

²³ **Mikko Elo /sd** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ihan lyhyesti. Olen ed. Uotilan kanssa aivan samaa mieltä siitä, että etukäteen ilmoitettavat summat palvelisivat paljon paremmin äänestäjiä.

Se, mihin ed. Krohn viittasi, että äänestäjät tietäisivät tuoteselosteen, ei pidä paikkaansa ennen vaaleja, se tulee vasta vaalien jälkeen. Minun mielestäni tämä on myös erittäin suuri heikkous. Ei tätä tuoteselosteperiaatetta voi kerta kaikkiaan soveltaa vaaleihin, jos vasta vaalien jälkeen ilmoitetaan kyseessä olevat summat.

Puhemies! Mitä vielä siihen tulee, että saamme lainsäädännön, niin kuin ed. Laakso on todennut ja pystymme asiakirjoista lukemaan, Saksassa on oma lainsäädäntönsä, mutta ei se ole kuitenkaan estänyt väärinkäytöksiä. Kyllä edelleen peräntäkuulutan sanktiota ja jonkin näköistä rangaistusjärjestelmää, jos lakeja rikotaan.

²⁴ **Tuija Nurmi /kok**: Arvoisa rouva puhemies! On ihan oikein, että vaalirahoitusta pyritään saamaan avoimemmaksi, mutta en minäkään usko, että tällä lailla siitä saadaan täydellisen tyhjentävää. Edelleen jää porsaanreikiä ja

mahdollisuuksia kiertää tätäkin lakia, valitettavasti. Esimerkiksi verovähennysoikeus, mikä nyt ei ole meillä mahdollista Suomessa, muissa maissa on mahdollista. Tämä vaikeuttaa suoranaista vertailtavuutta eri maiden lainsäädäntöjen välillä. Sillä ehdokkaalla, jolla on yritys, on mahdollisuus käyttää yritystointaan omaan vaalityöhönsä mielestäni tämän hallituksen esityksen puitteissa kuitenkin.

Vaalirahoitusta koskeva lainsäädäntö on varsin vaikea. Olen kuitenkin tyytyväinen siihen, että tähän lähdettiin, ja sehän tapahtui kokoomuslaisen oikeusministerin toimesta. Mutta tämä järjestelmä, vaalirahoituksen julkistaminen, on todettu vaikeaksi. Näitä yrityksiä on muualla maailmassa ollut, niin Euroopassa kuin USA:ssakin, ja siellä on vaikeuksia ja ongelmia todettu. Väärinkäytöksiä lainsäädännöstä huolimatta on. Toivon lakiesityksen käsittelylle onnea ja menestystä. Totean, että kivinen tie on vielä edessä, mutta oikean suuntainen.

²⁵ **Raimo Vistbacka /ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Nurmi otti esille erään asian, joka on erittäin tärkeä ja joka omassa puheenvuorossani unohtui nimenomaan käytännön elämään liittyen. Toisinaan sotketaan vaalikampanjaan oma firma, jos sen toimiala sattuu olemaan sellainen, että sillä pystytään ikään kuin hyödyntämään vaalikampanjaa. Otetaan esimerkiksi vaatetusfirma. Kierrätetään koko vaalipiirin alueelta ihmisiä ikään kuin muotinäytökseen, jolla tuetaan kyseisen ehdokkaan kampanjaa. Jokaisesta kunnasta on kuljetus vuoropäivinä muotinäytökseen, ja sitten firma tarjoaa vielä vaikkapa ruoat siihen päälle, kun oli pitkä matka, ja juomat matkalle, jos sattuu olemaan vähän helteistä. Tämä kaikki menee ikään kuin firman piikkiin, mutta sillä pääasiallisesti tuetaan vain ehdokkuutta. Tämä ei ole kovinkaan vierasta tässä maassa.

²⁶ **Annika Lapintie /vas**: Arvoisa rouva puhemies! Laki on tavallaan lähtenyt kerrankin eduskunnasta itsestään. Yllättävää onkin ollut, että vaikka vaalirahoituksen osalta on kyse isoista taloudellisista eduista ja sen lisäksi hyvin periaatteellisista näkökohdista, niin julkinen keskustelu on ollut niinkin laimeaa kuin se kuitenkin on ollut. Luulisi tämän suuruudesta asiasta riittäneen enemmänkin hälyä.

Hallituksen esityksen perusteluissa sivulla 4 todetaan, että kansanedustajat ja eduskunta ovat olleet aloitteellisia. Vuoden 98 aikana kansanedustaja Jaakko Laakson toivomusaloitteen ja kansanedustaja Irina Krohnin lakialoitteen pohjalta on varsinaisesti nyt käsillä oleva paperi saanut alkunsa. No, hyvä niin, että edes nyt voimme asiaa käsitellä ja pääsemme eteenpäin asiassa.

Ehkä kaikkein tärkeintä laissa on se, että se edelleen alleviivaa niitä julkisuusperiaatteita, mitä suomalaisen hallintokäytäntöön ja yleensä kansalaisten osallistumiseen on liittynyt. Kansalaisten tiedonsaantioikeushan on vuonna 95 perustuslaissa myös taattu perusoikeutena, joten sen tärkeydestä ei sinänsä varmasti ole mitään epäilyksiä.

Millä tavalla sitten tällä lailla pystytään julkisuutta ja avoimuutta ja kansalaisten luottamusta poliittiseen päätöksentekoon lisäämään? Yksi keino on varmasti juuri se, että kansanedustajien tai muiden vaaleilla valittujen luottamushenkilöiden sidokset ja sidonnaisuudet tulevat julki. Sinänsä tällaiset sidokset eivät välttämättä tee esimerkiksi jääviksi käsittelemään asioita, mutta on tärkeää, että on tiedossa, minkä näköisiä sidoksia on olemassa ja millä tavalla ne mahdollisesti voivat vaikuttaa. Sidosten julkistamisella pyritäänkin nimenomaan lisäämään juuri hallinnon ja politiikan läpinäkyvyyttä ja toivottavasti myös sillä tavalla lisäämään kansalaisten luottamusta julkiseen toimintaan. Kuten aikaisemminkin keskustelussa on todettu, rahoitus ei sinänsä suinkaan ole ainoa keino lisätä kansalaisten luottamusta, mutta yksi osa sitä.

Ehkä ongelmallisinta sidonnaisuuksien osalta on se, että poliittiseen päätöksentekoon osallistumisen tarkoituksena nimenomaan on tuoda erilaisia yhteiskunnallisia näkemyksiä mukaan päätöksentekoon ja sillä tavalla toisaalta myös ottaa erilaisten intressiryhmien ja erilaisten kansalaisryhmien mielipiteitä huomioon päätöstä tehdessä. Tämä tietenkin tulee ottaa huomioon poikkeuksellisen sidonnaisuutena, joka toisaalta on jopa sallittuakin.

Poliittiseen sidonnaisuuteen ja vaaliavustuksella hankittuun sidonnaisuuteen liittyy mielestäni aivan välttämättä keskustelu kansanedustajan lahjomisesta. Tällä hetkellähän meidän lakimme ei pidä kansanedustajan lahjomista mahdollisena eli kansanedustaja voi ottaa vastaan minkälaisia lahjoituksia tahansa eikä lahjoittajakaan syyllisty lahjoman antamiseen. Esimerkiksi kunnanval-

tuutettujen osalta virkarikossäännöksiä muutettaessa kunnanvaltuutettujen lahjominen on tullut rikolliseksi eli sekä lahjuksen antaminen kunnanvaltuutetulle että valtuutetun lahjuksen ottaminen ovat rikollisia toimenpiteitä. Nimenomaan se, että tähän asti on aina kansanedustajaa käsitelty jotenkin poikkeuksellisen suhteessa virkamiehiin tai vaikkapa tuomareihin, joita hiljakkoin käsiteltiin, on tehnyt aika kummalliseksi tavallaan myös vaalirahoituksen.

Eduskuntaan on tulossa toivottavasti pikaisesti ehdotukset siitä, että myös kansanedustajan ja eurokansanedustajan lahjominen tehdään rikolliseksi. Tämä on senkin takia välttämätöntä, että EU:n sisällä kansainväliset, Euroopan neuvostossakin esillä olleet yleissopimukset edellyttävät, että nimenomaan läpinäkyvyyden takia ja korruption poiskitkemiseksi hyväksytään lait, joiden mukaan myös kansanedustajan, parlamentin jäsenen, lahjominen on rikollista. Silloin kun sitä lainsäädäntöä käsitellään, totta kai sen rinnalla on käsiteltävä myös ehdokkaan vaalirahoitusta, koska muuten suljetaan silmät toiselta puolelta asiaa ja käsitellään vain osa kokonaisuudesta. Rajanveto ei varmastikaan tule olemaan helppo, kun ensin lainsäädännössä määritellään, mikä on sallittua ja hyväksyttyä vaaliavustusta ja mikä ei sellaista ole. Pelkään pahoin, että se, miksi emme aikaisemmin ole muiden sivistysvaltioiden tasolla korruption kitkemisessä, johtuu juuri siitä, että rajan vetäminen on hyvin vaikeaa. Uskon, että toivottavasti vielä tämän vuoden aikana tulemme käsittelemään myös kansanedustajan lahjomista hallituksen esityksen pohjalta.

Ongelmana keskustelussa on selvästi tullut esille se, minkä huomasi ainakin ed. Karpion puheenvuorossa. Hän totesi, että on ihan hyvä, että tämä laki sinänsä on tehty, mutta se tulee vähentämään vaalirahoitusta olennaisesti, koska poliittisen toiminnan rahoittaja ei halua julkisuutta. Tämä on aika ällistyttävä lausuma. Onko todellakin niin, että politiikassa on kyse jostain epämääräisestä, epäilyttävästä ja hämärästä toiminnasta, jota ei voi tukea? Kansanedustajan lausumana tämä on aika yllättävä huomio. Itse en ainakaan koe tekeväni mitään sellaista epämääräistä ja hämärää työtä täällä eduskuntasalissa, että sitä ei voisi tukea. Itse asiassa, kun tässä on puhuttu 10 000 ja 20 000 markan rajoista, aika yllättävää on sekin, miksi on näitä rajoja. Eikö olisi selkeämpää, niin kuin täälläkin muutamassa puheenvuorossa on todettu — muistaakseni

edustajat Piha ja Vähänäkki — säättää laki vaalirahoituksen ilmoittamisesta, jossa ilmoitetaan kaikki lahjoitukset? Millä tavalla esimerkiksi 500 markan lahjoitus on vähemmän häpeällistä, vai oliko se häpeällistä, jos tältä ajatuskantilta lähtee, kuin 10 000 markan lahjoitus? Itse asiassa, vaikka se raja olisikin olematon eli kaikki lahjoitukset on ilmoitettu tai sitten palataan näihin 5 000 markan tai mahdollisesti 10 000 markan rajoihin, eihän näitä suurempienkaan lahjoitusten antaminen ole kiellettyä. Ei kyse ole siitä, että lahjoituksia ei saisi antaa, vaan kyse on siitä, että lahjoitukset ovat julkisia. Uskoisin niin, että vähän se vain on, jos tulee tietoon, että joku haluaa tukea kyseistä ehdokasta suurilla summilla. Eikö se ole lahjoittajankin kannalta sijoitukseen nähden hyvä asia, että lahjoitus on tehokasta? Kummallinen sekin lahjoittaja on, joka ei halua tietoon sitä, että tukee tiettyä ehdokasta.

Kaiken kaikkiaan tässä on meidänkin kansanedustajien keskuudessa aika kummallista suhtautumista siihen, mikä on avointa ja julkista. Miksi mahdollisia lahjoittajia sillä tavalla hävetään, että ei voida kertoa, että joku on tukenut vaalikampanjaa? Kovasti outona pitäisin myös sitä, jos joku lahjoittaja ei halua tietoon sitä, että tukee joitakin ehdokkaita.

Samaan kysymyksen liittyy tavallaan myös se, millä tavalla ilmoittamatta jättäminen sanktioidaan. Lain ongelma on totta kai se, että jos tällaista ilmoitusta, mitä uusi hallituksen esitys edellyttää, ei tee, siitä ei seuraa mitään. Kaikkien sanktioiden ei suinkaan tarvitse olla sakkoa, vankeutta tai yhdyskuntapalvelusta, mitä rikoslaista löytyy, vaan usein taloudelliset ja verotukselliset keinot ovat huomattavasti tehokkaampia kuin rikoslain määräykset.

Hallituksen esityksessä perustellaan sitä, miksi tähän ei minkäänlaisia sanktioita ole laitettu. Perusteluna on se, ettei vaalitaistelua tule siirtää oikeussaleihin sallimalla poliittisten kilpailijoiden kiistely vaalirahoituksesta oikeudellisiin kantein. Voi olla, että näinkin on, mutta siitä huolimatta sivulla 15, kun selvitetään vaalirahoituksen nykyistä verotusta, todetaan, että ehdokkaan tukiryhmälle annetut lahjoitukset ovat verottomia, koska ne katsotaan yleishyödyllisiksi, ja sillä tavalla ehdokkaan tukiryhmän saamaa vaaliavustusta pidetään verosta vapaana lahjana.

Toisaalta sivulla 17 on esitelty puoluerahoituskomitean mietintöä, jossa minusta ainakin on päädytty erinomaisen hyviin lopputuloksiin.

Tässä on esitetty kahta säädösehdotusta, joiden tarkoituksena olisi nimenomaan lisätä puolue- ja erityisesti vaalirahoituksen julkisuutta. Ne ovat sellaiset, että ensinnäkään tulot, jotka ehdokas saa toimiakseen vaaleissa tai jotka hänen tukiryhmänsä saa toimiakseen valtiollisissa tai kunnallisvaaleissa, eivät ole veronalaisia siltä osin kuin tukiryhmä on vaalien jälkeen tehnyt tuloistaan ilmoituksen ja käyttänyt tulonsa vaalien johdosta syntyneiden menojen peittämiseen. Ihmettelen kovasti sitä, että hallituksen esityksessä ei ole tämän suuntaiseen sanktiointiin lähdetty, koska mikä sen tehokkaampaa olisi kuin se, että ehdokkaan lahjoituksina saamat vaaliavustukset ovat verotonta tuloa edellyttäen, että ne käytetään vaaleihin ja että niistä tehdään uuden hallituksen esityksen mukainen ilmoitus? Jos ilmoitusta ei tee, nämä ovat verollista tuloa. Uskoisin, että nimenomaan tämä olisi se keino, jolla voidaan taata se, että lakia myös noudatetaan. Tämä tietenkin edellyttäisi muutoksia myös verolakeihin. Toivoisin, että valiokunta mietintöä laatiessaan ottaisi myös tähän kantaa.

Toiseksi puoluerahoituskomitean mietinnös- sä on otettu esille lahjoituksen antajan oikeus vähentää verotuksessa antamansa lahjoitus. Se toiselta puolelta takaisi sen, että myös lahjoitukset ilmoitetaan ja vastavuoroisesti lahjan saaja ilmoittaa ne, ja tällä tavalla pystytään asiaa tarkistamaan ja saadaan laki käytännössäkin toimimaan. Mutta nämä ovat pienimpiä puutteita, joita esityksessä on, ja niitä voidaan valiokuntatyöskentelyssä korjata. Tärkeintä on kuitenkin se, että vihdoinkin kaikkien vuosien jälkeen voimme käsitellä tätä hallituksen esityksenä ja saamme aikaan lain ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta.

²⁷ **Pentti Tiisanen /vas:** Rouva puhemies! Ed. Lapintien pitkän puheenvuoron jälkeen, joka oli hyvin asiantunteva, puhun ihan vain kaksi minuuttia.

Toteaisin, että prosessi on ollut hyvin positiivinen eduskunnan kannalta siinä mielessä, että sekä ed. Laakson että ed. Krohnin aktiivisuus on johtanut asian eteenpäin viemiseen. Se on syytä vielä uudelleen huomioida.

Se, että Suomessa ollaan nyt vasta liikkeellä, on tietysti kuvaavaa Suomessa vallalla olevalle tilanteelle, joka on aika sisäänlämpiävä; me ikään kuin keskenämme hoidamme asioita. Mutta nyt vaatimus läpinäkyvyydestä ja sen myötä

asian julkisuudesta on johtanut tähän. Laki todellakin tulee jäljessä. Myöskään ehdokkaiden, kuten aikaisemmin on tullut esille, käsitys julkisuuden tarpeellisuudesta ei ole ollut samaa mittaa kuin on ollut väestön, Suomen kansalaisten ja äänestäjien. Jälleen kerran äänestäjät ovat olleet, sanoisinko, edistyskellisempiä kuin me.

Markkamäärärajoista olen samaa mieltä niiden kanssa, jotka ovat todenneet, että niitä ei tarvittaisi. Ne olisi hyvä poistaa. Aina löytyy jokin syy siihen, kuten on tullut esiin, ettei niitä pitäisi poistaa, mutta lopultakin ne ovat mielestäni tekosyitä ja poisto on perusteltua.

Lopuksi, puhemies, ilmaista juustoa on ainoastaan hiirenloukussa, ja siinä mielessä äänestäjien tiedonsaannin tarve ehdokkaansa rahoituksesta on hyvin tärkeä.

28 Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kun näyttää olevan niin, että eduskuntaa ei välttämättä tämä keskustelu kiinnosta, niin että edustajat olisivat edes pyytämiensä puheenvuorojen aikana paikalla, voisin todeta, että alkuvaiheessa kuitenkin henki on ollut sen tyyppistä, että ei ihme, ettei niitä, jotka ominensa jotenkin ajattelevat, ole kiinnostanut paikalla olo yleensä.

Esitys, minkä perusteella keskustelua vaalirahoituksen avoimuudesta ja julkisuudesta käydään, on mielestäni kovin erikoinen. Mielestäni erikoista on se, että lakiesitys on, niin kuin monessa puheenvuorossa on julki tuotu, pehmeä ja kevyenlainen ja sellaisenaan, kun siinä ei ole mitään sanktioita, perustuu vähän hyväntekeväisyyteen, vapaaseen tahdonilmaisuuksiin ja vapaaehtoiseen mukanaoloon. Monessa puheenvuorossa on tuotu julki näkemys siitä, että lakiehdotus tämän tyyppisenä olisi selvä ja yksinkertainen ja siihen ei jäisi aukkoja. Mielestäni koko esityksessä ei muuta olekaan kuin pelkkiä aukkoja, ymmärtämisvaikeuksia ja tulkintamahdollisuuksia.

Varsin hyvin olen todennut, että edustajilta puuttuu paljon — siis niiltä edustajilta, jotka puhumassa ovat käyneet — työkokemusta, omaa kokemusta ja myös omaa vastuuta asian puitteissa. Kun kansanedustaja käynnistää vaalikampanjansa, varsinkin, jos hän sen vielä itse rahoittaa, tai olipa kampanjan vetäjä ja rahoittaja kuka tahansa, on kysymys työpaikan ostosta. Näin ainakin itse tämän asian tulkitsen. Ei ole sinänsä mitään vähäarvoista merkitystä sillä, paljonko siitä

työpaikasta maksetaan ja millä summalla ja millä tavoilla se varmistetaan, että se työpaikka syntyy. Kysymys on neljän vuoden työpaikasta ja sinänsä vielä epävarmasta. Eduskuntahan saattaa hajota, ennen kuin edes se neljä vuotta tulee täyteen. Mutta tämä, mitä perimmiltään on useassa puheenvuorossa julkituotu, on politiikan avoimuus, avoimuus sellaisenaan, että se, mistä politiikka lähtee, millä siihen nouseaan ja millä sen matkassa ollaan, niin niitten rahoittajien mukanaolo ja tuki, jos se saadaan julkiseksi ja avoimeksi, on yksinkertaisempaa ja helpompaa.

Kun ed. Lapintie totesi, että ei välttämättä ymmärrä tätä asiaa, että joku tukija, rahoittaja, ei halua tietoon sitä, että hän on ollut tukemassa taikka toteuttamassa jonkun edustajaehdokkaan kampanjaa, niin epäily tästä asiasta, sitä miksi hän ei näin haluaisi, pidän ihmeellisenä, ettei sitä ole tälläkään tasolla pohdittu ja nähty, minkä takia sitä ei haluta julkiseksi. Pidän varsin luonnollisena sitä, että jos joku yrittäjä, kokoomuslainen poroporvari jostakin syystä tai toisesta antaa tukea varsin toisen puolueen ehdokkaalle, jossa erilaiset intressipiirit ovat olemassa ja sidokset muodostuneet, hän ei halua, että tätä tukea julkistetaan. Se on mielestäni täysin luonnollista ja normaalia. (Ed. Laakso: Lieneeköhän paljon tällaisia tapauksia?) — Luulen, että näitä kuitenkin jonkin verran on olemassa, koska tietääkseni täällä salissakin on ollut aina joskus edustajia, jotka kertoivat, että on yksinkertaisempi lähteä itse ehdokkaaksi ja käyttää ne rahat siihen kuin jakaa sama summa eri puolueiden kesken eikä lopputuloksesta tiedä vielä yhtään mitään, mihin niitä käytetään. — Jos tätä asiaa nyt niin kovin vaikeasti ja jäykästi katsotaan ja tutkitaan, niin tuntuisi vähän siltä, että kun syksyllä kunnallisvaaliehdokkaita puolueet asettavat, niitä ei niin kovin helppo ole löytää eikä toteuttaa, jos se on näin ahdasmielisenä ja tiukkana tämä asia olemassa.

Mitä tulee näihin summiin, 10 000 ja 20 000 markkaa, niin kuten täällä jo aikaisemmin ed. Elo totesi, nämä asteikot eivät ole oikein eivätkä oikeassa suhteessa tai oikein mitoitettuna olemassa. Käsittääkseni pitää aivan tarkkaan erottaa aivan eri näköiseksi näkökannaksi se, onko ehdokas ehdokkaana kunnallisvaltuustoon vaiko tasavallan presidentiksi, ja mielestäni niiden panosten erokin voi olla monikymmenkertaisena tässä asiassa olemassa. Viitaten vielä ed. Elon esittämään ajatukseen, että jotain asteikkoa tässä pitää

si olla olemassa ja näkyvissä, niin esimerkiksi kunnallisvaaleissa tämän rajan pitäisi mielestäni olla ehkä joku 5 000 markkaa, eduskuntavaaleissa ehkä 10 000, europarlamenttivaaleissa vaikka 20 000 markkaa, mutta ehdottomasti kaiken kaikkiaan tasavallan presidentin vaaleissa mielestäni nämä rajat ovat liian pieniä. Summan pitäisi olla vähintään 50 000 markan tasossa, jolloin tällä asialla olisi jotain merkitystä ja nämä summat olisivat suhteutettuna toinen toisiinsa.

Kun nyt presidentinvaaleista puhutaan, on tavattoman helppo verrata tätä juuri käytyä vaalin toista kierrosta, miksei samalla lailla ensimmäistekin kierrosta. Kun ajatellaan ammattijärjestöjen tukea, erityisesti ammattiyhdistysliikkeen tukea, oli aivan helppo nähdä ja löytää sieltä erilaisten lehti-ilmoitusten takaa pienellä mainintaa, että tämä ja tämä ammattiosasto on tämän asian takana, jolloin selvä käsitys ainakin allekirjoittaneelle jäi siitä asiasta, että tämä oli maksaja tälle kampanjailmoitukselle, mikä oli olemassa. Mielestäni se on täysin luonnollista. Se on yhtä luonnollista kuin se, että yrittäjäväki tukee niitä piirejä, mitkä ajavat näitä yrittäjäväen asioita paremmin kuin ne, jotka ovat siellä vastapuolella. Nämä eivät vain sellaisinaan tule näkyviin eikä julki, mikä on tavallaan myös valitettavaa tässä asiassa.

Jos ajatellaan myös tätä asiaa, mitä useassa puheenvuorossa on julkituotu, tämän summan pilkkominen useampaan summaan, useampaan markkamäärään niin, että se ilmoitettava raja ei täyty, on täysin mahdollista. Mikään ei ole niin kekseliäs kuin poliitikko ja yleensäkin ihminen. On helppo eri näköisten firmojen kautta kanavoida ja toteuttaa se niin, ettei se nouse näihin rajoihin. Mutta se, mikä käsittääkseni on jäänyt tässä keskustelussa aivan liian pienelle ja olemattomalle osalle, on erilainen rihkamakauppa, erilaisten keräysten toteuttaminen ja sitä kautta kerättävä rahoituksen muoto ja tapa. Tämä ei ole kyllä millään muotoa, ei tässä esityksessä eikä tässä keskustelussa, tullut julki. Toivonkin, että valiokuntakäsittelyssä tämä asia, erilaisten rihkamiä kauppa, tulee käytyä myös sellaisessa näkemyksessä, että tämä rinnastetaan suoranaiseen rahalliseen lahjoitukseen.

Viittaankin tässä siihen, mitä ed. Nurmi lyhyesti jo sivusi, että julkisuusperiaate liittyisi siihen asiaan, että löydetäisiin tässä yritystoiminnassa tällainen verovähennysmahdollisuus samalla. Silloin, kun on julkisuutta, on myös vero-

vähennysmahdollisuus, jolloin tämä muuttuisi selvästi rehellisemmälle, terveemmälle pohjalle. Toivon, että tämänkin asian valiokunta näkee ja ottaa terveempänä tässä asiassa mukaan.

Tässä tuntuu ehkä sellaiselta, että olen periaatteessa omalla asialla ja olen kaivamassa omaa vaalirahoitustani haudasta ylös. Mielestäni oli tavallaan tavaton sattuma, että eilisiltana sattui esille sellainen tiliote, mistä näin, että oli maksaja löytynyt Lahtelan tukiryhmän tilille eikä se summakaan ole mikään erikoinen eikä ihmeellinen. Se on 101 000 markkaa, maksaja yksityinen maksaja, joka tuki Seppo Lahtelan eduskunta-valitutukiryhmän tiliä. Tältä osin mielestäni tämän tyyppistä julkisuutta voi olla ja käsittääkseni itselläni ei ole mitään ongelmaa eikä ristiriitaa maksajan suhteen, koska tukiryhmän takana olin minä, maksajan takana olin minä eikä siinä ollut tippaakaan käytetty yrityksen varoja, niin että ne olisivat sekaantuneet muodossa taikka toisessa.

Toivon, että tässä asiassa syntyisi sellainen keskustelu ja sellaiset näköalat, missä nämä puutaisiin loppuun saakka ja perinpohjin, kuka maksaa ja kenen edustajan asiasta on kysymys.

Rouva puhemies! Toivon, että tämä asia saa valiokunnassa sellaisen käsittelyn ja muodon, että se tulee selkeämpänä ja kirikkaampana ja myös koko kansakuntaa paremmin palvelevana silloin, kun se laiksi lopullisesti eduskunnassa hyväksytään.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

²⁹ **Jaakko Laakso /vas:** Rouva puhemies! Minusta oli sattuvasti sanottu, että vain hiirenloukussa oleva juusto on hiirelle ilmaista. Totta on se, että ilmaisia lounaita ei ole olemassa eikä ole myöskään vastikkeetonta vaalirahoitusta. Valittavasti vaalirahoituskomitea, joka selvitti ehdokkaiden vaalirahoitusta vuoden 1999 eduskuntavaalien yhteydessä, ei selvittänyt esimerkiksi sitä, ovatko rahoittajat erityisen kiinnostuneita sellaisista ehdokkaista, jotka toimivat tietyissä valiokunnissa. Minulla näet on se käsitys, että eduskunnassa jo olevat kansanedustajat jakautuvat rahoittajien kiinnostuksen suhteen ilmiselvästi eri valiokuntiin. On valiokuntia, joista ra-

hoittajat ovat tavattoman kiinnostuneita, ja valiokuntia, joista rahoittajat eivät ole lainkaan tai juuri lainkaan kiinnostuneita.

Vaalirahoituskomitea totesi kyllä, että mitä enemmän ehdokaskokemusta oli, sitä enemmän käytettiin varoja kampanjaan, mutta näkisin mielelläni selvityksen sanokaamme vaikka puolustusvaliokunnan ja toisaalta valtiovarainvaliokunnan jäsenten vaalikampanjan rahoittajien välillä. Minulla on näet se käsitys, että rahoittajat eivät halua, kuten ed. Karpio aivan oikein totesi, nimeään julkisuuteen siksi, että monet rahoittajat todella odottavat kansanedustajalta tiettyä, tietyn suuntaista toimintaa. Tästä syystä näyttää siltä, että erityisesti vaikutusvaltaisissa, rahan kanssa paljon tekemisissä olevissa valiokunnissa olevien edustajien on helpompi saada tukea kampanjoinnilleen kuin muissa, vähäpätöisemmissä valiokunnissa olevien.

³⁰ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tekee mieleni ensinnäkin yhtyä keskisuomalaisen kansanedustajan Juha Karpion käyttämään erinomaiseen puheenvuoroon, samoin kuin ed. Seppo Lahtelan äskettäin käyttämään ansiokkaaseen puheenvuoroon tästä kysymyksestä. Ennen kaikkea minulle tulee mieleen kysymys, kuinkahan puolueet mahtavat tulevana syksynä saada enää kunnallisvaaleihin ehdokkaita, joita tarvitaan, jotta yhteiskunta ja demokratia tässä maassa toimivat, kun kaikki tuntuu käyvän kovin arkaluontoiseksi ja poliittista toimintaa käydään epäilemään miltei rikolliseksi.

Tuntuu, että tämä kysymys, mitä nyt pohditaan, on noussut ennen muuta tietynlaisen populistin paineesta esille. Henkilökohtaisesti tietysti toivoisin, että kaikki vaalirahoitus olisi avointa ja julkista, mutta toisaalta me tiedämme aivan hyvin, että se ei käytännössä sillä tavalla voi toimia. On ihmisiä, jotka haluavat olla ehdottomasti puoluepolitiikkaan sitoutumattomia, mutta silti saattavat kokea jotakin kohtaan sympatiaa, tai sitten he hajottavat mahdollista taloudellista tukeaankin eri tahoille. Tästä syystä he kokevat sen vähän ongelmallisena, jos keskenään ehdokkaat tietäisivät, että jokin taho, vaikkapa ammattiyhdistysliike, olisi sponsoroinut eri tahoja. Sitä vastoin pitäisin hyvin tarpeellisenä, että jokin puolivoin yhteisö, ammattiyhdistysliike, olkoonpa SAK, Akava, MTK, tällainen, joka kerää jäsenmaksuja jäseniltään, jokin tällainen aina-

kin jäsenistölleen olisi avoin, mihin se maksut on käyttänyt.

Kaiken kaikkiaan haluan, että asian jatkokesittelyssä palautuisi populistin asemesta terve käytännön järki käytävään keskusteluun ja ennen kaikkea tulevaan lainsäädäntöön. Ainakin itse olen toiminut kuten ed. Seppo Lahtela, että olen maksanut vaalityöni 90-prosenttisesti itse. Minä vain olen hoitanut itse ne maksut suoraan, kun olen lehtimaksut, kirjapainolaskut ja postimaksut maksanut. En ole edes siinä välttämättä tarvinnut tukiyhdistystä. Maksunsaajalle on riittänyt, että Lauri Oinonen on itse laskun maksanut. Siinä suhteessa tietysti kovasti toivon, että jokin avoin ja julkinen käytäntö saadaan, mutta tämä lienee niitä kysymyksiä, joka on käytännössä hyvin vaikea. Minusta nykyisin olemassa oleva lainsäädäntö on aivan toimiva. Siinä ei liene mitään ongelmakohtia. Se on selkeä. Näin ollen hiukan näen, että kansanedustaja Krohnin lakialoite on eräänlaista populistin tavoittelua tässä asiassa. Uuteen lakiehdotukseen liittyy niin monia ongelmakohtia, että näkisin, että se olisi perusteellisen remontin tarpeessa, ennen kuin siitä voitaisiin tehdä lainsäädäntöä.

Todellakin haluan vielä tässä yhteydessä viitata kansanedustajien Seppo Lahtelan ja Juha Karpion käyttämiin erinomaisiin puheenvuoroihin, kuten myös kansanedustaja Tuija Nurmen esittämiin näkökohtiin.

³¹ **Harry Wallin /sd:** Arvoisa rouva puhemies! On todella hyvä, että asianomainen lakiehdotus on tullut hallituksen esityksenä käsittelyyn eduskuntaan. Esityksessä on hyvää se, että siinä rajataan eri vaalit eri summiin. Sen näen kyllä hyvin tarpeellisenä, koska kyseessä on kuitenkin eri tason vaaleista, presidentinvaaleista, eurovaaleista, eduskuntavaaleista ja kunnallisvaaleista. Tietysti jos tähän viimeisimpään puuttuisi, nimenomaan kunnallisvaaleihin, niin uskon, että kunnallisvaaleissa vaalirahoitus on hyvin pienimuotoista ja käytännössä olematonta. Niin kuin täällä on aiemminkin tullut julki, 10 000 markan raja on siellä koko lailla mahdollinen. Itse vuodesta 1989 mukana olleena, silloin ensimmäisen kerran ehdokkaana ja läpi menneenä, olen puhtaasti itse rahoittanut kaikki ne muutamat tonnit, mitä vaalityöhön on mennyt.

Mitä tulee sitten eduskuntavaaleihin, joihin osallistuin ensimmäisen kerran viime vaaleissa, niin kun ed. Laakso puhui siitä, kohdellaanko ta-

savertaisesti eri valiokunnissa olevia edustajia, kyllä kysyn myöskin, kohdellaanko nuoria ja ensi kertaa yrittäviä tasavertaisesti istuviin kansanedustajiin nähden. Käsitykseni on se, että kyllä istuvalla on aina etuoikeus ensi kertaa pyrkiä istuviin nähden. Tämän takia tuki onkin tarpeen näille ehdokkaille. Kai tänne halutaan sellaisia ihmisiä, jotka muodostavat koko kirjon kansalaisista? Silloin tietysti niitäkin kansalaisia, joilla on pieniä lapsia ja asuntovelkaa, joilla ei ole käytännössä muuta omaisuutta kuin velkaa, täytyy tietysti eduskuntaan tulla, että pystyisimme suhtautumaan olemassa olevaan elämään reaalisesti. Eihän heillä ole tänä päivänä muuta mahdollisuutta kuin saada ulkopuolista tukea ehdokkuudelleen. Jos tällaista tukea ei tule eikä sitä hyväksytä, niin silloin käy kuten Yhdysvalloissa, että eduskunnassa istuvat ainoastaan upporikkaat, joilla taloudellinen tilanne on hyvä. He voivat pitää tätä harrastuksenaan, kun toiset joutuvat joka päivä painiskelemaan leipänsä eteen ja siinä samassa vielä rahoittamaan omat vaalinsa.

Kun sitten ottaa maan eri kolkat huomioon, pidän 10 000 markan rajaa nimenomaan eduskuntavaaleissa erittäin sopivana. Mielipiteeni perustuu siihen, että kun lähdetään tukemaan edustajaa, joka jostain persoonallisesta syystä tai mielihiteittensä tai jonkin muun seikan perusteella on tukijalle sopiva, eletään kovin erilaisissa maailmoissa eri puolilla maata. En halua mitään puoluetta erikoisesti mainita, koska olosuhteet ovat yhdellä alueella hyvin samankaltaiset eri ehdokaiden piirissä. Jos ajattelee esimerkiksi omaa aluettani, niin kyllä siellä voisi olla hyvin vaikea yrittäjän lähteä tukemaan sosialidemokraattista kansanedustajaehdokasta sen takia, että voisi käydä niin, ettei enää kaupan ovi kulkisikaan niin tiheään sen jälkeen. (Ed. S. Lahtela: Muuten kuin salaa!) — Salakauppa on kielletty, kuten edustaja tietää.

Tai kun ajattelen pienryhmiä, ed. Raimo Vistbackaa esimerkiksi, niin miten yrittäjä voi lähteä tukemaan tällaista edustajaa, jolla on hyvin marginaalinen edustajien määrä eduskunnassa, mutta joka silti tekee oman maakuntansa puolesta arvokasta työtä, jota halutaan tukea? Silloin 10 000 markan raja on erittäin sopiva, ja silloin voidaan antaa ei katteellinen, vaan sellainen tuki, jonka katsotaan olevan kohtuullinen.

Mitä sitten tulee lakiesityksen perusteluihin sivulla 41, niin täällähän on lueteltu päätahot, jotka tulisi ilmoittaa erikseen: yksityishenkilöt, yri-

tykset, puoluejärjestöt ja muut vastaavat tahot, etujärjestöt, säätiöt, yhdistykset eri ilmoituksilla. Mielestäni tämä on turhaa byrokratiaa. Minkä takia ei voida ajatella sillä tavalla, että jos kerran 10 000 markan tuki annetaan, niin siitä sitten ilmoitetaan, eikä näitä 10 000 markan tukijoita jaeta vielä eri tahojen kesken? Kuten täällä on monessa puheenvuorossa käynyt ilmi, näitä 10 000 markan lahjoittajia on erittäin vähän, ja niiden jakaminen eri kategorioihin luo lisää byrokratiaa.

Kahden kuukauden määräaika pidän kovin lyhyenä, kun ottaa huomioon, että kaikkia rahoja ei ole vaalipäivänä välttämättä tilillä ja laskuja ja rahaa myöhemmin tulee jälkeen päin. Kyllä tätä pitäisi pidentää, jos tähän vielä joitain sanktioita ajattelee.

Mikä julkisuus sitten kohtaa puolueet, kun meidät kansanedustajat on asetettu näin tarkan seurannan alle? Mikä on puolueiden saaman rahoituksen julkisuus? Tänä päivänä on taulukauppaa ja arpajaista ja sun muuta, mutta tuleeko myöskin vastaava ilmoitus koskemaan puolueita kaikkien näiden vaalien jälkeen?

Näillä saatesanoilla toivon, että lakiesitys edistyy valiokunnassa.

³² **Ismo Seivästö /skl:** Arvoisa puhemies! Eräs merkittävä suomalainen valtiomies on sanonut eräässä keskustelussa, että hän tietää demokrati-alle vain huonoja vaihtoehtoja. Siksi kaikki on tehtävä, jotta usko demokratiaan tässä yhteiskunnassa ja Euroopassa ja maailmassa säilyisi. Siinä yhteydessä eräs avainsana on kansalaisen luottamus, kansalaisen luottamus päätöksentekijään ja tuomiovaltaa käyttäviin ihmisiin ja instituutioihin. Näiden kahden uskottavuutta on erityisesti varjeltava niin asianomaisten henkilöiden kuin yhteiskunnan toimesta. Jokaisen suomalaisen pitäisi saada tuntee tässä maassa, että hän tulee oikein kohdelluksi, ja myös tuntee se, että kun antaa vaaleissa äänensä, sillä on merkitystä päätöksenteon kannalta.

Siksi näen tämän esityksen hyvin positiivisessa mielessä juuri tätä taustaa vasten hyvin sopivana. Kaikenlaiset väärinkäytökset, ovat ne sitten vaalirahoituksessa, puolueiden toiminnassa, Euroopan unionin toiminnassa, jossa väärinkäytökset liikkuvat kymmenissä miljardeissa markoissa, ovat sellaisia, jotka pitäisi saada kitkettyä, jotta uskottavuus säilyisi. Sanktiokysymys on varmaan tässä esityksessä hyvin, mutta siihen

asiaan tulee tulevaisuudessa vielä tarkemmin palata. Mutta tämä on avaus oikeaan suuntaan.

³³ **Aulis Ranta-Muotio /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Kerrankin on esillä sellainen lakiesitys, josta meillä kaikilla on hyvin omakohtaista kokemusta. Mielestäni tämä esitys valtaosaltaan on varsin hyväksyttävä, mutta muutamaan asiaan kiinnittäisin huomiota, joita toivoisin valio-kunnassa vielä tarkemmin pohdittavan.

Kampanjarahoituksen lähteiden jaottelu neljään: Mielestäni etujärjestöt voisi olla mainittu erikseen yhtä lailla kuin yritykset tai yksityiset, tai sitten niin, kuin ed. Wallin edellä totesi, että ei olisi ryhmittelyä ollenkaan, olisi vain se markkamäärä. Mutta etujärjestöt on kuitenkin hyvin merkittävä taho varmaan vaalirahoituksessa.

Sitten ilmoittamisen raja: Maaseudulta 7 000 asukkaan kunnasta kun tulee, niin se 10 000 ei aiheuta mitään muutoksia nykykäytäntöön, koska siellä ei yleensä vaalikuluja ole. On tietenkin asia erikseen jossakin Helsingissä, mutta jos tällä joltain merkitystä olisi, niin sen pitäisi olla vielä alempi kuntaportaassa.

Kampanjakulut pitää ilmoittaa yhtenä summalla. Niin kuin täällä keskustelun alussa joku totesi, ehkä pitäisi olla vähän tarkempaa erittelyä, jotta voisi kontrolloida, paljonko on mennyt mainontaan, TV-mainontaan. Kun se on vain yksi luku, niin sehän voi olla hihasta vedetty eikä sitä millään tavalla kontrolloida. Se saattaa aiheuttaa sitten kuitenkin monen kohdalla aivan väärää tul-kintaa julkisuudessa.

Olen myös sitä mieltä, että tilityskausi on varsin lyhyt ottaen huomioon tämän toiminnan luonteen, että laskuja tulee vielä sitten vaalien jälkeenkin. Minusta ainakin kuukaudella pitäisi jatkaa.

³⁴ **Katri Komi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Muutama kommentti lakiin vaalirahoituksen ilmoittamisesta. Niin kuin vaalirahoituskomitean kyselyn mukaan voidaan päätellä, maassa käytädytään hyvin eri tavoin eri puolilla. Valitulla kansanedustajalla oli keskimääräinen vaalibud-jetti 130 000 markkaa, mutta esimerkiksi Vaa-sassa keskimääräiset vaalikulut olivat 190 000 markkaa. Voisin kuvitella, että siellä summa on kuitenkin kertynyt hyvin monesta alle 10 000 markan rajan jäävästä lahjoituksesta. Pienimmät kulut olivat Lapin ja Mikkelin vaalipiirissä, 105 000 markkaa per valittu kansanedustaja. Eli

olosuhteetkin ovat erilaisia, ja tästä ilmeisesti näkyy — aikaisemmin viitattiin valiokuntiin, joihin rahaa helpommin tulee — se, että Itä-Suo-me ei niin kauheasti arvosteta eikä itäsuomalai-sia edustajia, kun kustannuksetkin ovat olleet pienimmät. Meikäläisellä Mikkelin vaalipiirin edustajana ei näissä rajoissa ainakaan olisi mitään ongelmaa. Sen puolesta saatetaan vaalilaki voimaan.

Mutta totta puhuen esitystä pitäisi parantaa, koska tällaisenaan se ei paljon poikkea nykykäytännöstä, mikä ainakin meilläpäin on, että lehdis-tö tiedustele vaalibudjetin loppusummaa ja lähes kaikki läpimenneet ehdokkaat sen antavat. Mutta on vain eroja siinä, ilmoitetaanko sinne oman auton käyttöä, toisten maksamia ilmoituk-sia jne.

Kannatan tosiaan sitä, mitä ed. Ranta-Muotio äsken sanoi, että siinä tapauksessa, että erottelua tehdään, siihen otetaan myös yhtenä osana etu-järjestöjen antama tuki.

Ed. Laaksolle vielä, että jos toisen tai kolman-nen kauden edustaja käyttää vaalikampanjaansa enemmän rahaa, niin se saattaa johtua jopa siitä, että hän kokee, että hänellä on varaa ja haluakin käyttää omaa rahaa.

Eli, arvoisa rouva puhemies, parannellaan vie-lä tätä ehdotusta.

³⁵ **Mikko Elo /sd:** Puhemies! Aivan muutama kommentti vielä, joka on tullut mieleen tässä keskustelun kuluessa. Ensinnäkin, mitä tulee tasapuolisuuteen, niin on syytä ehkä tuoda esille se muu julkisuus, joka Suomessa on erittäin tärkeä ehdokkaille, olipa vaali mikä tahansa. Me kansanedustajat esimerkiksi osallistumme mielel-lämme lähes kaikkiin televisio-ohjelmiin, mihin pyydetään, olipa sitten kysymys politiikasta ja useimmiten ei-politiikasta. On kaikenlaisia tieto-kilpailuja, iltalypsyä jne. Sinne kansanedustajat ja jopa ministerit menevät irvistelemään kansan huviksi ja ehkä monen kauhuksikin. Ilman iltapäivälehtien julkisuutta ja radio- ja televisiojulkisuutta esimerkiksi on aika vaikea kuvitella, että kukaan tulee kansanedustajaksi täällä pääkau-punkiseudulla. Jos Helsingin seudulla ei ole jul-kisuudessa, niin ei ole myöskään politiikassa mu-kana, ja tämä on yksi tekijä, joka vaikuttaa mei-dän henkilövaalijärjestelmässämme. Mutta kuka laskee arvon tälle julkisuudelle? Kuka antaa sen arvon, mitä julkisuus maksaa, ne monet sivut, joilla esimerkiksi nais- tai miesedustajat esittele-

vät pukujaan jne? Mutta joku tekee sen valinnan. Se on toimittaja useimmiten, joka tekee valinnan ja antaa julkisuuden, mutta jonkun pitäisi arvioida kyllä, mitä julkisuus myöskin sitten käytännössä merkitsisi.

Mitä tulee esimerkiksi kuljetuksiin, joihin ed. Komi täällä viittasi, käytetäänkö omaa autoa tai muuta autoa, tulee mieleeni presidenttiehdokas Esko Ahon kampanja, jonka kerrottiin maksaneen 5 miljoonaa. En tiedä, sisältyvätkö tähän 5 miljoonaan ne pohjalaisten yrittäjien antamat suihkarikuljetukset. Epäilen, etteivät sisältyneet. Niistäkin saattaisi tulla muutamia kymmeniä, ehkä satoja tuhansia vielä lisää.

Kun ed. Vistbacka aikaisemmin totesi, että Pohjanmaalla on vähän rahaa käytössä, niin ei ed. Ahon presidentinvaalikampanja sitä osoittanut. Muistaakseni joku pohjalainen yrittäjä sanoi, että hän antoi 700 000 markkaa tähän kampanjaan rahaa, ja se on aikamoinen raha.

Puhemies! Ihan lopuksi vielä kerran: jos tähän lakiin ei tule minkäänlaisia sanktioita, niin minun mielestäni valiokunnassa kannattaa vakavasti harkita, kannattaako lakia ollenkaan säätää.

³⁶ **Bjarne Kallis /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä lakiehdotus ei tule muuttamaan tilannetta kovinkaan paljon. Tänä päivänä annetaan lahjoja. Valtaosa niistä on alle 10 000 markan lahjoja, ja jos joku antaa yli 10 000 markkaa, niin silloin lahjan antajalla on kyllä tietty tarkoitus. Hän haluaa vastapalveluja. On aika turha kiistää, etteikö 10 000 markan antaja haluaisi jotain vastinetta tälle summalle. Mutta vaikka tämä ei tilannetta muuta, niin lakiehdotus on kuitenkin tarpeellinen. Mutta aivan niin kuin ed. Elo sanoi, kyllä laki jää vaille merkitystä, mikäli siihen ei sisälly mitään sanktioita. Lain rikkomisesta täytyy seurata sanktioita. Olen kyllä eri mieltä eräiden puhujien kanssa siitä, että vaalimateriaalin myyminen pitäisi sisällyttää tähän. Minusta on erittäin tärkeä, että sillä tavalla edustajat ja ehdokkaat hankkivat rahaa vaalikampanjaansa. Se on paljon parempi muoto kuin kerätä ja kerjätä rahaa antajilta, koska useimmiten se rahan antaja, niin kuin sanoin, edellyttää jotain vastapalvelua.

³⁷ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Tässä on jo paljon puheita käytetty, mutta jokin sana puhujakorokkeelta.

Kun lakiehdotusta lukee, tulee monia ajatuksia, pohtii jopa sitä samaa, muuttuuko tässä hir-

veän paljon mikään nykyiseen verrattuna. Kyllä sillä tavalla muuttuu, kun katsoo vaikka 3 §:ää ja sen 4:tä kohtaa tai momenttia, mikä tämä mahtaa ollakaan, jossa todetaan, mitä on ilmoitettava. Täällähän todetaan, että ehdokkaan on ilmoitettava vaalikampanjan rahoitus eriteltynä: omat varat, miten paljon on käytetty, tukiryhmän laittamat varat, yhteisöt, ulkopuoliset ryhmiteltyinä, yksityishenkilöt, yritykset, puoluejärjestöt ja muut vastaavat. Kyllä pitää olla täydellinen luettelo, mistä raha voi tulla.

Siinä mielessä, vaikka ei sanktiota ole, niin kyllä se sanktio tässä on olemassa: yleensä julkisuus pitää huolen siitä, jotta pengotaan kyllä kaikki, niin kuin eduskunnassa olleet olette nähneet, ainakin ne, jotka jo useamman kauden ovat olleet, pienemmätkin asiat kyllä pengotaan läpi. Todennäköisesti tilintarkastajat, jos halutaan, käyvät tutkimassa jokaisen yhdistyksen tilit, tai mitkä tilit haluavatkin, ja jos joku vielä tekee tutkimuspyynnön, että siellä on jotakin epäselvyyttä, niin pakkohan se on käydä tutkimassa. (Ed. Karpio: Ei ole!) — Eikö? Jos epäillään tällaista, niin kyllä minusta siinä ainakin jotakin tulee tutkia. — Kun miettii, mihin nämä summat tulevat johtamaan, niin jos 10 000 markkaa pitää ilmoittaa, niin todennäköisesti siellä lukee useammas-
sa 9 999,90, vai onko se 9 999,99, jotta se on kuin Anttilan alennusmyyntihinta.

Kyllä hirveän paljon tulee kysymyksiä, kun lukee 3 §:n 4:tä kohtaa. Se tarkoittaisi sitä, että silloin myös ehdokkaan omantunnon varaan tulee se, että nämä kaikki asiat, vaalikampanjan rahoitus kokonaisuutena, johon kuuluu, onko arpoja myyty, tai jopa talkootyön arvo, mitä tehdään, tai miten paljon menee bensaa, tai yleensä se kustannus, mikä siitä muodostuu.

Minusta siinä ei ole sinällään mitään hävettävää. Se on ainut, kun henkilökohtaisesti aina miettii itseään, niin kyllä se saattaisi muija vähän pitkästi katsoa, jotta noinko paljon maitorahoja on pantu vaalikampanjaan, kun ei ole viime aikoina vaatteita saatu ja on kuivempaa leipää syöty. Sellainen voisi tulla esiin omassa elämässä.

Sen verran voi tietysti todeta, että helppoahan on jollakin, kun täällä on puhuttu siitä, että kun ei tiedä, kuka ilmoituksia maksaa. Itselleni ei ole hirveän paljon sivustamaksajia löytynyt, että aina on joutunut omat laskunsa suurin piirtein makselemaan. Mutta se, kellä perämetsiä tuntuu olevan tässäkin salissa, niin kyllä kai se vaalikampanja on helppo käydä ja ilmoittaa ihan mitä

hyvänsä. Joku edustajahan taisi ilmoittaa aikaisemmin, että muutama miljoona meni vaalikampanjaan, mutta yhtään ei vielä vähentynyt. Se kuvaa tasoa, mikä salissa on eri puolueiden ja eri ehdokkaiden välillä.

Sinällään en ole hirveästi hanttiin laittamassa, vaikka tällainen laki säädetäänkin. Siitähän opimme, onko tässä mitään järkeä. En nyt näe mitään järkeä, jos siihen tehdään sanktiopykälät. Sen jälkeen varmaan joutuu tutkimaan, onko jotakin jäänyt ilmoittamatta. Siinä on tietysti virkamiehille ja syyttäjille ja lakimiehille töitä sen jälkeen hirveän paljon.

³⁸ **Juha Karpio /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Minusta on aivan turha ryhtyä puhumaan ja osoittelemaan ketään sormella, niin kuin edellinen puhuja puhui joistakin perämetsistä. Niihin voidaan aivan yhtä hyvin vetää ammattiyhdistysliikkeen tuki ja sitä kautta ryhtyä miettimään, mistä se tuki tulee ja kuinka julkista se on.

Kuitenkin, arvoisa puhemies, hallituksen esityksen tarkoitus on varsin hyvä eli lisätä julkisuutta ja sitä kautta kansalaisten luottamusta poliittiseen toimintaan. Valitettavasti tulokset voivat kuitenkin vielä tämän lain myötä olla aika laihalaiset, koska yritykset, ammattiyhdistysliikkeet, eri yhdistykset voivat kyllä kiertää lakia niin, ettei lahjoitus tai tuki tule niinkään julkisuuteen.

Harkittava on mielestäni myös valiokuntatyöskentelyssä nimenomaan se, mikä syvä viisaus on siinä, että EU-vaaleissa ja presidentinvaaleissa ilmoitettavan tuen määrä on 20 000 markkaa. Mitä varten se on pantu suuremmaksi kuin eduskuntavaaleissa tai kunnallisvaaleissa? Itse en ymmärrä tätä logiikkaa.

Arvoisa rouva puhemies! Alku on hyvä, mutta uskon, että vielä hyvin paljon tähän lakiin joudutaan palaamaan tulevina vuosina.

³⁹ **Tanja Karpela /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Pieni viittaus ed. Elon kommenttiin. Mielestäni ei ole ollenkaan tarkoituksenmukaista vetää mediaa nyt tähän hallituksen esitykseen mukaan laisinkaan. Onhan nyt itsestäänselvä, että perustuslaki jo sanelee sen, että meillä tulee olla sananvapausoikeus. Kyllä ed. Elokun varmasti itse mielellään irvistelee siellä, kun vain median joukkoon pääsee. En usko, että hallituksen esitys on nyt mediasta kiinni, eikä pitäisi siihen edes lähteä kajoamaan, koska on kysymys kuitenkin

kansalaisten perusoikeudesta lukea artikkeleita ja kirjoituksia, jotka eivät kuulu politiikkaan. Jos katsotaan, että se tähän hallituksen esitykseen tulisi vetää mukaan, niin silloin pitäisi olla varmaan jonkinlainen instanssi, jossa ei-poliittiset edustajat sitten keskustelisivat siitä, miten se tähän hallituksen esitykseen vaalirahoituksen ilmoittamisesta sitten kuuluu. Siitä olen samaa mieltä, että esityksessä on varmasti paljon parannettavaa koskien etujärjestöjä, yrityksiä ym., mutta eipä se varmaan median arvostelemisesta paremmaksi muutu.

⁴⁰ **Pirkko Peltomo /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Kyllähän lailla vaalirahoituksen ilmoittamisesta ollaan menossa siihen suuntaan, että entistä avoimemmin tuodaan julki, paljonko rahoja käytetään ja kuka rahoittaa, mutta monia avoimia kysymyksiä jää. Suurimpina itse koen ensin näkin sen, että kahden kuukauden ilmoitus aika on aivan liian lyhyt. Toisaalta, kuka lakia valvoo, ja valvooko nimenomaan sen ilmoituksen oikeellisuutta. Siihen ei varmastikaan päästä käsi, koska viranomaisilla on vain oikeus pyytää tekemään ilmoitus, ellei sitä ole kahden kuukauden kuluttua tehty. Toinen on se, että ilmoituksen tekemättä jättämisestä tai virheellisestä ilmoituksesta ei kuitenkaan olisi muita seurauksia kuin poliittinen vastuu. Tämä on juuri sitä, mihin jää suuri aukko, koska joskus tuntuu siltä, että eduskunnassa tehdään todellakin lainsäädäntöä, jota ei pystytä käytännössä valvomaan. Tässä on selkeästi nähtävissä epäkohta, johon varmasti joudutaan jatkossa puuttumaan. Tällä lailla kuitenkin mennään enemmän avoimeen käytäntöön vaalirahoituksen ilmoittamisessa. Se on tietysti jo yksi askel parempaan suuntaan.

⁴¹ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Hyvin jatkaen ed. Peltomon puheenvuoroon siinä, että tehdään sellaista lakia, mitä ei pystytä valvomaan, tuntuu vähän sellaiselta, että tässä ollaan myöskin tekemästä sellaista lakia, missä ei ymmärretä edes välttämättä, mitä tehdään. Käsittäakseni ed. Wallin sanoi, että kun joku omineen pyrkii eduskuntaan, hän harrastelee tätä yhteiskunnallisena harrastuksena ja hoiotelee tätä niin kuin hupihomman. Olen vakuuttavan varma siitä, että eduskunnassa lähes jokainen valittu kansanedustaja hoitaa tätä vakaumusensa perusteella parhaalla mahdollisella tavalla

niin, että yhteiskunta parempana jäisi tuleville polville. Täällä ei tätä asiaa harrastele kukaan.

Mitä tässä heittäisin ja vastaisin, mitä varten puheenvuoron pyysin, kun ed. Karpio ilmoitti, että tässä summa voisi olla saman suuruinen ja kaikissa vaaleissa vastaavan tyyppisenä vielä eteenpäin, että ilmoittamisvelvollisuus olisi aina samanlainen, tämän näkisin sillä lailla, että jos joku presidentinvaaleissa haluaa sijoittaa mainittavan summan asiaan, hän on nimenomaan sijoittamassa parempaan yhteiskuntaan jälkipolville ja sitä varten valmiimpi panemaan enemmän rahaa kuin johonkukin yksinäiseen reppanakansanedustajaehdokkaaseen laittamalla sitä samaa rahaa. Niissä täytyy olla eroa.

⁴² **Saara Karhu /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Avoin tiedotus on aina hyvä asia, ja sitä kautta myös tuleva laki on erinomaisen hyvä asia. Voin sanoa näin, sillä omassa kampanjassani en käyttänyt penniäkään ay-rahaa sen kummemmin kuin en myynyt yhtään perämetsääkään, että olen siinä mielessä ihan vilpittömällä asialla tässä eikä tarvitse tehdä siitä numeroa.

Sen sijaan ihan valmis tämä ei minunkaan mielestäni ole. Monien edustajien puheenvuoroissa ovat nousseet esiin valvontakysymykset, mahdolliset sanktiot ja mahdollisten sanktioiden järkevyys. Niitä sopisi vielä miettiä. Jotenkin leikkimielisesti haluan tähän sanoa, että tuntuu, kun on kuunnellut näitä puheenvuoroja, että täällä on jonkinlainen itseruoskinta menossa kaikenlaisilla lillukanvarsilla. Viitataan tässä kaikella hyvällä ed. Elon kommenttiin median osuudesta jonkun ehdokkaan nostamiseen tai nostamatta jättämiseen. Nimittäin siinä asiassa, median käyttäytymisessä on myös toinen puolensa. Se saattaa toimia myös laskevana. Tulisiko sitten ottaa huomioon median negatiivinen vaikutus jotenkin hyvityksenä edustajalle hänen vaalirahoituksessaan, kun hän joutuu yhä enemmän laittamaan rahaa todistaakseen, että hän onkin parempi kuin media antaa ymmärtää? Myös minä jättäisin, kuten ed. Karpela totesi, median ulos tästä keskustelusta.

⁴³ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Olen ollut viime kaudella viemässä asiaa eteenpäin lakialoitteen toisena allekirjoittajana. Olen sitä mieltä, että Suomessa pitää liikahtaa ainakin eteenpäin vaalirahoituksen julkisuusasiassa. Minusta tämä on erittäin tärkeä asia ensinnäkin tasa-

puolisen kohtelun vuoksi, mutta myös siksi, että kansalaiset tietävät, millaista ehdokasta he äänestävät, sillä vaalirahoitus, totta kai, kertoo myös henkilön arvomaailmasta siellä taustalla.

Haluan vielä kerran korostaa sitä, että en missään tapauksessa vastusta vaalirahoitusta. Minusta se on ihan ok. Siinä ei ole mitään ongelmia, niin kauan kuin ehdokkaat haluavat julkistaa vaalirahoituksensa. On aivan selvä asia, ettei siinä pitäisi olla mitään salattavaa, mistä vaalirahoitus on kertynyt. Jos se on kertynyt ay-liikkeen, MTK:n tai jonkin muun etujärjestön rahoituksesta, tuskin näillä järjestöillä on mitään yksittäistä intressiä lähteä viemään eteenpäin ehdokasta niin, että ne itse hyötyisivät, vaan siinä on taustalla esimerkiksi näissä järjestöissä paljon ihmisiä, joiden etua nämä järjestöt ajavat.

Paljon ongelmallisemmaksi näen esimerkiksi sen yritysrahoituksen, joka tällä hetkellä on piilossa jostakin kumman syystä. Yritykset eivät halua tulla julkisuuteen vaalirahoitusasioissa. Sen sijaan urheilusponsoroinnissa ne haluavat olla erityisen paljon näkyvissä, jopa niin, että pitää aina yrittää televisioruudussa olla kaikkien suksien ja kaiken mahdollisen kautta näkyvissä, että varmasti kaikki sponsorit tulevat, tai pesäpallotteluissa vaihdetaan viisi kertaa sen vuoksi, että kaikkien sponsoreiden nimet tulevat näkyviin. Mutta jostakin kumman syystä vaalirahoituksessa samaiset yritykset eivät taas halua olla millään tavalla näkyvissä.

Yleisin peruste, minkä vuosia kestäneen vaalirahoituskeskustelun aikana olen kuullut muun muassa näiden yritysten edustajien sanovan, on se, että sitten kaikki tulisivat pyytämään ja heillä olisi ehkä vaikeuksia asettaa ihmisiä sillä lailla tärkeysjärjestykseen, että voisivat arvioida, kuka saa rahaa ja kuka ei, ja erityisesti se, että he joutuisivat mahdollisesti kansalaisille perustelemaan, minkä takia he tukevat juuri tätä ja tuota ehdokasta.

Lakiehdotus on askel eteenpäin. Totta kai siinä on ongelmia. Muun muassa valvonta on ollut ongelma jo niissäkin maissa, missä tänä päivänä on lainsäädäntöä vaalirahoituksen julkisuudesta. Mielestäni tämä ei ole niin suuri ongelma, ettei lakia pitäisi eteenpäin viedä. Luulen, että kansalaiset ovat kuitenkin suurin valvoja näissä asioissa. Kansalaiset varmasti sen jälkeen, kun laki on voimassa, haluavat tarkasti tietää, mistä ehdokkaan vaalirahoitus on kertynyt ainakin kansanedustajien kohdalla, mutta muissakin luottamus-

tehtävissä tämä varmasti on ehkä paraskin kontrolli.

Parasta vaalirahoituksen julkisuudessa on se, että sen jälkeen ehdokkaat eivät ainakaan voi sanoa: minä en tiedä, mistä vaalirahoitukseni on peräisin. Minusta on näihin saakka ollut erittäin noloa, jos henkilö sanoo, ettei hän itse tiedä, mistä hänen taustarahoituksensa tulee. Minä ainakin olisin kovin huolestunut, jos taustajoukoissani olisi sellaisia henkilöitä, jotka hankkisivat minulle vaalirahoitusta sellaisista paikoista, joista minä en tietäisi. Sen vuoksi minusta on hyvä, että asiassa edetään ja jokaisen on tiedettävä, mistä vaalirahoitus on peräisin.

Haluan vielä lopuksi korostaa, että mielestäni siinä ei ole mitään pahaa, että vaalirahoitusta on olemassa, muutakin kuin omaa, mutta että siitä tulee julkista ja kansalaiset tietävät, minkälainen tuotemerkki ehdokkaalla on, se on tärkeää.

⁴⁴ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Nyt käytävä keskustelu on muodostunut varsin pitkäksi, ja erilaisia näkökohtia on tuotu esille. Kaikissa puheenvuoroissa on tuotu enemmän tai vähemmän niitä ongelmia, joita lakiehdotukseen liittyy. Ongelmia me tiedämme tietysti itse käytännössäkkin, ja ainakin minulla on ollut se ongelma, mistä vaalirahaa saa. Ongelma on ollut myös se, kuinka paljon itse saa vaalivelkaa ja kuinka paljon sitä pystyy vaalien jälkeen maksamaan ja kuinka paljon vaalivelkaa pystyy vielä vaimolta pimittämään. Nämä ovat niitä käytännön ongelmia. Aika hankalaa, jos nämä asiat, jotka hoitaa itse omassa lompakossaan eikä kerro lähipiirilleen, tulisivat lain mukaan jossakin esille. Minusta oikein herkullisesti ed. Esa Lahtela perinteisellä hienolla kielenkäyttyyllään ja uskollisena ilmeikkäille kielikuvilleen toi asiaa esille.

Tämä tuo esiin näitä kysymyksiä ehdokkaan kannalta, mutta tämä tuo esiin ongelmia myös vaalilahjoittajan kannalta, jos avioparista mies on toista puoluetta ja vaimo toista puoluetta ja puoliso antaakin viisikymppisen suuren harkinnan jälkeen suurena lahjoituksena ehdokkaalleen ja puoliso näkee, että ahaa, puolisoni on antanut viisikymppisen, ja siitä syntyy perheessä mahdottoman kova riita. Tässä on ongelmia enemmän kuin paljon esillä. Pelkään, että koko asia menee niin täysin sekaisin, ettei tästä tule toimivaa ollenkaan. Vaarana on, että sorrumme populistisin pelosta tekemään sellaisen lain, joka

ei kerta kaikkiaan ole toimiva. Näen, että meillä nykyisten lakien mukaan voidaan toimia. Jos vain on niitä, jotka vaalirahaa antavat tai jos luottoa vaalivelaksi saa, silloin tämä toimii.

On myös hyvin eriarvoisia tilanteita. Joku tarvitsee rahaa, joku pystyy hoitamaan vaalityön muulla menetelmällä, jonkun kustantaa työnantaja eduskuntaan, joku toinen joutuu ottamaan palkatonta virkavapaata niin kuin minäkin vaalien alla ja olemaan sen takia vailla palkkaa, tulee vain elinkustannuksia. Tämä on hyvin hankala kenttä minkään lain avulla loppujen lopuksi tilannetta selvittää. Jokainen laki on laillisesti niin kierreltävässä, ettei tästä tule kuin ongelmia ja sotkuja entistä enemmän, jos mennään ehdotetun kaltaisiin käytäntöihin.

Suhtaudun melko tavalla kriittisesti lakiehdotukseen ja toivon, että löydetäisiin toimivat käytännöt, jotka me jokainen täällä tiedämme. Ne ovat eri kansanedustajilla erilaiset. Joissakin poliittisissa ryhmissä puolue hoitaa, joissakin ryhmissä on niin kuin omalta kohdaltani, että puolue vain kerää ehdokkaitensa kautta, puolue antaa vain kentän telmiä. Tässä on niin suuret ongelmat, että meidän pitäisi ennen kaikkea säilyttää terve järki ja nähdä, että tämä on rehellistä ja laillista yhteiskunnallista toimintaa. Vapaassa demokratiassa, jossa on sananvapaus, käydään vaalitaistelu sillä tavalla kuin se kulttuurimme on muodostunut, mahdollisimman rehti ja reilu vaalitaistelu. Siinä menee ehkä oma vertansa rahaa, ehkä muitakin hyödykkeitä, ja jos joku saa talkookumppaneita, se on hirveän hyvä ja muullakin tavalla tehdään työtä. Rehti ja reilu vaalikampanja on se, mitä odotan, eikä mitään keino-tekoisia nippelilakeja, jotka ovat lähinnä populistisista paineista käsin syntyneitä. Rehti ja reilu peli, sitä toivon. Kansa pohjimmiltaan näkee ja tietää.

⁴⁵ **Harry Wallin /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Toistan vielä sen, mitä aikaisemmin jo sanoin, että vaalituki on tarpeen nimenomaan sen takia, että eduskuntaan voi pyrkiä tasavertaisesti eri tulo-olukilta olevia ihmisiä. Jos mennään siihen, että vaalitukea ei saada, se tarkoittaa sitä, että tässä salissa istuu niin kuin Yhdysvalloissa ainoastaan upporikkaita ihmisiä, joilla on varaa rahoittaa itse oma vaalityönsä. Jos katsoo läpileikkausta tästä salista, vastaako se tänä päivänä suomalaista kansakuntaa? Toivottavasti. Mutta jos ei vaalitukea tulevaisuudessa saada, siitä seuraa se,

että täällä eivät ole edustettuina kaikki ne yhteiskuntaluokat, mitkä täällä tarvitaan, että pystytään luomaan tasapuolista lainsäädäntöä.

⁴⁶ **Mikko Elo /sd:** Puhemies! Kun äskeisessä puheenvuorossani puutuin tasapuolisuuteen ja aloitin keskustelua siitä, mikä merkitys julkisuudella on, ymmärrän hyvin, että edustajat Karpela ja Karhu vähän protestoivat minun puheenvuoroni. Mutta tosiasia on se, että Suomen henkilövaalijärjestelmässä sillä muulla julkisuudella, joka ei liity politiikkaan, on hyvin keskeinen osuus, ja sille me emme mitään voi. Se on näin. Ed. Karpela näytti menevän pois täältä. Tilanne on tietysti se, että julkisuus nostaa, mutta kieltämättä julkisuus saattaa laskeakin. Sekin hetki saattaa tulla itse kunkin edustajan kohdalle. Tarkoitan sitä julkisuutta, joka tosiaan liittyy television hupiohjelmiin ja naisten- ja miestenlehtien otsikoihin jne., joihin me emme valitettavasti pääse. Moni meistä ehkä haluaisi olla mukana, mutta vain harvat ja valitut pääsevät, ja ratkaisut tehdään jossain muualla, mutta sillä on erittäin suuri taloudellinen arvo. En minä sitä protestoisi. Näinhän asianlaita on ja se on elävää elämää.

Sanoisin, että Suomen eduskunta on kautta aikojen sisältänyt paljon urheilijoita, urheilujohtajia, toimittajia, usein tv-toimittajia ja myös varsinkin viime aikoina muuten julkisuutta saaneita ihmisiä. Välttämättä nämä ansiot eivät ole poliittisia, mutta valitsijat yhden vaalikauden ja ehkä useamman vaalikauden aikana miettivät, kannattaako tätä edustajaa enää niillä entisillä ansioilla lähettää eduskuntaan. Eduskuntaan on aika vaikea ulko-ovesta päästä sisälle, joskus on vaikea päästä uloskin, mutta aika helposti voidaan jättää myös pois.

Mitä tulee ed. Wallinin vaalirahoitusarvosteluun USA:sta, tosiasiasahan USA:ssa tapahtuu niin, että mitä uskottavampi ehdokas on, sitä enemmän hän saa vaalitukea. Tämä on markkinatalousjärjestelmä. Minä vähän pahaa pelkään, että Suomessa alkaa mennä samaan suuntaan. Mitä uskottavampi, mitä paremmat mahdollisuudet edustajalla on tulla valituksi, sitä enemmän myös ollaan valmiita häntä tukemaan, olkoonpa taho mikä tahansa.

⁴⁷ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa puhemies! On hyvä jatkaa tästä ed. Elon puheenvuorosta. Kyllä julkisuudellekin voi olla yksi ihan hyvä syy, nimenomaan osaaminen ja taitavuus ja taito, jon-

kin alueen hallitseminen ja niin sanottu substanssi. Eli ei se vain — eikä ed. Elo sitä varmaan tarkoitaakaan — mitään hömppäjulkisuutta sinänsä ole, ja siitähän me voimme kaikki kilpailla ihan jokainen itsessämme.

Kun ed. Oinosta kuunteli, tuli jälleen vaikutelma, että kansanedustajan elämä on vaikeata tai erityisen vaikeata, mutta lohdutukseksi tietysti se, että niinhän se yleensä ihmisillä kait on. Perustelu näitten nippelilakien, niin kuin ed. Oinonen totesi, vastustamiseen oli tietysti hyvin värikäs, mutta kyllä siinä oli varmasti tuo vaimon aiheuttama paine. Ainakin siltä vaikutti päällimmäisenä.

Mutta avoimuuteen: Toistan sen, että se on tärkeintä. Siitä meidän pitää lähteä. Jos tämä ja niin kuin tämä hallituksen esitys on vielä keskenäinen, toivotaan, että se jalostuu valiokunnassa. Sitä voidaan parantaa vuosien mittaan. Erittain tärkeitä on myös edustajan lahjonnan kriminalisoinnin kehittäminen ja lainsäädäntö, mikä siihen liittyy ja sen eteenpäinvieminen.

Keskustelu ja päätöksenteko asiasta on tärkeä, ja vaalitukeakin tarvitaan. Kysymys on siitä, että ihmisten tulee, äänestäjien, tietää, mistä se on peräisin.

⁴⁸ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Oinonen puuttui ihan oikeaan asiaan. Kun katsoo köyhemmän ehdokkaan näkökulmasta, niin kyllä kai se rahan saanti tässä koko ongelma on. Ei siitä ilmoittelusta hirveän paljon ole kiinni se homma tai siitä, että voisi julistaa, että rahaa on tullut, vaan ei tahdo sitä ihan tarpeeksi olla.

Minä näkisin tässä semmoisenkin puolen, joka pitää todeta tässä ihan paikalta, lisääkö tämä jollakin tavalla tasa-arvoa köyhempien ja rikkaampien ehdokkaiden välillä. Kyllä minä väitän, että tämä ei yhtään sitä tasa-arvoa lisää, vaan kyllä tämä on enemmänkin köyhempiä huonosti kohteleva. Jos ajatellaan sillä tavalla, että kuvitellaan vaikka Ehrnroothia, olipa se kuka heistä hyvänsä etunimeltään, en usko, että se Ehrnrooth hyvin työläisehdokasta tämän jälkeen rahoittaa, rahoittiko tätä ennenkään. Mutta jos hän saa nimensä vielä listoille, jotta on vasemmistoliiton Huotaria esimerkiksi rahoittanut esimerkiksi 10 000 markalla, kyllä se iso kynnys on.

Mutta rikkaampien puolella se hoidetaan sillä tavalla, jotta kun housut on saunan eteisessä naulassa, siellä ei se yksi 100 000 markkaakaan niin iso raha ole, jotta rahoitus kyllä aina löytyy, ja

sitten lukkoo vaan siellä listalla, että omista rahoista on vähän enemmän laitettu. Eli se ehdokas sattuu huomaamaan, että povitaskuun on satunut ilmestymään rahnaa sinne. Luulen, että tällaisia vahinkoja ei köyhemmälle ehdokkaalle satu koskaan, mikä olisi tietysti ihan toivottavaakin, mutta uskon näin.

⁴⁹ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. Oinonen puheenvuorossaan puhui vaalirahoista ikään kuin omista rahoistaan, niin että jos joku sattuu antamaan viisikymppisen, sitä pitää vaimolle selitellä. Minun mielestäni vaalirahoituksen täytyykin olla täysin erillinen rahoitus. Jos siihen sijoitetaan omaa rahaa, sekin pitää siirtää omalta tililtä vaalirahoitustilille, jolloin on selkeä ero siinä, mikä on vaalirahoitusta ja mikä ei, silloin jos tähän julkisuuteen mennään.

Aiemmassa puheenvuorossani käytin järjestöjä esimerkkinä siitä, että niillä ei yleensä ole henkilökohtaista tai omaa intressiä siinä, miten edustaja toimii, mutta mietitään esimerkiksi tupakkateollisuutta, aseteollisuutta tai jotain muuta teollisuudenalaa, joka voisi rahoittaa ja hakea sillä omaa intressiään. Se ei todellakaan voi kansanedustajiin vaikuttaa, en ainakaan usko niin. Mutta onhan eräänlainen lupaus, jos henkilö ottaa vastaan esimerkiksi tupakkateollisuudelta vaalirahoitusta, toimia sen toivomusten mukaisesti myös niissä lakiesityksissä, jotka kulloinkin sattuvat hänen kaudellaan eduskuntaan tulemaan.

Täytyy sanoa, että onneksi raha ei kuitenkaan yksin ratkaise vaalien tulosta, mutta esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on aika mahdotonta tulla näkyviin, ellei ole millään tavalla ollut aiemmin julkisuudessa ja on niin sanottu uusi ehdokas, ellei ole vaalirahoitusta kovinkaan paljon käytettävissä. Mediat ovat hyvin kalliita, huomattavasti kalliimpia kuin periferiassa. Tässä asiassa olemme kerrankin epätasa-arvoisessa asemassa mutta paremmassa asemassa kuin pääkaupunkiseudun ehdokkaat.

⁵⁰ **Gunnar Jansson /r:** Fru talman! 44 sivua perustelutekstiä käytetään viiden pykälän perusteluihin. Se osoittaa minusta, mimmisissa vaikeuksissa komitea ja hallituskin ovat ponnistelleet, mutta ei tuloksetta. Minä kannatan tätä esitystä ihan yksinkertaisesta syystä, nimittäin siitä syystä, että meillä on henkilövaalijärjestelmä. Kun näin on, totta kai presidentinvaaleissa on henki-

lövaalijärjestelmä, mutta myös eduskuntavaaleissa — Ahvenanmaan maakuntapäivävaaleja tämä laki ei koske, en nyt mene siihen — ja sitten kunnallisvaaleissa. Kun näin on, tällainen julkisuutta edistävä laki puoltaa paikkaansa minusta.

Toiseksi se perustuu ilmoitusvelvollisuuteen, johon ei kuulu sanktioita, kuten olemme kuulleet ministeriltä ja kollegoilta. Tässä totta kai piilee ongelma. Negatiivinen ongelma on minusta juuri se, miten reagoidaan, mimmoinen ajojahti lähtee käyntiin julkisuudessa, jos valituksi tullut ei ilmoita. Tässä näen kaksi ratkaisumahdollisuutta. Toinen on se, että ilmoitusvelvollisuuden vastakohta on, totta kai, ilmoitusoikeus eli se, että niille, jotka eivät ole tulleet valituiksi, suotaisiin mahdollisuus myöskin ilmoittaa vaalirahoituksen taustasta. Tämä laki ei sulje sitä pois, mutta ajattelen vain, että perustuslakivaliokunnassa voisimme miettiä, olisiko syytä jopa positiivisesti kirjoittaa sääntö 2 tai 3 §:ään esimerkiksi, että ehdokas saa ilmoittaa ja että sellainen ilmoitus, totta kai, on julkinen. Ajattelen aika voimakkaastikin tähän suuntaan. Muuten syntyy ehkä liian suuri ero valituiksi tulleiden ja muiden ehdokkaiden välille.

Toinen, ehkä negatiivisempi ulottuvuus ilmoitusvelvollisuudesta tai -oikeudesta olisi oikeus ilmoittaa olevansa ilmoittamatta. Minusta sekin ehkä puuttuu tämmöisestä lakiesityksestä, mikä on ohjeellinen, suositustyyppinen ja jossa toivotaan, että ehdokkaat ja muu kansa suurin piirtein noudattaisivat tätä lakia. Kirjoitettaisiin lakiin myös, että sekä valituksi tullut että muu kandidaatti voisivat olla ilmoittamatta, juuri siinä uskossa, että sen kautta voitaisiin välttää turhaa ajojahtia julkisuudessa.

Kolmas ja viimeinen kommenttini koskee 5 §:ää, ilmoituksen julkisuus. Tämä on yksityisen ihmisen ilmoitus, ja silloin asiakirja mahdollisesti ei ole yleinen ja sen kautta julkinen, mutta kun se tulee ministeriöön tai keskusvaalilautakunnan rekisteröitäväksi, ilmeisesti julkisuus syntyy jo silloin. Kun luen tämän 5 §:n, missä sanotaan "Ilmoitukset ovat oikeusministeriössä ja kunnan keskusvaalilautakunnassa sellaisinaan julkisia", tulee mieleen, että tämä on enemmän maantieteellinen tai fyysinen pykälä, joka kertoo, missä julkinen asiakirja tulee julkiseksi eikä sitä, että se pääsääntöisesti tulisi julkiseksi. Minusta 5 §:n 1 momentti on vähän hankala, missä juuri sanotaan, että siellä ja siellä asiakirja tai ilmoitus on

julkinen, julkinen asiakirja tai ilmoitus, joka minusta kuitenkin muiden pykälien perusteella jo sinällään on julkinen. Ja tällainen maininta siitä, missä julkisuus laukeaa, missä se toteutuu, on ehkä vähän turha käsittääkseni.

Tämä oli ihan tällaisista keittiöfilosofiaa. Minä en puhu ryhmäni puolesta, mutta ainakin tämän keskustelun perusteella tuntuu siltä, että valiokunnassa ed. Kokkosen ja muiden kollegojen kanssa tulen toimimaan tämän mukaisesti.

⁵¹ **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa puhemies! Tässä on käyty kolme tuntia lähetekeskustelua, ja näyttää siltä, että suurin osa edustajista — taikka lähes kaikki — on sitä mieltä, että lakiesitys sinällään on hyvä, mutta vaatii perustuslakivaliokunnassa hyvinkin paljon vielä pohtimista.

En halua niitä toistaa, mutta ihmettelen hie-man sitä, että lakiesityksen sivulla 13 oleva maininta, nimenomaan edustajan lahjonnan kriminalisointiasia, ei ole täällä noussut enempää esiin kuin muutamassa puheenvuorossa. Työryhmän, jonka oikeusministeriö on asettanut, määräaika on päättynyt ilmeisesti tunti sitten. En tiedä, koska työryhmä saa asiakirjat luovutettua oikeusministerille. Mutta jäin vain pohtimaan sitä, että se mahdollinen laki, joka sieltä tulee, osittain liittyy tähän. Jos ennen vaaleja jokin taho haluaa tukea hyvin voimakkaasti jotakin edustajaa, niin sitten jos edustaja taas tekee jotain sen neljän vuoden aikana, meillä ei olekaan nimenomaan tämän henkilön hyväksi jotain erityistä. Meillä on esimerkkejä eräältä kaudelta, jolloin täällä valtakunnanoikeus kokoontui ja väitettiin eräitä asioita.

Onko niin, että perustuslakivaliokunnan pitäisi ainakin pohtia tai miettiä, pitäisikö osittain samanaikaisesti tulla myöskin se lakiesitys, jolloin nämä voitaisiin osittain sitoa yhteen, niin että mahdollisesti tämä lakiesitys ei olisi ristiriidassa sen lakiesityksen kanssa, joka tänään päättyneen työryhmän osalta ehkä tulee.

⁵² **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tässä lakiehdotuksessa on paljon ongelmia, joista on käyty hyvin elävääkin keskustelua. Jo pois lähteneelle kansanedustaja Tiusaselle ja kansanedustaja Huotarille, joka ansiokkaasti on paikalla, haluaisin lausua sen, että todella on tuo ongelma.

Eräs arviomies lahjoitti muutaman satasen minulle. Hän ei ollut ikinä keskustalainen eikä mi-

tään, mutta lahjoitti tukiryhmälleni, ja hänen vaimonsa sitten perheen tilioitteesta näki sen. Perheessä syntyi aikamoinen riita, kun oli annettu väärän ryhmän ehdokkaalle vaalirahaa muutama satanen, ja haukuttiin paitsi puoliso myös minut, että olen aikamoinen luikuri, kun olen ottanut vastaan vaalilahjoituksen, muutaman satasen. Julkisuus johtaa siihen, että ihmiset, jotka antavat rahankeräykseen viisikymppisen jollekin ehdokkaalle, entistä vähemmän antavat, koska he ovat epäpoliittisia ja pelkäävät poliittista leimautumista. Tässä on käytännön tasolla erittäin paljon ongelmia ja haittatekijöitä, jotka olen halunnut tuoda esille.

⁵³ **Saara Karhu /sd:** Arvoisa puhemies! Alkuun haluan sanoa, että meillä on ed. Oinosen kanssa täysin sama ongelma vaalirahoituksen suhteen, nimittäin rahanpuute. Omat pienet rahavirtani pystyn ilmoittamaan vaikka seuraavana päivänä, joten aloitteessa oleva aika on minulle erittäin hyvä, mutta koska täällä on useamman edustajan suulla pyydetty pidempää aikaa, sekin sopii.

Syy, miksi pyysin puheenvuoron, oli pieni kommentti takaisin ed. Elolle, jonka äskeinen vastauspuheenvuoro eksyi pikkuisen mielestäni syrjäpoluille siitä ensimmäisestä puheenvuorosta, johon ed. Karpelan kanssa kommentoimme. Ymmärrän hyvin hänen lähestymistapansa tähän asiaan, sillä selväähän on, että tv-julkisuudesta on erittäin suuri hyöty ehdokkaalle ennen vaaleja. Olisinkin tätä asiaa kehitelty eteenpäin esittämällä ihan vain mietintämyssyyn ajatusta yleisestä, yhtäläisestä vaalikaranteenista, joka koskee kaikkia ehdokkaita kaikissa muissa ohjelmissa paitsi vaaliohjelmissä. Nythän tämä on kanavakohtainen järjestelmä eikä se todellakaan toimi tasapäisesti. Se muun muassa tekee sen, että esimerkiksi toimittajat, jotka hakeutuisivat ehdokkaiksi ja ovat töissä freelancer-pohjalla, eivät kerta kaikkiaan pysty olemaan ehdokkaina, koska heiltä loppuu sinä siunattuna hetkenä leipä, kun vaalikaranteeni astuu päälle. Se saattaa olla äärettömän pitkä aika joissain medioissa. Omalla kohdallani se oli yksi vuosi. Itse olen päätoiminen, joten minulla palkka juoksi ja tein oheistöitä, mutta tiedän freelancereita, jotka eivät voi lähteä pois, koska siltä siunaamalta loppuu palkka. Samaan aikaan, kun itse olin noin vuoden vaalikaranteenissa, muilla kanavilla olivat lähes vuoden vaihteeseen saakka töissä eh-

dokkaana olevat henkilöt. Tässä olisi yksi kehittävässä oleva asia, ja sitä kautta ymmärrän ed. Elon kommentit.

⁵⁴ **Paula Kokkonen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Ainahan me olemme epätasa-arvoisessa asemassa suhteessa toinen toisiimme, jos meidän erilaisia ominaisuuksiamme. Emme me koskaan saa kaikkia ehdokkaita aivan tasavertaisiksi, teimme me mitä tahansa.

Pyysin puheenvuoron varsinaisesti siinä yhteydessä, kun ed. Jansson suositteli, että nekin edustajat, jotka jäävät valitsematta, tekisivät ilmoituksen vaalikuluistaan. Kun ajattelemme kunnallisvaaleja ja sitä mieleltöntä määrää ihmisiä, jotka ovat ehdokkaina, niin kauhulla vanhana byrokraattina ajattelen sitä byrokratiaa, mikä tästä pyörittää, jos kaikkien näitten laskuja ja lueteloita joku viranomais synnää. En pidä sitä kovin tarkoituksenmukaisena.

Totean ed. E. Lahtelalle, joka viittilöitsi tähän suuntaan salia puhuessaan siitä, miten saunakaverien housuntaskuihin työnnetään satojatuhansia, että kyllä ainakin minulta on jäänyt tällaiset kokemukset kokematta. Jos ed. E. Lahtela tietää, missä tällaisia sponsoreita Suomen maassa on, niin otan kiitollisena tietoja vastaan. Tulisin luonnollisesti tekemään ilmoitukset näistä kyllä myös.

⁵⁵ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Kun täällä nyt puhutaan viisikymppisestä ja satasesta, niin muistutan, että tarkoitushan ei ole näin pieniä lahjoituksia saattaa millään tavalla julkisuuteen. Ed. Oinonenkin voi yhä edelleen ottaa tällaiset lahjoitukset vastaan ja sanoa, että antaa mieluummin suoraan tilille eikä laita omalta tililtään, ettei synny lahjoittajan puolison kanssa ongelmia, kuten aluksi vähän väärin tuon keskustelun ymmärsin. Jotenkin olen saanut sen käsityksen, että ed. Oinonen ei ole kovin kiitollinen tästä lakiesityksestä. Hän on kuitenkin valitellut, että on joutunut kovin paljon omarahoitussuutta käyttämään vaalirahoituksessaan. Silloinhan tämän pitäisi olla juuri toisin päin, eli hänen pitäisi olla kiitollinen siitä, että muiden vaalirahoitus tulee julkiseksi, jolloin äänestäjät voivat arvioida sitä, minkälaisia ja kenen tukemia ehdokkaita muut ehdokkaat ovat, ja ed. Oinonen voi omista rahoistaan kertoa myös, miten paljon omarahoitussuutta on. Luulen, että jokainen ehdokas

varmaan jonkin verran joutuu omaa rahaosuutta käyttämään, ja niin minäkin vielä makselen vaalivelkojani. Ainakaan meidän pohjoisen korkeuksillamme ei kovin paljon vaalirahoittajia ole.

⁵⁶ **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Nyt esillä oleva lakiesitys on askel parempaan suuntaan. Suomessa vaalirahoituslainsäädäntö on ollut liian kauan hoitamatta. Avoimuutta tarvitaan meilläkin tänä päivänä entistä enemmän monissa asioissa, ja myös tässä se olisi tarpeen. On paljon keskusteltu yksittäisen ulkopuolisen tuen arvon vähimmäisrajoista, jolloin rahoittaja tulee ilmoittaa. Voidaan olla aivan oikeutetusti sitä mieltä, että nyt esitetyt summat ovat liian korkeat, eli pienemmät rajat voisivat olla paremmin kohdallaan. Pääasia kuitenkin on se, että tässä tärkeässä asiassa päästään eteenpäin. Korjauksia on kuitenkin voitava tehdä heti tarvittaessa, ja ensimmäinen mahdollisuus tähän avautuu jo valiokuntakäsittelyissä.

⁵⁷ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Jos puhutaan kansanedustajanvaaleista ja kansanedustajan tehtävästä, niin eikös kansanedustajan pitä olla kansan edustaja? Jos omarahoitussuutta on vaikka kaikki, kokonaan rahoittaa itse vaalikampanjansa, niin eikö se kuvaa aikamoista pyrkymystä? Silloinhan hän ei enää välttämättä olekaan kansan edustaja, vaan hän edustaa itseään eli tekee rahallaan itsestään edustajan. Minusta kyllä jonkin verran ilmeisesti rahoituspuolella pitää olla ulkopuolista rahaa, minkä ed. Oinonenkin totesi. Mutta ed. Oinosen esimerkissä ilmeisesti tiliotteekin pitäisi sitten laittaa salaisiksi taikka hoitaa se suoraan rahana.

Lakiesityksessä sivulla 14 puhutaan lahjasta ja myös lahjaverotuksesta. Minusta tämä olisi ollut hyvä kytkeä summina lahjan arvoon. Kun 20 000:ta markkaa pienemmät summat eivät vielä mene lahjaveron piiriin, niin minusta tuo 10 000 markan summa olisi voinut olla 20 000 ja toivoisin, että valiokunta voisi pohtia sitäkin. Se olisi aika looginen raja, että lahjaveron piiriin menevien yli menevät on ilmoitettava. Pienemmät sitten luonnostaan jäävät alle, jolloin ehdokkaan omantunnon rajakin kolahtaisi siinä vaiheessa, että hetkinen, pitääkö nämä ilmoittaa ja mahdollisesti maksaa myös veroa näistä, jos se tulee suoraan lahjoituksena henkilön oman tilin kautta eikä tule jonkin yhdistyksen kautta.

⁵⁸ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käyty hyvin vilkasta keskustelua, ja ed. Huotari on aivan ansiokkaasti huomioinut minunkin käyttämäni puheenvuorot ja tuonut ne esille. Kyllä minä avoimuutta ja julkisuutta olen aina halunnut ja toivonut, mutta totean vain, että tämä lakiehdotus on täynnä ongelmia. Minä pelkään, että jos tämä viedään kunnallisvaalisektorille ja vielä kaikille niillekin ehdokaille, jotka eivät tule valituiksi, niin mistä saadaan enää tämän mylläkän jälkeen mihinkään vaaleihin ehdokkaita.

⁵⁹ **Erkki Kanerva /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Leipätyöni vuoksi pidin päivittäistä kirjanpitoa viime vaalien kustannuksista ja sen vuoksi en aikonut lausua tästä sanaakaan. Olen huoneessani kirjoittanut kolumnia ja toisella korvalla kuunnellut tätä keskustelua. Kun tässä keskustelussa useita puheenvuoroja käyttänyt edustaja on kertonut minulle kolme eri selitystä vaalirahoitukseensa, niin ehkä tämä laki sitten kuitenkin on tarpeen.

⁶⁰ **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Varmasti tämä lakiesitys on tarpeellinen, ja sitä osoittaa jo se, että on näin pitkä lähetekeskustelu käyty. Olen itse ollut mukana kahdeksat valtiolliset vaalit ja myös kunnallisvaaleja. En ole koskaan kokenut vaalirahoitusta ongelmana. Kyllä asiat on aina talonpoikaisjärjellä voitu järjestää. En minä sitä pidä pahana, jos jollakin on, itselläni ei ole kyllä ollut, sellaisia rahamääriä, että olisi voinut itse kaikki maksaa, mutta aina on tukijoita löytynyt.

Nämä summat, joita tässä lakiesityksessä esitetään, ovat minusta tällä hetkellä kohdallaan. Mutta olen aivan vakuuttunut, että kun tämä laki on ollut voimassa seuraavien vaalien aikana, niin kyllä viisastelijoita sen jälkeen löytyy, että niin ja niin tämä laki ei ole kohdallaan. Kyllä puhetta riittää. Minä vain huomauttaisin, että on turha kuvitella, että ongelmat, joita on esiintynyt tänä päivänä vaalien suhteen, olipa sitten valtiolliset tai kunnallisvaalit, tällä lakiesityksellä poistuisivat. Ne vain muuttavat aivan varmasti muotoaan. Mutta on hyvä, että on avoimuutta entistä enemmän, ja siinä mielessä tämä lakiesitys varmasti puolustaa paikkaansa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

2) Laki opintotukilain 7 b §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 10/2000 vp (Pirkko Peltomo /sd ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Pirkko Peltomo /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Kun uusi opintotukijärjestelmä vuonna 1998 otettiin käyttöön, opiskelijat ja opiskelijajärjestöt ottivat uudistuksen hyvin vastaan. Järjestelmää, jossa tuen määrä riippuu koko vuoden tuloista, pidettiin mielekkäänä. Viime viikkoina opiskelijoita tuhduttanut opintotukien takaisinperintä on kuitenkin tuonut esiin myös uuteen opintotukijärjestelmään jääneitä epäkohtia. Opiskelijoiden oikeusturvassa on tällä hetkellä selkeitä puutteita.

Jätin helmikuun 16 päivänä lakialoitteeni, jossa ehdotan opintotukilain muuttamista siten, että liikaa maksettujen tukien palautusaikaa jatkettaisiin seuraavan vuoden helmikuun loppuun. Tämä antaisi nykyistä kaksi kuukautta pidemmän ajan asioiden hoitamiseen. Minusta riippumattomista syistä lakialoitteeni on vasta nyt käsittelyssä.

Arvoisa puhemies! Nykyisin voimassa olevan lain mukaan opiskelijan on palautettava liikaa maksetut opintotuet viimeistään saman kalenterivuoden kuluessa, mikäli on havaittavissa, että työtulot ylittävät niin sanotun vapaan tulon rajat. On kuitenkin joukko opiskelijoita, joiden on vaikeaa tai jopa mahdotonta selvittää omaa työtuloaan kalenterivuoden loppuun mennessä.

Opiskelijoiden työsuhteet ovat usein määräaikaisia, osa-aikaisia tai niin sanottua keikkatyötä. Työsuhteita voi myös olla useita samanaikaisesti. Tilannetta voi vielä sotkea sekin, että vuoden loppuun ajoittuu tukiraha. Pitäisikö opiskelijan kieltäytyä yllättävästä keikkatyöstä joulukuussa, jotta välttyy isolta takaisinperintälaskulta? Luulenpa, että vain harvan opiskelijan taloudellinen tilanne on niin hyvä, että esimerkiksi tarjoutuneesta sijaisuudesta on varaa luopua.

Liikaa maksetun opintotuen palauttaminen korkoineen on varmasti tuen saajienkin mielestä kohtuullista. Nyt toteutettu perintätapa on kuitenkin niin rankka, että sitä voi hyvällä syyllä sanoa epäoikeudenmukaiseksi. Vai mitä on sanottava siitä, että hieman alle 3 000 markan palautettava summa kasvaa korkoineen liki 6 500 markaksi? Mielestäni takaisinperintää tulee kohtuullistaa. Lakia ei saa jättää sellaiseksi, että se sallii kajoamisen opiskelijoiden muutenkin usein vähäisiin palkkatuloihin.

Aivan oikein myös ministeri Lindén on puutunut jo tähän asiaan. Myös ed. Viitanen on tehnyt asiasta lakialoitteen, josta viime viikolla käytiin pitkä keskustelu salissa. Toivottavasti korjauksia myös tehdään niin, että ne olisivat voimassa jo ensi vuonna.

Puhemies! Helsingin Sanomissa äskettäin julkaistu juttu, jossa kaksi säännöllistä osa-aikatyötä tekevää opiskelijaa kertoi kulutustottumuksistaan, nosti äläkän siitä, millaista elintaso opintotuella tuetaan. En tiedä, oliko Hesarin haastattelujen valinta tarkoitushakuista, mutta tiedän, että useimmat opiskelijat elävät hyvin niukasti. Ellei opiskelija ole varakkaasta, häntä taloudellisesti tukevasta kodista tai ellei hänellä ole palkkatyötä, jota voi hoitaa opintojen ohella, on pelkän opintotuen varassa elävä opiskelija tilanteessa, jossa melkein itkee onnesta, kun joskus ostaa juuston leivän päälle. Säännöllistä palkkatuloa nauttivilla opiskelijoilla taas on hyvin rajalliset mahdollisuudet saada lainkaan opintotukea. Opintotuki menee varmasti siihen tarkoitukseen, johon se on ajateltu, perustoimeentuloon.

Kun puhumme opintotukea saavista opiskelijoista, muistuttaisin, että emme puhu ihmisistä, jotka olisivat jotenkin erityisen etuoikeutettuja, vaan maamme ainoasta väestöryhmästä, jonka edellytetään ottavan lainaa perustoimeentulonsa kattamiseksi. Opiskelijahan ei voi saada toimeentulotukea, ellei hän ole nostonut valtion takaamaa opintolainaa sen vuoden osalta täysimääräisenä. Tukia korkoineen ei siis peritä takaisin ihmisiltä, joille 3 000 markkaa olisi pieni summa, vaan ihmisiltä, joille viisikymppiä antavat pankkiautomaatit ovat erityisen tärkeitä, niistä kun saa rahaa silloinkin, kun tilin saldo alittaa 100 markkaa. Vaikka opiskelija ylittäisi niin sanotun vapaan tulon rajan, on yhä kyse niin pienistä tuloista, että niillä ei varsinaisesti juhlita. Opintotuki on nykyisinkin niin pieni, korkeakouluopiskelijan tuki täysimääräisenä 1 540 mark-

kaa kuukaudessa, että opiskelijan pitää valita, tehdäkö opintojen ohessa palkkatyötä vai ottaako velkaa.

Pääkaupunkiseudulla tilanne on nykyisin sikäli hyvä, että monelle löytyy säännöllistä palkkatyötä esimerkiksi osa-aikatyöstä. Tässä asiassa emme ole alueellisesti tasa-arvoisia. Esimerkiksi Porin seudulla Satakunnassa työtä on niin vähän tarjolla, että sitä tehdään silloin, kun sitä tulee eteen. Keikkaluontoista työtä tekevä opiskelija on erityisen suuressa vaarassa niin sanotun vapaan tulon rajan ylittämisen suhteen, jos yllättäen saatu työ osuu loppuvuoteen, kuukausi- tai vuosituloja kun ei voi mitenkään tietää etukäteen.

Rouva puhemies! Heikossa tai vähintään epävakaaassa taloudellisessa asemassa olevia kansalaisia ei saa rahastaa siten kuin nyt on rahastettu. Jos ja kun näin raaka takaisinperintä sen johdosta, että ihmisellä ei ole ollut riittävästi aikaa tulojensa tarkistamiseen, on laillista, on lakia kiireesti muutettava.

² **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Kun opintotukijärjestelmää uudistettiin vuonna 1997 eduskunnassa, vallitsi täällä laaja yksimielisyys asiasta. Sekä sivistyslakivaliokunta että lähes kaikki salipuheenvuoron käyttäjät totesivat silloin seuraavaa: "Uudistus yksinkertaistaa opintotukimenettelyä ja vähentää hallinnollista työtä, koska kuukausikohtaisia tuloseselvityksiä ei tarvita. Myös takaisinperintöjen lukumäärä vähenee, koska opiskelijoiden on nykyistä paremmin mahdollista arvioida tulojen vaikutukset."

Hämärästi kuitenkin muistan, että valiokuntakäsittelyssä asiasta esitettiin myös kriittisiäkin näkökulmia, mutta ne taisivat liittyä enemmänkin tulorajoihin, ei niinkään takaisinperintämenettelyyn. Virheistä on kuitenkin opittava ja ne on myös korjattava. Kiireellisintä olisi, että Kela helpottaisi nyt kohtuuttoman perinnän kohteeksi joutuneiden opiskelijoiden tilannetta, sillä näillä opiskelijoilla on nyt hätä kaikkein suurin. Lisäksi tarvitsemme nopeasti opintotukilain muutoksen, jolla estetään uusien opiskelijoiden tippuminen takaisinperintäloukkuun.

Osan takaisinperinnöistä voi selittää uuden mallin aiheuttamalla epätietoisuudella. Ilmeisesti myös Tanskassa, missä on ollut käytössä suurin piirtein tämän tapainen malli, oli vaikeuksia ensimmäisinä vuosina selvästi enemmän kuin myöhemmin. Silti ensimmäisenä vuotenakin

22 000 opiskelijaa meillä Suomessa on ehdottomasti liikaa. Järjestelmässä on kaksi suurta ongelma-kohtaa. Niistä ensimmäistä, takaisinperintäkaaviota, käsiteltiin tässä salissa viime viikolla. Toinen, takaisinmaksuajan rajoittaminen kalenterivuoden loppuun, on nyt käsitellyssä.

Takaisinperintään liittyvästä maksukaaviosta totean vain sen, että maksukaavio on nykyisellään epäoikeudenmukainen. Monissa tapauksissa perittävä summa on muodostunut tuhansia markkoja korkeammaksi kuin summa, jonka opiskelija olisi palauttaessaan tukensa joutunut maksamaan. Erityisesti takaisinperintämallin osalta on ollut tiedotuksessa ongelmia. Kannatan ehdotusta, jonka mukaan takaisinperintäjärjestelmää muutetaan niin, että takaisin perittäväksi tulee liikaa maksetun opintotuen lisäksi vain sille määrätty selkeä korko.

Nyt käsiteltävänä oleva ed. Peltomon aloite koskee toista suurta ongelmaa, liikaa maksettujen tukien takaisinmaksuaikaa. Uudessa järjestelmässä opiskelija on itse velvollinen seuraamaan tulokehitystään ja sen suhdetta hänelle kuuluvaa opintotukeen. Opiskelija voi palauttaa ylimääräisiä tukiaan kyseisen kalenterivuoden loppuun asti, mikäli hänen saamansa tulot tätä edellyttävät. Mikäli opiskelija ei palauta liikaa maksettua tukia, tuki peritään takaisin. Järjestelmä on aiheuttanut tuhansille opiskelijoille todellisia ongelmia. Kaikkien opiskelijoiden kohdalla vuoden mittaan saadut tulot eivät ole olleet tarkkaan tiedossa joululomille lähdeittäessä, ja tukien palautus on jäänyt tekemättä. Nyt kyseessä oleva aloite pyrkisi korjaamaan tämän epäkohdan pidentämällä tukien palautusaikaa.

Tulojen selvittämisessä on ollut opiskelijoilla hyvin konkreettisia vaikeuksia. Kuten aloitteessa todetaan, ovat opiskelijoiden työsuhteet usein määräaikaista, osa-aikaista ja päällekkäisiä. Tasmälliset kalenterivuositaiset tulotiedotahan lähetetään jokaiselle seuraavan vuoden alussa. Kohutuullista ja oikeudenmukaista olisikin, että opiskelijalla nämä verotukseen käytettävät tiedot saatuaan olisi mahdollisuus palauttaa ylimääräinen opintotuki takaisin. Opintotukijärjestelmän tarkoituksena ei ole se, että opiskelija jää mahdollisimman usein loukkuun. Opintotuen tarkoituksen tulee olla se, että se takaa opiskelijalle opintojen aikaisen perusturvan ja mahdollistaa sitä kautta opintojen etenemisen.

Töitä tekevien opiskelijoiden lisäksi vaikeuksia on ollut niillä opiskelijoilla, jotka esimerkiksi

vuoden loppupuolella ovat saaneet apurahan tai perinnön, sekä niillä opiskelijoilla, joilla on oma yritys tai joiden tulot muuten saattavat olla hyvinkin yllättäviä. Myös tällaisten ennakoimattomien tietojen selvittäminen helpottuisi pidemmän ilmoitusajan puitteissa.

Järjestelmiä kehitettäessä on hyvä huomata, että nykyopiskelijat ovat hyvin erilaisia eikä stereotypiamme perusopiskelijasta enää juurikaan toimi. Mikäli rakennamme järjestelmiä keskiverto-opiskelijalle, saattaa ollakin, ettei järjestelmä sovi oikein hyvin kenellekään.

³ Saara Karhu /sd: Arvoisa rouva puhemies! Kelan takaisinperintä opiskelijoille liikaa maksettuista opintotuista on ollut yksi viime viikkojen ykkösaisteista mediassa. Paljon on puhuttu, eikä syyttä, sillä opintotukilaki kaipaakin tulkintansa osalta täsmennystä ja varmasti joidenkin takaisinperintöjen osalta myös kohtuullistamista. Selkeä muutostarve löytyy työtulujen viimeisessä ilmoituspäivässä, sen ajankohdassa, joka nyt on kalenterivuoden loppu. Selvää on, että siihen mennessä kaikki työtulot eivät voi olla tiedossa jo töiden luonteen tai joulunpyhienkään takia, varsinkin jos opiskelija on tuona aikana työssä.

Mielestäni ed. Peltomon aloite on hyvä ja toivonkin sille myönteistä ja pikaista käsittelyä valiokunnassa.

⁴ Katri Komi /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Lakialoitteesta opintotukilain 7 b §:n muuttamiseksi minulle jäi muutamia kysymyksiä mieleen. Ilmeisesti takaisinmaksussa on jonkin näköinen korko mukana. En tiedä, miten suuri, mutta oletan, että se tähän sisältyy.

Toinen asia, mikä minua mietitytti, oli se, miksi ei annettu heti, kun ongelma tuli esille, ohjeita, että helmikuun loppuun saa palauttaa tänäkin vuonna opintorahan ja asumislisän, koska nythän viime vuoden opiskelijat jäävät, ellei ihmeitä tapahdu, todelliseen oikeusloukkuun. Tähän olisi voitu puuttua nopeamminkin.

Olen samaa mieltä ed. Vehviläisen kanssa takaisinperintämallista johtuvasta ongelmasta, josta viime viikolla on keskustelua käyty, eli liian suuresta takaisinperinnästä. Se on toinen suuri ongelma ja täytyisi ratkaista myös saman tien.

⁵ Esa Lahtela /sd: Arvoisa rouva puhemies! Aikanaan, kun opintotukilakia säädettiin, ei tiedetty ihan tarkkaan etukäteen kaikkia kommer-

venkkejä, mitä voi tulla eteen. Tässä on nyt yksi, jota ed. Peltomo yrittää korjata tällä, ja toivon mukaan se korjautuu myös. Niin kuin perusteluosassakin todetaan, että kun lainsäädäntö on uutta, hirveän isoja kokonaisremontteja ei tarvita, vaan reivataan kohdilleen muutamit nippeliasiat. Toivon mukaan niillä saadaan ihan hyvä systeemi, niin uskon. Yksi ongelma tässä on työtuojen ilmoittaminen ja toinen on takaisinperintäasiat.

Sen lisäksi tietysti jatkossa toivoisi, kun tässä kaiken näköisistä takaisinperinnöistä on puhuttu jo Kelan osalta laajemminkin ja aika isoista summista, että siellä jatkossa ja nyt tällä hetkelläkin niissä asioissa, mitkä ovat toimenpiteiden alla, myös kohtuullistamista voisi katsoa. Jos katsotaan sen perheen olosuhteet, että ei pysty maksamaan, on tietysti kohtuutonta, että opiskelija tai opiskelijapariskunta vedetään sen takia tiukoille. Toivon mukaan myös Kelassa löytyisi tällaista järkeä ja inhimillistä tahtoa, jotta ei tehdä ylimääräistä hätää, koska kuitenkin opiskelijat ovat keskimäärin hyvin heikoilla ja vähillä varoilla toimeentulevaa porukkaa. He myös tekevät tietysti arvokasta työtä, kun opiskelevat, koska se on sitä meidän tulevaisuutemme satsaamista ja luo uskoa siihen, että suomalaisessa yhteiskunnassa osataan jatkossakin ja voidaan hyvin.

6 Anne Huotari /vas: Arvoisa puhemies! Ed. Peltomon lakialoite on ihan paikallaan. Tämä on ollut yksi nykyisen lainsäädännön epäkohdista. Se varmasti aika pitkälti poistaa kokonaisuudessaan lakiin liittyvät ongelmat.

Ed. Vehviläiselle kertoisin, että Kela ei voi kohtuullistaa nykyisen lainsäädännön puitteissa. Ed. E. Lahtelalle, joka jo näyttää olevan poistumassa salista, kertoisin, ettei Kela voi myöskään antaa nykyisen lainsäädännön puitteissa anteeksi. Kela ei voi tulkita lakia niin kuin lystää, vaan sen pitää tulkita lakia niin kuin lain perusteluissa on takaisinperinnästä määritelty. Jos olemme laatineet niin huonon lain, että se aiheuttaa kohtuuttomia tilanteita, lakia on muutettava. Se, minkä Kela voi tehdä, se voi määritellä eri pituisia maksuaikoja takaisinperinnälle. Sitä varmasti koko ajan tehdäänkin jokaisen henkilökohtaisesta tilanteesta riippuen.

Opiskelijat kaiken kaikkiaan ovat hyvin eriarvoisessa asemassa. On opiskelijoita, joilla on mahdollisuus työskennellä paljon ja jotka pystyvät rahoittamaan sillä tavalla opintonsa. Eri asia

on sitten, pystyvätkö he opiskelemaan täysipainoisesti, jos ansaitsevat esimerkiksi yli 3 000 markkaa kuukaudessa opintotukikuukausien aikana. On opiskelijoita, jotka eivät saa edes opintotukea. Esimerkiksi muunto-opiskelussa olevat eli merkonomista tradenomiksi opiskelevat työttömät henkilöt eivät tällä hetkellä saa työttömyyspäivärahaa eivätkä myöskään opintotukea, mikäli heidän opintonsa ei täytä määrättyjä ehtoja. Kun ne yleensä vielä tehdään työssä olevien ehdoilla iltaopiskeluna, on syntynyt tilanteita, joissa opiskelijat ovat joutuneet keskeyttämään muunto-opintonsa sen vuoksi, etteivät saa laisinkaan opintotukea eivätkä minkään näköistä turvaa opintojensa aikana. Meillä on vielä kaiken kaikkiaan hyvin paljon ongelmia opintotukilainsäädännössä. Se, että opintotuki kaiken kaikkiaan on liian pieni, on minusta suurempi ongelma kuin se, että opintojen aikana pitäisi pystyä työskentelemään mahdollisimman paljon. Tästähän keskustelimme paljon jo viime viikolla.

Takaisinperinnässä on nyt ensimmäisellä kerralla ollut paljon epätietoisuutta. Vaikka jokaiselle opiskelijalle on tullut kirje, jossa ihan selkeästi sanotaan, paljonko tulorajat ovat kuukaudessa, se ei silti ole ollut kaikille selvä. Joko kirjettä ei ole tullut luettua tai sitten se on jossakin vaiheessa kadonnut, eikä enää muisteta, paljonko tuloraja oli, eikä välttämättä ole tietoa, paljonko missäkin vaiheessa tuloja tuli. Silloin, kun lakia tehtiin, keskusteltiin asiasta. Esimerkiksi joulukuun opintorahan nostamatta jättäminen olisi jo monelle aiheuttanut sen, että takaisinperintää ei olisi tullut laisinkaan.

Muistutan vielä, että kysymys on vuositulotarkastelusta. Jos joulukuussa sattuu pääsemään töihin eikä ole alkuvuodesta ansainnut kovinkaan paljoa, eivät tulorajat siinä vaiheessa tule vastaan. Vanhassa järjestelmässä tämä ongelma oli todellinen ja siinä syntyi todella paljon takaisinperintöjä. Nyt, kun uusi järjestelmä tuli voimaan, meidän kaikkien toivomus, jotka olimme vanhan järjestelmän ongelmia olleet selvittelyssä, oli, että takaisinperinnät vähenevät. Niin ne varmasti pitkällä tähtäimellä tulevatkin vähenevät, kun tieto lisääntyy, ja ainakin tämän keskustelun jälkeen se varmasti on lisääntynyt.

Tiedän, että osa takaisinperinnän kohteeksi joutuneista on ollut täysin tietoisia siitä, että he ovat saaneet liikaa. Monella oma elämäntilanne on määritellyt sitä, jos on ajatellut, että myöhemmin pääsee töihin ja pystyy paremmin maksa-

maan takaisin. Näin minulle eräs opiskelija — nyt työssä oleva henkilö — takaisinperintäänsä selitti ja sanoi maksavansa sen takaisin täysin mukisematta, koska on itse tehnyt valinnan, että on nostanut nykyisen lain mukaisesti aiheetonta opintotukea.

Kävimme aika reipasta keskustelua eduskunnan lehtisälissä viime keskustelun jälkeen siitä, pitäisikö Kelan kirjeissä yksityiskohtaisesti kertoa, miten takaisinperintä suoritetaan ja tehdä ikään kuin vertailumalli, että henkilö voisi arvioida, kannattaako hänen jättää ylimääräiset työtulot takaisinperintään vai ei. Mielestäni sen suuntaiseen lainsäädäntöön tai ohjeistukseen ei pitäisi missään nimessä mennä, että tehtäisiin ikään kuin taloudellista suunnittelua takaisinperinnässä. Pyrkimys on pitää aina olla siihen, että jokainen tietäisi, nostaako varsinaisen opintorahan vai ei, jos tulorajat menevät yli, eikä luoda järjestelmää, että on ikään kuin jatkuva takaisinperintäpotti, mikä muodostuisi siinä tilanteessa, että sitä voitaisiin laskelmoida. Uskon, että muutamana vuoden päästä — ongelmahan on vuoden 1999 kohdalla aivan sama, koska henkilöt, jotka ovat olleet töissä, eivät ole myöskään silloin tienneet asiaa. En tiedä, onko mahdollista, mutta toivoisin, että nyt olisi mahdollista vielä myöhemmin ilmoittaa, ettei tarvitsisi vuoden kuluttua lähteä saman tyyppiseen takaisinperintäruljanssiin kuin nyt. Toivon, että edes kansanedustajat muistavat, että Kela ei voi tehdä toisenlaisia ohjeita, kuin lainsäädäntö edellyttää.

⁷ **Pirkko Peltomo /sd:** Arvoisa puhemies! Ed. Huotari oikeastaan jo korjasi niitä väärinkäsityksiä, mitä keskustelussa on tullut esille. Hyvin paljon syyllistetään Kansaneläkelaitosta takaisinperintäjupakassa, eikä Kela kuitenkaan voi tehdä muuta kuin mitä laki sanoo. Kohtuullistaminen ja takaisinperintä kuin myös lakialoitteessani oleva kahden kuukauden pidennysaika vuodenvaihteessa vaativat kaikki lainmuutoksen.

Siinä mielessä todellakin toivon, että asiaa käsittelevä ministeri tuo pikaisesti nämä lakiesitykset eduskunnalle ja saamme korjattua nämäkin epäkohdat.

⁸ **Erkki Kanerva /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Minä tuon ed. Peltomon esitystä tukevan prosessiekonomisen näkökulman. Nimittäin opiskelupaikkakunnilla, yliopistopaikkakunnilla, joka toinen toimeentulopäätöksestä tehty vali-

tus koskee opintososiaalisten tukien ja toimeentulotuen rajankäyntiä. Tällaisessa takaisinperintätilanteessa voi syntyä semmoinen tilanne, että opiskelijan pitkäaikaiset tulot eivät edellyttäisi toimeentulotukea, mutta takaisinperinnän toteuttaminen puolestaan luo hetkellisesti tilanteen, että tulee oikeus toimeentulotukeen. Näitä rajankäyntejä käydään sekä lautakunnissa, hallinto-oikeuksissa, jopa korkeimmassa hallinto-oikeudessa, niin että niiden kustannukset usein ylittävät kiistanalaisen markkamäärän. Senkin vuoksi opintotuen takaisinperinnän kohtuullistaminen ja sen ajan jatkaminen on hyvinkin perusteltua.

⁹ **Susanna Huovinen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Huotari toi hyvin mielestäni esiin sen näkökulman, että on varmasti paljon niitä opiskelijoita, jotka ovat kyllä olleet tietoisia siitä, että takaisinperintää tulee. Itse kuulun myös tähän joukkoon ja maksan mukisematta kyllä liikaa saamani opintotuen. Yllätys oli vain se kummallinen kaavio, jolla perittiin takaisin ei pelkästään liikaa maksettu opintotuki ja siitä maksettava korko, vaan tällainen kummallinen lisä. Itse ainakin toivoisin, että ainakin tämä näillä lainmuutoksilla kyettäisiin selventämään ja korjaamaan.

Haluaisin nyt tuoda tähän keskusteluun kyllä laajemminkin sen näkökulman, mistä johtuu, että tukea nostetaan liikaa. Mielestäni siinä on ihan selvä yhteys siihen, että opiskelijoiden toimeentulo ylipäättään on huonoissa kantimissa, ja siihen minun mielestäni tämän talon pitäisi pyrkiä keskittymään. Kelaa ei varmasti voida syyttää, mutta kyllä selvemmät ohjeet olisivat olleet tässä asiassa paikallaan.

¹⁰ **Maria Kaisa Aula /kesk:** Puhemies! Ed. Huotarin puheenvuoron seurauksena mieleeni tuli kyllä aivan sama asia kuin ed. Huovisella. Minullekin on tullut varmaan puolenkymmentä yhteydenottoa opintotuen tulonharkinta-asian tiimoilta. Kaikki opiskelijat ovat tienneet, että peritään takaisin, mutta heille oli yllätys se, että perinnässä on ikään kuin rangaistuselementti. Koe-tin lukea hyvin tarkasti sen kirjeen, jonka Kela on opiskelijoille lähettänyt, ja mielestäni siinä ei ollut kerrottu tätä nimenomaista asiaa kovinkaan tarkkaan. Minusta ei ole pelkästään riittävää se, että tekstit ovat viranomaismielessä hyvää suomea, vaan jotenkin tuntuisi, että nykyaikana niis-

sä pitäisi myös kyetä ottamaan jonkinlaista markkinoinnillista näkökulmaa. Olisihan siinä voinut vaikka mustalla, isolla tekstillä lukea: maksa takaisin tuet, mikäli vain pystyt, joulukuun aikana, koska sen jälkeen, jos et maksa, sinulle tulee enemmän takaisinmaksettavaa. Tämän tyyppistä ajattelua minusta viranomaisilla saisi olla vähän enemmän. Usein pitäydytään liian tarkasti tämmöisessä viranomaistyyppisessä muotoilussa asioitten suhteen.

Minusta ed. Peltomon aloite on hyvä ja kannatettava ja toivottavasti sen suuntainen lainmuutos mahdollisimman nopeasti saadaan, koska tulonharkintajärjestelmän ongelma näyttää olevan juuri se, että tulojen arviointiaika loppuu sen edellisen vuoden loppuun, jolloin ei edes verotietoja ole vielä saatu. Toiseksi rangaistuselementti on minusta ainakin tarpeettoman ankara. Kyllä pelkkä korko riittäisi takaisinmaksettavan tuen päälle.

¹¹ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Kun Kela on lähettänyt kirjeen opiskelijoille, silloin on ollut vuosi 1997, jolloin laki on laadittu. En tiedä, onko Kelassa edes tultu ajatelleeksi, minkälainen takaisinperintäsysteemi yksinkertaisesti on, koska takaisinperintäänhan on tarvinnut kiinnittää huomiota vasta nyt sen jälkeen, kun tämä tilanne on ollut päällä, eli nyt vasta puoleentoista vuoden kuluttua. Muistan kyllä sen, että Kelassa valiteltiin myös vähän sitä, kun samanaikaisesti tuli paljon muutoksia, että lainsäädäntömuutokset ovat kyllä myös ongelmallisia toteuttaa. Siinä ei välttämättä ole siinä vaiheessa edes katsottu sitä, minkälainen takaisinperintäsysteemi on. On kirjattu vain se, mitä siinä yleistekstissä takaisinperinnästä sanotaan, ne kaksi pientä kappaletta. En tiedä, kuka yleensä on keksinyt tällaisen takaisinperintäkaavion. Sehän olisi mielenkiintoista nähdä, mitä tällä on haettu. Onko tällä haluttu myös rangaista vai onko tällä haettu vain jotakin, jota ei loppujen lopuksi ole tarkoitettu? Onko tässä tavallaan tapahtunut lipshaus jo siinä vaiheessa, kun joku tämän on joko ministeriössä tai Kelassa laatinut tai missä tämä alun perin onkaan lakia valmisteltaessa keksitty?

Totta kai minäkin olen sitä mieltä, että ei systeemin tarvitse olla älytön, mutta ei pidä mennä myöskään siihen, että ruvetaan suunnittelemaan, kannattaako mennä takaisinperintään vai ei, niin kuin nyt jonkun verran on sitä tapahtunut. Pitäisi

olla pääsääntönä se, että tuki menisi jo kerralla oikein. Siinä mielessä ed. Peltomon aloite on aivan oikeanlainen.

¹² **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa puhemies! Yhtenä tämänkin lakialoitteen allekirjoittajana haluan tuoda esille sen, että niin sanottu laskukaavio todella on osoittautunut erittäin epäoikeudenmukaiseksi. Kun on nähty, että laissa näitä puutteita on, niin uskon, että niin tämä kuin ed. Viitasen aloite ja myös ministerin toimenpiteet johtavat siihen, että hyvin nopealla aikataululla nämä puutteet korjataan.

Viitaten edelliseen ed. Huovisen puheenvuoroon uskon, että kun ylimääräinen opintotuki peritään takaisin, siinä samalla varmasti korko-aseella, jos tällaista sanaa saa käyttää, voidaan hoitaa myös se, että saadaan perintäkulut takaisin valtiolle. Toisaalta on erittäin tärkeää, että takaisinmaksulle annetaan lisäaika eli seuraavan vuoden alku, koska tuloja ei välttämättä vielä tiedä vuoden lopussa.

¹³ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käyty erittäin tärkeästä asiasta hyvää keskustelua, ja on todella todettava se, että opiskelijoitten elämäntilanne mahdollisen työnsaannin ja hyvin eri tyyppisten sijaisuus- ja keikkaluonteistenkin töitten osalta on hyvin vaihtelevaa. Tämän kaltaiset tilanteet, mihin opiskelijat joutuvat, ovat hyvin ymmärrettäviä, ja siksi on hyvin tarpeen ja toivottavaa, että takaisinmaksuaika saadaan inhimillisemmäksi ja joustavamaksi, niin kuin nyt on esitetty.

On tietysti ymmärrettävää, että säännökset on alun perin tehty, mutta ne ovat käytäntöön pikuisen liian tiukat. Sitä varten niitä pitää muuttaa sen verran, että ne tulevat opiskelijan elämäntilannetta kohtaan joustavamiksi.

¹⁴ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Muistutan, että on paljon muitakin sellaisia henkilöryhmiä, jotka joutuvat elämään ptkätyömaailmassa ja päällekkäisissä, sivuittaisissa ja liittimäisissä työsuhteissa. Esimerkiksi soviteltua työttömyyspäivärahaa saavat joutuvat neljän viikon jaksoissa määrittelemään sen, mihin jamaan työpalkat menevät, eivätkä ne aina sovi siihenkään. Toinen työ saattaa mennä toiseen kohtaan. Esimerkiksi kerran erällä muurarilla oli ollut yli 40 työsuhdetta kuuden kuukauden aikana. Hänellä oli kaikista palkkatodistukset ja päivämää-

rät tarkkaan merkitty kalenteriin, milloin hän oli ollut työssä. Sanon, että kun sellaisen ruljanssin käy läpi, ainakin sen jälkeen opintotukiruljanssi olisi huomattavasti helpompi selvittää. Ymmärän, etteivät nämä asiat ole vertailukelpoisia tällä hetkellä, mutta halusin vain kertoa sen, ettei tämä niin älyttömän vaikea asia ole sitten, kun tähän on totuttu. On olemassa vaikeita asioita muillakin, erityisesti työttömillä, joilla suoraan ensimmäisestä markasta alkaen vähennetään jo puolet.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

3) Laki sairausvakuutuslain 22 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 16/2000 vp (Anu Vehviläinen /kesk ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Allekirjoittaneen ja muiden keskustan naisedustajien aloitteesta ehdotetaan sairausvakuutuslain muuttamista siten, että pienin äitiys-, isyys- ja vanhempainraha nostettaisiin nykyisestä 60 markasta päivältä työttömän peruspäivärahan eli 122 markan tasolle. Kysymyksessä on siis vanhempainvakuutuksen minimitason parantaminen. Näitä vähimmäispäivärahaa saavia ovat nimenomaan opiskelijat, vastavalmistuneet, peruspäivärahalla tai työmarkkinatuella olevat työttömät tai ptkätöitä tekevät henkilöt. He siis saavat alhaisimmillaan vain 60 markan suuruisia päivärahaa. Päivärahaa maksetaan arkipäiviltä, ja se on verollista tuloa. Äitiyspäivärahaa voi saada korkeintaan 105 päivän ajalta, isyysrahaa voi saada 18 päivältä, ja äitiyspäivärahakauden jälkeen voidaan maksaa joko äidille tai isälle vanhempainrahaa korkeintaan 158 päivältä.

Äitiys-, isyys- tai vanhempainrahan määrä lasketaan pääsääntöisesti toissa vuoden vahvistetun verotuksen perusteella, eli tänä vuonna katsotaan, mitä henkilö on ansainnut vuonna 1998. Jos

hakijan tulot ovat välittömästi ennen päivärahakauden alkua olleet jatkuvasti olennaisesti suuremmat kuin vahvistetussa verotuksessa todetut työtulot, voidaan päivärahan suuruus laskea tuoreen työtulon perusteellakin. Tämä tapahtuu kuitenkin hakijan erillisestä hakemuksesta. Pääsääntö kuitenkin on, että niin sanotut toissa vuoden tulot määräävät äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan määrän. Äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa maksetaan vuosittain joko Kelan tai työpaikkakassojen kautta kaiken kaikkiaan noin 140 000 henkilölle, joista naisia on lähes 100 000. Lakialoite koskee siis Kelan myöntämää vanhempainpäivärahaa.

Alle nykyisen työttömyysturvan peruspäivärahan kokoista 60—121 markan suuruisia päivärahan saajia oli viime vuonna noin 37 000 henkilöä. Aivan pienintä, 60 markan päivärahaa, heistä sai noin 27 000 äitiä. Lakialoitteen toteuttaminen parantaisi vuositasona siis noin 37 000 henkilön asemaa.

Arvoisa puhemies! Miksi äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa maksetaan? Päivärahan tavoite on korvata ensinnäkin pois jääviä ansiotuloja ja toiseksi taata tulottomalle ihmiselle perusturva äitiys-, isyys- tai vanhempainrahan avulla. Entä miksi minimipäiväraha on juuri 60 markkaa? Eräänä perusteena päivärahan pienuudelle on mainittu, että koska vanhempainvakuutuksen tarkoitus on korvata pois jääviä ansiotuloja, korvauksen tulee olla tiukasti suhteutettu vanhemmuutta edeltäneisiin tuloihin. Toisena perusteena vähimmäispäivärahan pienuudelle on mainittu muun muassa lapsilisän tuoma kompensatio. Lapsilisä on kuitenkin tarkoitettu kattamaan lapsesta aiheutuvia kuluja, ei korvaamaan vanhempien riittämätöntä perusturvaa.

Perustuslain mukaan "Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella". Keskustan naisedustajien mielestä 60 markan äitiys-, isyys- tai vanhempainraha ei täytä perustoimeentuloturvan mittoa. Ja on ymmärrettävää, että on vaikea täsmällisesti määritellä perusturvan riittävää tasoa. Toinen pärjää pienemmällä rahalla kuin toinen. Selvä on, ettei työttömän peruspäiväraha 122 markkaa ole suuri. Mutta äitiyspäivärahan pienuus tulee lähemmäksi todellisia mittoja, kun ajattelee sitä, että peruspäivärahalla olevan työttömän naisen tulot puolittuvat hänen tullessaan osalliseksi äiti-

ydestä. Kun vähästä leikataan edelleen, ei ihme, että moni tällainen vanhempi kokee tulevaisuutensa rangaistukseksi lapsen syntymän tähden. Ei ole kohutuullista, että kun äidin menot lapsen syntymän jälkeen kasvavat, niin hänen tulonsa pienenevät. Muun muassa tämän vuoksi vähimmäismääräisen vanhempainpäivärahan tulisi olla edes työttömän peruspäivärahan suuruinen.

Arvoisa puhemies! Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan historia on oleellinen osa suomalaista sosiaaliturvan historiaa. Sitä on pyritty vuosien mittaan parantamaan, kunnes vuonna 1996 Lipposen ensimmäinen hallitus puuttui siihen ja pudotti minimipäivärahan 78 markasta juuri tähän 60 markkaan. Tuon jälkeen ei tasoa ole korotettu eikä edes indeksitarkistuksia tehty. Nyt on aika tehdä perusremontti päivärahan tasoon. Euroopan ripeimmasta talouskasvusta jo vuosien ajan nauttineen Suomen olisi nyt aika kannustaa kansalaisiaan lapsentekoon.

Minimiäitiyspäivärahan korotukselle löytyy lukuisia perusteita. Ensinnäkin sosiaaliturvan tulisi olla sellainen, että se pyrkisi tasoittamaan vanhemmuuden ja työelämän välisiä ristipaineita. Toiseksi en pidä hyvänä näköalana, jos vanhemmuudesta ja lasten hankkimisesta tulee vain hyvätuloisten yksinoikeus. Jokaisella henkilöllä tulisi olla taloudelliset mahdollisuudet vanhemmuuteen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lasten hankkimisen tulisi olla kiinni yhteiskunnan antamista tuista. En myöskään usko, että kukaan hankkisi lapsia taloudellisten etuuskien vuoksi. Uskon, että vanhemmuutta tavoittelevilla on suuremmat ja kauniimmat ajatukset lapsen hankinnassa.

Olen myös huolissani suomalaisten ikääntymisestä. Arvioiden mukaan väestömme kääntyy laskuun vuoden 2010 paikkeilla. Jo viime vuosien aikana syntyvät ikäluokat ovat pienentyneet huomattavasti. Kehitys näyttää olevan menossa yhä huonompaan suuntaan ja kysymykset niin sanotusta huoltosuhteen heikentymisestä ovat yhä useammin ihmisten huulilla. Syntyvyyden pienentymisen ja väestön ikääntymisen ohella huolestuttava seikka on myös synnyttävien ikääntyminen. Lasten hankintaa siirretään yhä myöhäisempään ajankohtaan, osittain omasta halusta, mutta syynä on usein myös taloudellinen epävarmuus ja huoli siitä, miten pärjätä lapsen kanssa tulevaisuudessa. Ensisynnyttäjien keski-ikä kohoaa koko ajan ollen nykyään 27–28 vuotta, ja 30-vuotiaista naisista 40 prosenttia ei

ole synnyttänyt. Vanhemmat synnyttäjät ovat aina riskisynnyttäjiä. Ensisynnyttäjien iän nous-
tessa myös lapsettomuudesta kärsivien osuus kasvaa. He puolestaan tarvitsevat ja myös vaativat yhä useammin yhteiskunnalta hoitoja lapsettomuuteen.

Arvoisa puhemies! Valtiovallan tulisi kannustaa lapsentekoon ihmisiä jo pelkästään valtion taloudellisin ja kansantaloudellisin perustein. Näistä näkökohdista katsoen kysymys on pitkän aikavälin järkevästä politiikasta. Lyhyemmän aikavälin perusteeksi minimipäivärahan nostoon riittää muun muassa se, että kaikille, myös vähävaraisille äideille, tulee taata perustuslain mukainen perustoimeentulo. Näillä perusteilla esitämme, että sairausvakuutuslain 22 §:ää muutetaan niin, että äitiys-, isyys- ja vanhempainraha on aina vähintään työttömän peruspäivärahan suuruinen, eli tällä hetkellä 122 markkaa. Tämä laki tulisi voimaan 1. päivänä heinäkuuta 2000.

2 Inkeri Kerola /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kuten huomamme tästä keskustanaisten aloitteesta, täällä ei kovin paljon muita kuuntelemassa ole, mutta toivottavasti useampi kuuntelee omassa huoneessaan.

Ed. Vehviläisen ja meidän muiden allekirjoittajien esittämä lakialoite tulee tarpeeseen. Ennen eduskuntavaaleja lähes kaikki ehdokkaat liputtivat lapsiperheiden puolesta. Perheministerin nimike vilahteli hyvinkin usein vaalikeskusteluissa. Kun samaiset edustajat nyt ovat muuttuneet päättäjiksi, puheiden päälle on laskeutunut sankka savu. Nyt ollaan valmiita jopa leikkaamaan.

Hallinnossa tarvittaisiin nyt yhteenvetoja ja koordinoitua, jotta lapsiperheiden toimintaympäristön osatekijät muodostaisivat myös perheeseen kasvun kannalta tasapainoisen kokonaisuuden. Tarvitaan avaus aktiiviseen perhepolitiikkaan. Käsittelyssä oleva lakialoite avaa tien edellä mainitulle periaatteelle. Lapsia hoitavalla huoltajalla tulisi käteenjäävän tulon ja eläketurvan kannalta olla tasaveroisia vaihtoehtoja työn tekemiseksi ja lasten hoidon järjestämiseksi sekä kotona, perhepäivähoidossa että päiväkodissa. Lasten kasvatus ja hoito kotona tulisi rinnastaa työnä vastaavaan kodin ulkopuolella tapahtuvaan päivähoitoon. Vuonna 1998 noin puolessa perheistä, joissa nuorin lapsi oli alle 3-vuotias, toinen vanhempi oli kokoaikaisessa työssä ja toinen työmarkkinoiden ulkopuolella. Neljäsosassa perheistä molemmat vanhemmat olivat vähin-

tään kokoaikaisessa työssä. Pienimpien isät, joka neljäs isä, tekivät runsaasti ylipitkää työpäivää. Lasten kasvaessa vanhemmat nostavat nopeasti työpanostaan. Vain kuusi prosenttia 3—6-vuotiaiden lasten perheistä oli työssäkäymättömiä, ja joka toisessa vanhemmat tekivät täyttä tai pidempää työpäivää. Johtopäätös on, että lapsiperheiden työpanos on sekä työmarkkinoilla että kotitalouksissa suuri. Perheellisen on siis pakko yrittää.

Tasa-arvon mukaista olisi, että lasten kasvatusta ja kodinhoitotyö olisivat tekijälleen yhtä kannattavia kuin vastaavan työn tekeminen palkkatyönä sekä käteenjäävien tulojen että eläketurvan osalta. Sille joka odottaa edellä mainitusta työstä taloudellisia laskelmia, todettakoon, että on olemassa arvioita myös niistä. Suhdannebarometreja voimme käyttää apuna. Esimerkiksi lapsen 35 vuoden bruttokansantuoton voidaan arvioida olevan 18,6 miljoonaa markkaa. Yhden lapsen 35 vuoden bkt-verotuotto olisi näin ollen 8,7 miljoonaa markkaa. Lapsen kasvatus- ja koulutuskulut arvioidaan 1—2 miljoonaksi markaksi. Kasvatustyö on siis taloudellisestikin tuottavaa.

Arvoisa rouva puhemies! Olisi perheen ja yhteiskunnan kannalta erittäin hyödyllistä, että sen ajan, kun lapset ovat pieniä, toinen vanhemmista voisi halutessaan hoitaa lapset itse osa-aikajärjestelyin tai kokopäivätoimisesti. Tämä poistaisi yhden esteen perhekoon ja sen mukana syntyvyyden kasvulta. Jos lapsia hoitavan huoltajan perusturva-asiat uudistetaan ajan vaatimuksia vastaaviksi, lisää se myös miesten mahdollisuuksia jäädä kotiin hoitamaan lapsiaan.

Arvoisa puhemies! Toivon, että ed. Vehviläisen lakialoite avaa tasa-arvokeskustelun, jossa vihdoinkin arvotetaan kotona tehtävä työ arvoiseensa asemaan.

3 Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vehviläinen esitteli käsillä olevan lakialoitteen äsken varsin perusteellisesti. On kuitenkin todettava, että vaikka keskustelussa oleva lakialoite koskee yhtä yksityiskohtaa, sillä on kuitenkin merkittäviä yhtymäkohtia suomalaiseen perhepolitiikkaan. Suomen väkiluvunhan ennustetaan kääntyvän laskuun aivan lähivuosina, kun syntyvien ja kuolleiden määrää kuvaavien käyrien leikkauspiste muuttuu sellaiseksi, että meillä kuolee enemmän kuin syntyy. Tämä ei ole kansakunnan kannalta ajateltuna kovin valoisa tulevaisuudenkuva. Perheen perusta-

minen ja lasten hankkiminen ovat tietenkin jokaisen yksityisasioita, mutta olisi väärin väittää, etteivät ympäristö ja yhteiskunta millään tavoin vaikuttaisi perheen perustamiseen. Jotakin voidaan tehdä, jos haluamme lisätä syntyvyyttä, ja silloin perhepolitiikka kokonaisuudessaan nousee kyllä ratkaisevaan asemaan.

Kun tarkastellaan viime aikojen perhepolitiikkaa, voidaan todeta, että 90-luvulla se on ollut tempoilevaa. Tällainen epävarmuuden ilmapiiri, jota on eletty, ei millään tavalla rohkaise nuoria hankkimaan lapsia, perustamaan perheitä. Jos me haluamme vaikuttaa siihen, että lapsia syntyy edes kohtuullisesti tulevaisuudessakin, niin perhepolitiikan tulee olla turvallisuutta herättävää, ja silloin tarvitaan pitkällä tähtäimellä pysyviä toimia, ei tiheään vaihtuvia etuisuusjärjestelyjä eikä laskusuuntaisesti ropisevia nuorten perheiden tukimuotoja. Nuorilla aikuisilla on oltava sellainen käsitys, että yhteiskunta suhtautuu lasten hankkimiseen todella myönteisesti ja kannustavasti, ja tässä mielessä esimerkiksi viime päivien puheet lapsilisien uusista tulevista leikkauksista ovat vähintäänkin väärä signaali.

Työllisyystilanne ja perhetuet vaikuttavat syntyvien lasten määrään enemmän kuin se, kuinka paljon kulloinkin on synnytysikäisiä naisia. Tämähän näkyy aivan selvästi tilastoista. Esimerkiksi 90-luvun alkupuolella syntyvyys meillä nousi, siis lama-aikoina, ja varmasti yksi syy siihen oli se, että silloin kuitenkin lapsiperheitä tuettiin tietoisesti. Mutta toinen tekijä oli, totta kai, työllisyys. Nyt on erittäin huolestuttavaa se, että kun työelämä on vilkastunut, sillä on ollut oma osansa syntyvyyden alenemisessa.

Uskon jokaisen nuoren ajattelevan myös lasten saamisesta aiheutuvia taloudellisia seuraamuksia. Niitä ryhdytään ajattelemaan monesti jo heti opiskelun jälkeen työelämän ensi askeleita otettaessa. Äitiys- ja vanhempainlomakustannukset ovat nykymuodossaan taakka myös monelle työnantajalle. Naisvaltaisilla aloilla sanotaan niistä olevan lisäkustannuksia. Niinpä monet nuoret naiset kokevat, että uuteen työpaikkaan hakeuduttaessa on syytä korostaa omaa aloitteisesti aietta olla hankkimatta lapsia ainaakaan vähään aikaan. Muuten saattaa joutua työhaussa syrjäraiteille.

Kotona oleva koulutettu nainen saattaa helposti kokea puolestaan syyllisyyttä, että koulutus on mennyt hukkaan. Huoli urakehityksestä putoamisesta painaa monia samoin kuin huoli

ammattitaidon ylläpitämisestä. Monen pienen lapsen äiti kiirehtii takaisin töihin näistä syistä, ja paluuta vanhaan perhekokoon ei tietenkään ole. Lasten määräksi meillä on vakiintunut jo pitkään kaksi perhettä kohden, jos nyt ylipäänsä perhettä perustetaan.

On selvästi havaittavissa myöskin, että yhä useampi nuori suomalaispariskunta lykkää lasten hankkimista vuosi toisensa jälkeen, ja siihen on monia syitä. Mutta minua ainakin hätkähdytti näistä tilastoista se tieto, että tällä hetkellä alle 30-vuotiaista naisista jopa 40 prosenttia on lapsettomia. Kaikkien kohdalla pitkäaikainen lykkääminen ei pääty onnellisesti, ja tiedämme sen, että luonto ei ole tarkoittanut ensisynnyttäjää reippaasti päälle kolmikymmeneksi.

Monet lapsen saaneet nuoret naiset pitävät työelämää niin tärkeänä, ettei kotona malteta olla kovin kauaa. Paluu polttelee äidin mielessä pian vauva-ajan jälkeen, ellei jo aiemminkin, eikä siinä tietysti ole mitään pahaa, jos elämänsä niin haluaa järjestää. Toisaalta useassa perheessä tilanne on myös se, että taloudelliset voimavarat eivät riitä toisen vanhemman kovin pitkälliseen kotonaoloon, ei, vaikka haluttaisiinkin, sillä se johtaisi perheen taloudelliseen ahdinkoon. Töihin on pyrittävä, koska se on taloudellisesti niin paljon tuottoisampi ratkaisu, ja tähän epäkohtaan eduskunta voisi puuttua ja ryhtyä tukemaan jälleen perheitä.

Siihen on sekin syy, että me olemme viime vuosina havainneet ja eri tutkimuksista myöskin saaneet tukea sille, että lasten ja nuorten lisääntyvällä pahoinvoinnilla on luonnollisesti yhteytensä kasvuympäristöön, ja kasvuympäristöistä tärkein on perhe. Se on instituutio, joka tulee säilymään, vaikka koostumus muuttuukin. Yhteiskunnan tulisikin oman tulevaisuutensaakin turvataksaan pyrkiä tukemaan perheitä kaikin mahdollisin tavoin siinä vaativassa kasvatus tehtävässä, joka niille syntyvien lasten myötä lankeaa. Niinpä päädyinkin siihen, että taloudellisten markkojen rinnalla on välttämätöntä muuttaa keskustelun suuntaa niin, että ottaisimme arvostusasian vihdoin vakavammin. Meidän tulisi arvostaa niitä äitejä, jotka haluavat olla lastensa kanssa kotona vielä vauvaiän jälkeenkin, tai niitä isiä. Kuten tutkija Riitta Jallinoja on todennut, perheen lumovoima tulisi nostaa työelämän menestyksen ja kilpailun lumovoiman rinnalle. Tätä ajattelun suunnanmuutosta voidaan osaltaan ohjata myös

kohdistamalla yhteiskunnan voimavaroja perhepolitiikassa toisin kuin nyt on tehty.

Vanhempain- ja äitiyspäivärahan rinnalla pitäisi silloin puhua myös lasten kotihoidon tuesta. Sehän saatiin aikanaan suomalaiseseen perhepolitiikkaan yhdeksi muodoksi suuren työvoiton jälkeen. Se antoi meille naisille silloin paljon toivoa ja lujitti perhekasvatusta. Mutta nyt, kun muutama vuosi taaksepäin lakia muutettiin, sen etuuksia, samalla kun tuli laki kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta, heikennettiin aivan tuntuvasti. Sillä on mielestäni kielteinen seuraamuksensa. Myös se, että emme ole osittaista hoitorahaa lyhennettyä työviikkoa tekeville vanhemmille kysyneet kehittämään, on huono asia ja edelleen se, että osa-aikatyö ja lyhennetty työaika eivät ole sillä tavalla lakisääteisesti järjestettyjä, että ne antaisivat käytännössä monille, jotka haluaisivat, todellista vaihtoehtoa. Näitähän käytetään meillä huomattavasti vähemmän kuin monissa muissa maissa. Kysymys on mielestäni tässä yhteydessä vielä kerran sanottuna paitsi rahasta myös arvostuksista. Näistä arvostuskysymyksistä varmasti johtuu sitten sekin, että emme ole onnistuneet saamaan kotona hoitotyötä tekeville eläkejärjestelyjä kuntoon, vaikka esimerkiksi monet naisjärjestöt ovat ajaneet ja ajavat edelleenkin tätä asiaa ja ovat ajaneet vuosikymmeniä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan palata vielä lähtökohtaan, mikä saa nuoret aikuiset hankkimaan lapsia ja mikä ei. Mielestäni, mikäli tähän halutaan vaikuttaa myönteisesti, perheille ohjattavilla tuilla voi olla asiaan suuri vaikutus. Tiedämme, että tällä hetkellä hyvin monissa kunnissaakin tuet ovat riittämättömät, kunnolliseen toimeentuloon ne eivät riitä. Nuorilta aikuisilta edellytetään nykyisin aikamoista tasapainoilua varsinkin, mikäli pienituloisina haluavat lapsia hankkia. Äitiyspäivärahan nykyinen tilanne on kaikkein heikotuloisimpien kohdalla suorastaan käsittämätön. On aiheellista kysyä, miten voi olla niin, että nuoren äidin odotetaan tulevan toimeen vain puolella siitä rahasummasta, joka työttömyysturvan yhteydessä on meillä yhteiskunnassa määritelty minimitoimeentuloksi.

Lapsen saaminen on taloudellisesti ajateltuna tällaisissa tilanteissa suorastaan epätoivottavaa. Tällä ajattelulla ei Suomen kansan tulevaisuuteen vaikuteta myönteisesti. Sen takia toivon myös itse, että tämä lakialoite, joka nyt on esillä, saisi eduskunnassa niin paljon tukea, että aina-

kin tältä osin suomalaista perhepolitiikkaa voitaisiin tänä vuonna parantaa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

⁴ **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Työttömän ja opiskelijan äitiyspäivärahan pienuus on sellainen yksittäinen asia, josta kansanedustajavuosiени aikana kansalaispalautteita on tullut varmaan eniten, kirjeitä ja yhteydenottoja yksittäisenä asiana, ja se johtunee siitä, että monet nuoret äidit ja isät haluavat viestittää tästä ongelmasta kansanedustajille. Monelle lapsen saajalle, nuorelle äidille ja isälle, tämä tilanne on myös aikamoinen sokki. He sanovat, että tämä ei voi olla oikein. He eivät voi uskoa päätöstä, joka Kelasta on tullut, siinä täytyy olla jokin virhe. Ei voi olla mahdollista, jos peruspäivärahana tai työmarkkinatukena on saanut yli 120 markkaa, että sen jälkeen äitiyspäivärahana tuo summa puolittuu.

Tämä ongelmahan ei koske pelkästään tietystikään työmarkkinatuella tai peruspäivärahalla olevia työttömiä vaan kaikkia työttömiä, myös niitä työttömiä, jotka ovat olleet ansiosidonnaisella työttömyysturvalla. Myös heidän toimeentulonsa tietenkin suhteellisesti ottaen tippuu vieläkin enemmän. Tietysti kyseessä on paitsi monelle nuorelle perheelle aikamoinen toimeentulo-ongelma, mutta kyse on myös arvostuksesta. Moni kokee täysin epäoikeudenmukaisena, että voi olla niin, että työttömyyttä arvostetaan enemmän kuin lapsen hoitoa ja lapsen saantia.

Mielestäni työttömän ja opiskelijan äitiyspäivärahan pienuus onkin nykyisen perusturvan suurimpia aukkoja, joka tulisi korjata. On selvää, että se myös maksaa. On arvioitu, että se maksaa noin 200—300 miljoonaa markkaa vuodessa, mikäli minimipäivärahaksi otettaisiin peruspäivärahan taso, kuten ed. Vehviläinen esittää. Toisaalta on myös muistettava, että varmasti myös valtio säästäisi asumistukimenojen pienentyessä, myös kuntien toimeentulotukimenot pienentyisivät. Toisaalta kansalaisten perusturva on, vaikka se maksaakin, saatava oikeudenmukaiselle tasolle. Voidaan kysyä, tarjoaako äitiys-, issyys- ja vanhempainpäivärahan nykyinen vä-

himmäistaso todellisuudessa uuden perustuslain edellyttämän ihmisarvoisen elämän turvan.

Se, miksi viime vuosina erityisesti palautteita on hämmästyneiltä nuorilta isiltä ja äideiltä tullut niin paljon, johtuu varmasti siitä, että vuonna 1996 Lipposen ensimmäisen hallituksen yhtenä säästötoimenä oli työttömän ja opiskelijan äitiyspäivärahan leikkaaminen 20 markalla. Tämä oli ennen vuotta 96 noin 80 markkaa. Silloinkaan se ei ollut suuri, se oli silloinkin alle työttömyyspäivärahan tason. Mutta silloin vuonna 96 silloinen Lipposen hallitus antoi esityksen ja eduskunnan enemmistö keskustan vastustaessa hyväksyi tähänkin pieneen päivärahaan vielä 20 markan leikkauksen.

Arvoisa puhemies! Tein noin reilu vuosi sitten asiasta kirjallisen kysymyksen silloiselle sosiaali- ja terveysministeri Mönkäreelle — se oli vuonna 98. Hän mielestäni esitti aika kummallisen perusteen sille, minkä takia hänen mielestään asia pitääkin olla näin. Hän kirjoitti kirjallisessa kysymyksessä: "Perheen tulotaso alenee samansuuntaisesti myös äidin jäädessä työstä äitiys- ja vanhempainrahalta, joten työttömyysturvan suhteen ei tältäkään osin ole eriarvoisuutta lapsiperheiden kesken." En oikein usko, että työssäolevat äidit tai isät kokisivat sitä tasa-arvo-ongelmaksi, jos työttömän äitiyspäiväraha olisi peruspäivärahan tasoa. Minusta peruste ei ole millään tapaa kestävä. Ministeri Mönkäre ei ottanut sitä ollenkaan huomioon, että voidaan kysyä, voiko näin pienellä päivärahalla yleensä saada sitä perusturvaa, jonka perustuslaki edellyttää.

Lakiteknisesti ottaen ongelmahan seuraa siitä, että työttömyysturvaa ei lueta sairausvakuutuslaissa työtuloksi, joka on äitiyspäivärahan laskennan perusteena. Se on luettu pois. Kaikenlaiset muut tulot lasketaan äitiyspäivärahan pohjaksi mutta ei työttömyysturvaa. Tietysti yksi tapa korjata asiaa olisi myös sitä kautta, että työttömyysturva laskettaisiin mukaan työtuloksi. Silloin tietysti myöskin tähän työttömän osalta tulisi ansiopäivärahatyyppinen elementti, että jolla on suurempi ansiopäiväraha, saisi myöskin hiukkasen suuremman äitiyspäivärahan kuin muilla. Nykyisinhän näinkään ei ole. Tietysti tällainen muutos olisi paljon kalliimpi rahallisesti valtiolle kuin ed. Vehviläisen aloitteessa tehty esitys. Minusta tämä on joka tapauksessa askel oikeaan ja hyvään suuntaan. Toivon, että ed. Vehviläisen aloitteen mukainen esitys mahdollisimman nopeasti toteutuisi ja että myöskin nykyinen hallitus

sekä sosiaali- ja terveysministeri ottaisivat asian sydämen asiakseen niin, että perusturvan tällä hetkellä minusta suurin aukko saataisiin korjattua.

⁵ Lauri Oinonen /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Anu Vehviläinen ensimmäisenä allekirjoittajana keskustan naisten lakialoitteessa on tuonut hyvin tärkeän asian esille. Olen tilaisuudessa ensimmäisenä miessukupuolen edustajana kovin lämpimästi kannattamaan ja tukemaan esillä olevaa lakialoitetta.

Meillähän on tärkeää edistää kaikkea sitä, mikä tukee perhettä ja erityisesti lapsiperheitä. Tässähän on kysymys heistä, jotka ovat kaikkein vähäisimmillä taloudellisilla toimeentulon voimavaroilla elämässä kiinni. Sen takia lakialoite on hyvin perusteltu ja kohtuullinen. Tämä olisi sama kuin työttömyysturvan peruspäiväraha. Sitä ei silloin liian suurena voi kenenkään kohdalla pitää. Lasten hoitaminen perheessä on niin arvokas asia, että tämän toivoisi tapahtuvan. Tähän tehtävä taloudellinen uhraus on varmasti sellainen, että yhteiskunnan kannattaa se tehdä.

Toivon lakialoitteelle myönteistä jatkokäsittelyä.

⁶ Mirja Ryytänen /kesk: Arvoisa puhemies! Viime aikoina on käyty paljon keskustelua pohjoismaisesta hyvinvointiyhteiskunnasta. Sehän jopa nousi presidentinvaalien aikaan erääksi keskeiseksi teemaksi. Minusta hyvinvointiyhteiskunnan perusta on kattava ja riittävä perusturva kaikissa elämäntilanteissa. Äitiys ja isyys ovat varmasti sellainen elämäntilanne, jolloin perusturvaa todella tarvitaan. Siinä minusta on kyse tulevaisuudesta hyvin konkreettisella tavalla eli siitä, millaiset taloudelliset edellytykset nuorilla on perheen perustamiseen ja lapsen hankkimiseen.

Nykyisellään alin päiväraha ei näitä minimiedellytyksiä todellakaan turvaa, kuten perusteluissa on jo moneen kertaan käynyt esille. Jollei perusturvan korottamiseen edes nyt esitetyn alemman eli työttömyyskorvauksen peruspäivärahan tasolle riitä täällä tahtoa, minusta silloin on aika turha puhua tasa-arvosta tai hyvinvointiyhteiskunnasta, vielä vähemmän lapsimyönteisestä yhteiskunnasta tai perheen tärkeydestä. Tällaiset puheet ovat silloin pohjaa vailla.

Korjaamistarpeita on tietysti sosiaaliturvan alueella paljon, mutta tärkeysjärjestyksen on ol-

tava oikea. Ensin on parannettava kaikkein pienimpiä etuuksia, jotka ovat itse asiassa määriteltynä minimiturvaan nähden sen alapuolella. Siksi juuri tämä epäkohta pitäisi pikaisesti korjata ja näin edes vähän parantaa kaikkein pienituloisimpien nuorten lapsiperheiden edellytyksiä.

⁷ Katri Komi /kesk: Arvoisa puhemies! Aloitteen keskeinen tavoitehan on nostaa äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan vähimmäismäärä työttömyysturvan peruspäivärahan suuruiseksi. Tässä on todettu jo aikaisemmin, että vähimmäismääristä äitiysrahaa saavat usein muun muassa opiskelijat, joista on aikaisemmin jo keskusteltu edellisten lakialoitteiden yhteydessä, työttömät ja pätkätoitot tekevät. Käytännössä tulot voivat laskea lapsen saamisen myötä, vaikka periaatteessa avustuksella olisi tarkoitus turvata vanhemmaksi tulleen taloudellinen asema. Näin ollen pienituloisia ihmisiä, voisi sanoa, rangaitaan siitä, että he haluavat myös lapsia.

Myös siksi olen yksi aloitteen allekirjoittajista, että lastensaannin lykkääminen pelkästään taloudellisiin syihin nojaten ei kostaudu pelkästään synnytysiän mukanaan tuomien terveysriskien kautta, vaan myös toisten mielestä hyvinkin kalliiden hedelmällisyyshoitojen lisääntymisen myötä, monien psyykkisten paineiden kautta jne. Ei voi olla kansantaloudellisesti kannattavaa se, että lapsia ei ole varaa tehdä.

Arvoisa puhemies! Aikaisemminkin on jo laajennettu keskustelua vähän. Tekisin niin myös itse. Voitaisiin nostaa taas keskusteluun kotihoidon tuen suuruus, vanhempainkustannusten jakaminen isän ja äidin työnantajan kesken ja pienyrittäjänäisten ongelmat, jotka useimmiten heitä kohtaavat, kun he haluavat lapsia saada.

Toivon, että asia etenee, aivan kuten ed. Vehviläinen aloitteessaan toivoi.

⁸ Kyösti Karjula /kesk: Arvoisa puhemies! Esillä oleva lakialoite, että pienin äitiys-, isyys- ja vanhempainraha nostettaisiin 60 markasta päivältä työttömän peruspäivärahan suuruiseksi, on erittäin merkittävä periaatteellinen kysymys. Sen vuoksi ajattelin käyttää puheenvuoron, jossa lyhyesti tarkastelen sitä, mitä merkitsee yhteiskuntapolitiikka, jossa ihmisyyden ja ihmisen perustarpeet eri elämänvaiheissa otetaan todella riittävästi huomioon. Kuten edellä ed. Ryytänen toi hyvin esille, kyllä hyvinvointiyhteiskunnan perimmäinen olemus on juuri tässä.

Ajattelen ihan näin, että jos ajatellaan suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentumista, tuskin on liioiteltua sanoa, että kaikkein olennaisin ulottuvuus kokonaisuuden rakentamisessa on ollut lähimmäisenrakkaus. Lähimmäisenrakkaus on todella merkinnyt sitä, että näemme eri elämäntilanteissa olevien ihmisten tarpeet, ihmisen erilaiset elämänvaiheet, ja pyrimme yhteiskuntapolitiittisilla ratkaisuilla täydentämään niitä puutteita ja toisaalta niitä vaatimuksia, mitä eri elämänvaiheet synnyttävät.

Tämän vuoksi ajattelen niin, että on erityisen pysäyttävää todeta, että puhumme edelleen hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämisestä tilanteessa, jossa olemme monessa suhteessa kadottaneet niitä perusteita, jotka luovat ihmisyydelle ja ihmisten aidolle hyvinvoinnille riittävät lähtökohdat. Sen vuoksi ajattelenkin, että tässä yhteydessä meidän pitäisi monipuolisemmin tarkastella koko yhteiskunnan kehitystä siltä pohjalta, miten tulevaisuudessa ihmisyyys ja tätä kautta koko osaamispolitiikan ydin olisi se, millä tavalla tuotamme nykyistä suuriarvoisempaa osaamista nimenomaisesti ihmisen eri elämänvaiheiden kanalta.

Siksi ajattelen näin, että jopa perhepolitiikassa liian monta kertaa jäämme tänä päivänä tilanteisiin, joissa asettelemme vastakkain erilaiset perhetilanteet, näemme pääsääntöisenä vaihtoehtona sen, että molemmat vanhemmat käyvät työssä ja tällä tavalla rakentavat yhteistä kotia, yhteistä perhettä. Mutta edelleen on kuitenkin aika merkittävä osa niitakin perheitä, joissa on pohjana se tilanne, jossa toinen vanhemmista, pääsääntöisesti äiti, on kotona työtä tekevä vanhempi, erittäin arvokasta kotityötä tekevä vanhempi, jota työttömien ja opiskelijoiden lisäksi kyseinen lakialoittekin hyvin vahvasti koskettaa. Tässä mielessä ajattelin, pitäisikö meidän yhteisesti hakea enemmänkin perustaa sille, miten suomalaisessa yhteiskunnassa tulevaisuudessa raivataan riittävästi tilaa kasvatustyölle.

Jossain aikaisemmassa puheenvuorossani, kun olen tarkastellut perhepolitiikan olemusta nyky-Suomessa, olen todennut, että kodista on tullut toisaalta erittäin arvokas, mutta — voidaan myös sanoa — niin arvoton paikka, että siellä ei enää kannata tai ei ole varaa kenenkään tehdä töitä. Tässä mielessä, jos otamme näkökulmaksi sen, miten hyvinvoiva yhteiskunta luo edellytykset ehkä tulevaisuuden eheyden kannalta kaikkein tärkeimmälle työlle, sille miten vanhemmat

voivat huolehtia tärkeästä kasvatustehtävästä, oletan, että jopa ne voimavarat, mitä käytetään tämän tyyppisen lakialoitteen pohjalta, saavat ihan uudenlaisen arviointipohjan.

Edellä ed. Aula minusta erittäin hyvin toi esille sen, että jopa lakialoitteen mukaisen vanhempainrahan korotuksen kokonaisbudjettivaikutus on tasossa 200—300 miljoonaa markkaa, ja jos otamme huomioon muut seurausvaikutukset, oletan, että nettovaikutus lakimuutoksella rahallisesti liikkuu kymmenissä miljoonissa markoissa, jolloin tulemme tavallaan tilanteeseen, että tämänkin tyyppisen lakimuutoksen toteuttaminen on ennen kaikkea yhteiskuntapolitiikan arvovallinta sikäli, annammeko riittävän arvon sille työlle, jonka vanhemmat tekevät kodeissa ja olemmeko tätä kautta valmiit luomaan riittävät edellytykset tälle työlle.

Minusta muutamissa puheenvuoroissa on erinomaisesti tuotu vanhempainrahan rinnalle myös kotihoidon tuki, koska minusta on jo moraalisesti erittäin suuri kysymys, hyväksymmekö yhteiskunnallisina päättäjinä sen, että annamme ihmisille työttömyydestä suuremman korvauksen kuin siitä, että he tekevät todella vastuullista työtä, vaikkakin työ tapahtuu kodissa. Ottamatta kantaa siihen, onko työttömyyspäiväraha tällä hetkellä suuri tai pieni, minusta paljon olennaisempaa on meidän päättäjinä tehdä se moraalinen arviointi, miten me arvotamme nämä eri elämänvaiheiden tilanteet. Tässä mielessä rinnastaisin vanhempainrahan ja kotihoidon tuen tason siihen. Mikä on estämässä sitä, että me emme veisi näitä korvausmuotoja vastaavalle tasolle, mitä on työttömyysraha päivässä taikka työttömyyskorvaus kuukaudessa?

Tämä on erittäin suuri periaatteellinen ratkaisu, ja sen vuoksi, arvoisa puhemies, ajattelen näin, jos me haluamme rakentaa ehyttä yhteiskuntakehitystä tulevaisuuteen, meidän pitää pysähtyä tämän tyyppisten asioiden kohdalla, jotta me luomme sellaiset edellytykset, että nykyiset nuorten ongelmat, nykyiset perheiden hajoamiset eivät ole lisääntyvä kysymys, vaan niinpäin, että raivaamalla riittävän tilan kasvatustyölle me luomme myös perustan tulevalle ehjelle yhteiskuntakehitykselle.

⁹ **Hannu Aho /kesk:** Arvoisa puhemies! Käytetyt puheenvuorot ja juuri kuultu ed. Karjulan käyttämä puheenvuoro minusta olivat niin hyvin perusteltuja tämän asian puolesta, että suuriin ju-

listuksiin tässä ei enää tarvitse henkilökohtaisesti alkaa.

Joutuu kyllä kuitenkin kysymään, antaako meille elämässä lähtökohdan, perustan, markkinatalous vai me ihmiset ja perhekohtainen politiikka, jolla luodaan nuorta polvea tällaiselle vastuulliselle elämälle. Voisi todeta, että täytyy olla arviointivirhe, kun katsoo, että tällä hetkellä vähimmäisäitiyspäiväraha on 60 markkaa päivältä. Kun sitä vertaa niinkin pienen kuin 122 markkaan, työttömyysturvan peruspäivärahaan, nämä eivät millään voi olla vastakkaisia asioita, kun vielä otetaan huomioon, että on kysymys äitiydestä ja pienestä lapsesta, joka on hoidettavana.

Mieleeni on monesti tullut kysymys, miksi äitiyden pitää olla eriarvoista myös rahassa mitattuna. Emmekö voi lähteä siinä sitä tasa-arvopolitiikkaa lähentymään, että laittaisimme kunnollisen peruspäivärahan, vanhempainrahan, jota kaikki Suomen kansalaiset saavat? Tätä kautta voisimme antaa myös äidille mahdollisuuden turvalliseen ja onnelliseen kotonaoloon pienokaisensa kanssa. Minusta tämä on perusturvakysymys jo taloudellisesti ajateltuna, mutta myös siinä arvostetaan todella sitä työtä, mitä tehdään pienten lasten ja perheen parissa myös kotona. Toivon omalta osaltani myös tälle työlle menestystä.

¹⁰ **Tanja Karpela /kesk:** Arvoisa puhemies! En oikein ymmärrä, kun kerran työttömyysturvan peruspäiväraha on tällä hetkellä 122 markkaa, miten selitetään sellainen epäloogisuus, että tämän jälkeen, kun saadaan lapsia, jollakin tavalla elinkustannukset vähenisivät lapsensaamisen myötä puolella. Tietenkin on totta, että tällä hetkellä perheet saavat lapsilisää, mutta lapsilisä kuitenkin on tarkoitettu lapsesta aiheutuviin kuluihin ja lapsilisä ei suinkaan poista sitä tosiasiaa, että 60 markkaa päivässä ei riitä takaamaan perheen toimeentulon minimivaatimuksia, eikä näitä kahta asiaa myöskään pitäisi sekoittaa toisiinsa.

Myös, kun perhepolitiikasta puhutaan, pitää muistaa perhepolitiikka kokonaisuudessaan. Jo pelkästään meidän veropolitiikkamme on sen suuntainen, että se suosii tällä hetkellä sitä, että kummatkin huoltajat käyvät kokopäivätoissa. Jos meillä on isä sekä äiti ja kumpikin tienaa 112 000 markkaa tai jos meillä on yksinhuoltaja, joka tienaa yhteensä sen 224 000 markkaa, hän

maksaa 12 000 markkaa enemmän veroja kuin sellainen perhe, jossa kummatkin tämän puoliksi jakavat. Totta kai tällainen käytäntö suosii silloin sitä, että mahdollisimman nopeasti mennään työelämään ihan taloudellisen pakon vuoksi. Myös se puoltaa sitä, että jos saataisiin korotettua äitiys- ja isyys- ja vanhempainrahaa, se saataisi kompensoida tällaista veropoliittista ratkaisua.

¹¹ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa herra puhemies! Kaikissa länsimaissa syntyvyys näköjään laskee. Kolme vuotta sitten eduskunnan auditoriossa oli Väestöliiton tilaisuus, jossa kuvattiin barometreja ja menneisyyttä ja tulevaisuutta. Siltä näytti, että jostain ihmeen syystä korkea elintaso ja syntyvyys ovat sillä tavalla kytköksissä toisiinsa, että silloin kun elintaso nousee, syntyvyys laskee. Sitä en lähde arvailemaan, mistä se mahtaa johtua.

Toinen asia, joka näkyi tutkimuksissa, oli, että välttämättä syntyvyys ei ollut kytköksissä aina taloudelliseen nousukauteen tai laskukauteen. Se oli yllättävä ilmiö, jota tutkijat eivät osanneet selittää, eikä se ollut hyvään perunavuoteen tai viljavuuteen tai poutasäihin tai tällaisiin eikä koviin pakkastalviin eikä junaratoihin yhteydessä. Jostain syystä se on ihmeellinen asia. Nämä ovat siinä mielessä henkimaailman asioita, että tutkijatkaan eivät osanneet sitä selittää, ovatko jotkin lapsipoliittiset etuudet semmoisia, että niillä välttämättä syntyvyyttä nostettaisiin, koska on kuvia hyvin köyhistäkin maista, että vaikka ne ovat teollistuneita maita ja sivistysmaita, eivät tietysti niin korkeita sivistysmaita kuin Suomi, siellä syntyvyys on huomattavasti korkeampi. Silloin on kysymys arvoista.

Tietysti osatausta näissä kaikissa on se, minkä tyyppinen arvomaailma yhteiskunnassa yleensä on, ja osin uskonnollinen tausta, koska siinä on omat arvopohjansa. Se omalta osaltaan tietysti tekee omia rajoitteita tai mahdollisesti kiihokkeita, millä tavalla suhtaudutaan yleensä lapsiin ja siihen, koetaanko ne arvona.

Tästä johdatusena voi tulla tähän ed. Vehviläisen tekemään lakialoitteeseen. Minusta tämä on hyvä aloitteena. Kun pohdin syvimmiltään, mitä eri variaatioita tässä voi ollakin, niin jos tänä päivänä ihminen on työtön ja saa työmarkkinatukea 122 markkaa ja sitten tietysti miespuolinen on sen verran pienessä tienestissä, että työmarkkinatuki ei leikkauksella, kun kaveri on alle vii-

den tonnin palkalla, silloin vaimo saa työmarkkinatuen täytenä. Kun vaimo tulee raskaaksi ja käy synnyttämään, hänen päivärahansa putoaa 60 markkaan. Vaimohan tietysti, kun ajattelee hyvin taloudellisesti nykytilanteesta, jää äitiyslomalle viikkoa tai muutamaa päivää ennen synnytystä ja ilmoittaa kahden viikon päästä, että olen taas työmarkkinoiden käytettävissä, eli ilmoitetaan työnvälitystoimistoon. Eihän siinä ole rajaa olemassa, vaan jos ihminen on työkykyinen, hän voi ilmoittautua työnhakijaksi. Minä olen käsitänyt näinpäin, että se lieene mahdollista. En mene ihan päättäni pantiksi laittamaan, mutta uskoisin näin.

Siitä huolimatta tämä järjestelmä, mikä tällä hetkellä on käytössä, tekee sen, että ihminen joutuu vempalemaan, miten saisi parhaan mahdollisen toimeentulon, koska jos kuitenkin puhutaan sellaisesta perheestä, jossa mies ansaitsee alle viisi tuhatta ja vaimo on työmarkkinatuella, ei elämä hirveän leveätä perheessä ole. Riippuu vielä tilanteesta, minkälaiset taustat ovat ja onko pankissa säästöjä vai eikö ole tai onko mahdollisesti sukulaisia tai vanhempia, jotka auttaisivat. Kuitenkin perheen kannalta on tärkeää, että saa vähimmäisturvan. Minusta vähimmäisturva on oikeastaan määritetty tässä. On sosiaalitoimiston vähimmäisturva, mutta minusta vähimmäisturva on myös työttömyysturvan osalta. Se on peruspäiväraha.

Tähän tulee tietysti se ristiriita, että kysytään hyvin nopeasti myös ed. Vehviläisen aloitteen osalta, että sitten, jos mies onkin isotuloinen. Otetaanko sitten käyttöön samat säännökset, mikä ovat työmarkkinatuessa? Sitten leikkaavat samat säännökset kuin siinä. Nämä ovat niitä kysymyksiä, joihin ei tässä tarvitse välttämättä vastata, mutta tulee vain mieleen.

Tähän voisi yhdistää erään ajatuksen, joka on tullut esille viime aikojen keskusteluissa. Kun on katsonut Suomen keskustan ja kokoomuksen kamppailua porvari yhteistyöstä, jotenkin vasemmistolaisena ihmisenä ja köyhempien edustajana ja kuitenkin inhimillisen ajattelun ihmisenä käy ihmettelemään, onko tosiaan menossa näinpäin, että punamultayhteistyö on haudattu kokonaan. En tiedä, toivoisin, ettei olisi, vaan etsittäisiin kuitenkin vielä sellaistaakin akselia ja löydetäisiin, koska periaatteessa koko tämä suomalainen vähimmäisturva ja sosiaaliturvasysteemi on luotu pitkien neuvottelujen tuloksena ja punamultayhteistyönä. Siinä mielessä muun muassa ed.

Vehviläisen aloitteesta on järkeä, että sitä kautta voisi jopa löytyä ratkaisu tähän asiaan. Olen sitä mieltä, että kuitenkin rikkaiden piireissä ei vähimmäisturvaa tarvitse ajatella. Ymmärrän, että rikkaat elävät muutenkin, ei tarvitse tämmöisiä edes pohtia, mutta ne, jotka meikäläistekin ovat äänestäneet, ovat juuri pienellä toimeentulevia. En usko, että hirveän rikkaat ovat viitsineet meikäläistä äänestää.

Nyt pitää ottaa huomioon tämän hetken taloustilanne. Koko 90-lukuhän on ollut säästämistä ja tiukalla elämisen linjaa niin valtion kuin kunnan taloudessa. Nyt kuitenkin näyttää siltä, että kun talouskasvu jatkuu, voidaan löytää myös uusia elementtejä, millä tavalla yhteiskunnan kukkaroon saadaan jaettavaa lisää. Tänä päivänä nimittäin isoissa firmoissa voidaan ihan paksusti, siellä jaetaan optioita ja näytetään hyviä osinkoja ja pankitkin näyttävät, vaikka hiljattain olivat kriisissä, hirveitä voittoja, pienetkin pankit, ja jakavat osinkoja. Eikö meidän pitäisi kuitenkin saada yhteiskunnan kukkarokin siihen malliin, että kun punamultayhteistyö aikanaan isketään päälle, on myös jakamista eivätkä rahat mene isojen rahoittajien pussiin, niin kuin tänä päivänä 27 miljardia menee vuodessa? Ajatelkaa, kun se jaettaisiin vaikka lapsipoliittisiin etuuksiin, miten paljon saataisiin hyvää jaettavaa!

Ihan lopuksi tätä ed. Vehviläisen aloitetta kannattaa jalostaa vielä tavalla, joka liittyy lapsiystävällisyyteen. Minusta huolestuttavin seikka on juuri se, että suomalainen porukka Suomenniemellä vähenee. On tyhjiä kouluja, meilläkin maakunnassa on parastaikaa koulukeskusteluja käytä. Olen lkenut lehtien palstoilta, miten paljon laitetaan kouluja kiinni. Siellä on tyhjiä tiloja ja vielä kohtuullisen hyviä nuoria ihmisiäkin, jotka voisivat olla siinä iässä, että lapsia syntyy. Meidän pitäisi vaikka kokeilumielessä tehdä sillä tavalla, että kun tiedän, ettei se koko maassa mene läpi, niin EU:n ykköstukialueella, mikä on kurrjaa seutua muuten ja mistä poismuutto on suuri, voisi maksaa vaikka ylimääräisen lapsentekolisän, onko se kymppitonni jokaisesta lapsesta, joka ykköstukialueella eli Itä- ja Pohjois-Suomessa syntyy. Katsottaisiin, onko sillä merkitystä vai eikö olisi syntyvyyteen. Kuitenkin pohjimiltaan elinympäristö, mikä sillä seudulla on, on lapsille erittäin hyvä ja virikkeellinen ja puhdas.

Siinä mielessä tällaisia uusia avauksia ja ajatuksia pitäisi luoda, jotta meidän ei tarvitsisi haitailla, loppuvatko meiltä työntekijät jatkossa.

Tätä vauhtia kun mennään, niin kun olemme vanhoja ja toivon mukaan vielä elämme, joudumme hoivapalvelut ostamaan jostain muualta. Odottamatta tänne tulee muun kuin suomenkielisiä meitä hoitamaan. Sen vuoksi lapsipolitiikkaa pitää korostaa. Missään tapauksessa en halua kookoomusta sulkea pois tästä, voihan mukana olla kolme suurtakin puoluetta, ja otetaan sitten vielä vasemmistoliitto tueksi. Tehdään mahdollisimman hyvä ja kattava ohjelma, koska suomalaisen etuhan tässä on tärkeä.

¹² **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa puhemies! Ed. Vehviläisen aloite on todella hyvä ja kannatettava, koska tässä jos missä mennään periaatteellisesti siihen kysymykseen, mitä olemme viime syksystä käsitelleet, kun olemme puhuneet paljon lasten ja nuorten pahoinvoinnista. Tässä on kysymys perheen ja lapsen tukemisesta ja siitä, että arvostetaan sitä työtä, mitä kotona tehdään, sitä nostatetaan. Täällä on tullut erittäin hyviä puheenvuoroja.

Täällä viitattiin aikaisempiin kirjallisiin kysymyksiin, mitä on vuodelta 1998, mutta edessäni on ed. Jääskeläisen tekemä kirjallinen kysymys, johon ministeri Perho on vastannut viikko sitten. Tätä vastausta luettuani jollakin tapaa näyttää siltä, että tätä asiaa ei katsota perhe- eikä lapsipoliittisesta näkökulmasta, koska vastauksessa edelleenkin verrataan rahan suuruutta kotihoidon tukeen, eli se riittää, koska kotihoidontuki on 1 500 markkaa, joten miksi ei tämäkin olisi 1 500 markkaa, noin suurin piirtein. Sen vuoksi ed. Karjulan puheenvuoro oli erittäin hyvä. Siinä hän toi esille, miten nimenomaan tulisi pohtia kokonaisuutta ja myös kotihoidon tuen määrän lisäämistä. Siten sille työlle, mitä perheessä tehdään, annettaisiin arvostusta ja myös taloudellista tukea. Perheiden tukeminen taloudellisesti on ongelmien ennalta ehkäisyä, mistä täällä myös on jo puhuttu.

¹³ **Jari Leppä /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Keskustanaisten lakialoitetta äitiys- ja vanhempainpäivärahan nostamisesta tervehdittään varmasti hyvillä mielin yrittäjä- ja maataloudenharjoittajaperheissä. Työthän on yrittäjän joka tapauksessa tehtävä, oli perheen elämäntilanne mikä tahansa. Kun on pieni lapsi ja äitiyslomalla, joutuu monessa tapauksessa palkkaamaan itselleen sijaisen.

Äitiyspäivärahan määrä perustuu äidin viimeksi vahvistettuun verovuoden tuloon. Sen sijaan sijaisavun maksun suuruus lasketaan työtulosta, johon vaikuttavat tilan pello- ja metsätyötulot. Tällöin saattaa monessa tapauksessa tulla eteen tilanne, että äitiysraha on yli puoltakin pienempi kuin sijaisapumaksu, jonka joutuu tuolta ajalta maksamaan. Kaiken lisäksi pyhäpäiviltä ei makseta rahaa laisinkaan, vaikka tiedämme varsin hyvin sen, että esimerkiksi karjatilalla on töitä tehtävä seitsemän päivää viikossa. Sijaisapumaksua toki voi alentaa pienentämällä MYEL-työtuloa, mutta silloin se myös vaikuttaisi äidin tulevaan eläkkeeseen ja tulevaisuuteen, joten siinäkin ei ole mitään järkeä. Voidaan kysyä nykyisessä tilanteessa, pitääkö äidin aina tyytyä alempaan tuloon ja lisäkustannuksiin, kun hän on yhteiskunnan ja tulevaisuuden kannalta kaikkein arvokkaimmalla elämäntilanteessa.

Herra puhemies! Kannatan lämpimästi ed. Vehviläisen ensimmäisenä allekirjoittamaa aloitetta.

¹⁴ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Hieman täytyy kommentoida ystäväni ed. Esa Lahtelan pohdiskelevaa puheenvuoroa. Te ihmettelitte puheenvuorossanne sitä, miten keskustan puolelta tällainen aloite tulee. Pyytäisin muistuttamaan siitä, että keskusta on ollut perusturvasioissa erittäin paljon liikkeellä vuosikymmenten ajan ja myös viime vuosien aikana.

Mitä sitten tuli piikittelyyn porvareiden yhteistyöstä, kyllähän se niin on, ed. E. Lahtela, ettei koskaan Suomessa ole tehty niin lapsipoliittisesti kielteisiä ja myös oikeistohenkisiä päätöksiä kuin pääministeri Paavo Lipposen hallitusten aikana. Vuonna 1995, kun alkoi Lipposen hallituksen urakointi, silloin leikattiin muun muassa opintotukea. Sitä ennen koskaan yksikään opetusministeri ei ollut puuttunut opintotuen tasoon heikentävällä tavalla. Silloin myös leikattiin kotihoidontukea ja minimiäitiyspäivärahaa. Eli tästä syystä en oikein ymmärtänyt tuota puheenvuoroanne. Jos ajatellaan Ahon hallituksen aikaa, niin sanottua porvarihallitusta, jolla vasemmistopuolueiden edustajat tässäkin salissa ja lehtien palstoilla usein pelottelevat äänestäjiä, että mitä kauheata porvarihallitukset saavat aikaan, silloin kuitenkin pidettiin muun muassa kotihoidon tuesta kovasti kiinni. Mutta sanon vielä sen, että minulle kyllä kelpaa, että eduskunnassa tämä

hallitus hoitaa nimenomaan tämän äitiyspäiväraha-asian kuntoon.

¹⁵ **Pertti Hemmilä /kok:** Arvoisa puhemies! Tässä lakialoitteessa ehdotetaan äitiys- ja vanhempainpäivärahan korottamista. Tämä on erittäin hyvä aloite ja kuvastaa sitä ilmapiiriä, mikä tässä talossa yleisemminkin viime aikoina on ollut havaittavissa, eli perhemyönteisyyttä, lapsimyönteisyyttä ja ylipäättään vanhemmuuden tukemista, mikä tulee myöskin sekä taloudellisesti että henkisesti tasolla esille.

Yksi huono puoli tässä on se, että tämän aloitteen toteuttaminen maksaisi perusteluissakin mainitut vähintään 300 miljoonaa markkaa. Kuitenkin myöskin tulevaisuuden lapsia ja lapsiperheitä ajatellen tässä yhteiskunnassa me nyky-päättäjät olemme päättäneet, ettemme jätä perinnöksi sellaista velkaa, mikä tällä hetkellä esimerkiksi olisi jäämässä, vaan olemme päättäneet, että me pyrimme jättämään mahdollisimman puhtaan pöydän omille lapsillemme. Mutta tässä asiassa on kysymys kuitenkin nimenomaan arvoista. Tässä asiassa on kysymys nimenomaan siitä, miten me arvostamme perhettä, miten me arvostamme vanhemmuutta, ja tällä tavalla me voimme osoittaa arvostuksemme vanhemmille, vanhemmuudelle, perheelle, lapsille. Kävi tämän aloitteen kanssa miten tahansa, niin minä toivon tälle asialle menestystä täällä eduskunnassa.

¹⁶ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Ed. Esa Lahtela puhui, näin tässä äkkiä karrikoiden sanottuna, että lapsiperheitten asema kohentuu sillä, kun saadaan punamultayhteistyö järjestykseen. Yleensä lapsipolitiikka Suomessa kohentuu sillä, että äidin ja isän suhde on rakentava ja eteenpäin vievä. Sellaisenaan pidän erittäin myönteisenä viimeksi kuultua ed. Hemmilän puheenvuoroa tästä asiasta, kuinka meidän pitää uskoa ja luoda tulevaisuutta. Aikaisemmin jo kuultiin edustajien Karjulan ja H. Ahon taholta erittäin ansiokkaat puheenvuorot, joissa nähtiin, että pitää luoda uskoa tulevaisuuteen ja pitää löytää semmoinen perhehenki, millä tämä asia kasvaa ja käy eteenpäin.

Tämä aloite on erinomaisen hyvä, ja uskon, että se myöskin herättää sillä tavalla keskustelua ja mielialoja, että se hallitusryhmien toimesta tulee eteenpäin ja järjestykseen hoidettua ja johtaa joihinkin toimenpiteisiin. Perhepolitiikka ei saa

olla kiinni yksin niistä markoista, millä tämä asia toimii. Se ei saa olla myöskään sellaista, että muodossa tai toisessa kotona hoidettava lapsi ja perhekokonaisuus joutuvat huonompaan osaan kuin se, joka järjestee asiansa toisin. Toivon, että tästä kokonaisuudessaan eduskunnassa vielä käytäisiin keskustelu, jossa luotaisiin enemmän tulevaisuuden uskoa, perheuskoa ja sitä tunnetta, että kotona lapsia kasvattava äiti tekee arvokasta työtä ja vie tätä yhteiskuntaa eteenpäin niin, että sitä syö- ja kasvuvelkaa ei syntyisi tuleville sukupolville.

¹⁷ **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Ihan muistin virkistämiseksi vain: Ahon hallituksen aikana tehtiin jo leikkauksia pienituloisille. Samoin maa saatiin siihen kuntoon, että leikkauksia sitten vielä jatkettiin Lipposen ykköshallituksen aikana. Mutta tämä lakialoite on varmasti selvittämisen arvoinen. Asiaan liittyy kuitenkin paljon kysymyksiä, joista ed. E. Lahtela puheenvuorossaan mainitsi. Ne ovat varmasti selvítettävissä niin, että se hyöty, mikä tässä lakialoitteessa pyritään saamaan pienituloisille, myöskin toteutuu.

Ed. E. Lahtelan punamultayhteistyön esille ottaminen aluksi arvelutti, mutta onneksi ed. Lahtela laajensi kuitenkin tuon yhteistyön koskemaan myös vasemmistoliittoa ja kokoomusta. Olen nimittäin sitä mieltä, että pelkällä porvari-yhteistyöllä, jota kepu on hehkuttanut viime aikoina, eivät pienituloisten asiat taida korjaantua. Siitä meillä on jo kokemusta.

¹⁸ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa herra puhemies! Ed. Vehviläiselle voisi todeta, että aikanaan kun vuosina 95—96 tehtiin leikkauksia, silloin ei minun kädessäni monesti veitsi ollut, kun lapsipoliittisia etuuksia leikattiin, eli minä en niitä henkilökohtaisesti hyväksynyt ja käyttäydyin myös nappia painellessa myös siten. Kyllähän siellä kieltämättä oltiin sellaisessa tilanteessa, että jotain kuitenkin piti tehdä. Minä en kyllä hyväksynyt lapsilisien leikkauksia ollenkaan, mutta se mitä kokonaisuutena velan kuriin saamiseksi ja talouspolitiikan reivaamiseksi tehtiin, suurin osahan niistä oli tehtävä, koska silloinhan velkaannuttiin vielä yli 50 miljardia vuodessa, ja se hän on kestävätilanne.

Nyt ollaan siinä tilanteessa, niin kuin totesin puhujankorokkeeltakin, että kun kuitenkin kasvu on suhteellisen hyvä ja verotuloja tulee koh-

tuullisesti, niin meidän pitäisi löytää vielä lisää, mahdollisesti varainsiirtoveroa ehkä pörssistä ja mitä kaikkia niitä onkaan, semmoisia tulonlähteitä, joilla voitaisiin hyvinvointia ja sosiaalista ajattelua lisätä tässä yhteiskunnassa. Mutta se ero tässä lienee punamullan tai porvariajattelun välillä, että kyllä näköjään puhdas porvariajattelu lähtee siitä, vaikkapa valtiovarainministeriön suunnalta, että yhtään menoja ette paisuta, vaan kaikki pannaan velan maksuun. Tästähän on käyty viime joulun alla kovat kinat. Minusta kuitenkin, kun 90-luvun alku ollaan kupattu ja leikattu ja siellä on tapahtunut turvaverkkoihin repeämiä, niin nyt pitäisi tässä kasvuvaiheessa paikata niitä verkkoja ja osa siitä kasvusta laittaa sinne myös. Tämä ed. Vehviläisen aloite on yksi asia, johon pitäisi laittaa myös.

¹⁹ **Anu Vehviläinen /kesk:** Herra puhemies! Tätähän minä juuri tarkoitin, että pitäisi nyt paikata, koska talouskasvu on jatkunut monta vuotta peräkkäin. Ed. Valppaalle vielä kerran sanon, että silloin Ahon hallituksen aikana oli ainakin kolme asiaa, joihin ei käyty käsiksi: opintotuki, kotihoidon tuki ja minimiäitiyspäiväraha ja myös minimisairauspäiväraha.

Mutta puheenvuoroni pyysin ed. Hemmilän puheenvuoron johdosta. Ette ehkä kuullut, kun esittelin tätä lakialoitetta aika perusteellisestikin ja myös perustelin sillä tavalla, että jo kansantaloudellisesti ja valtiontaloudellisesti olisi järkevää, että nyt myös yhteiskunnan puolelta tehtäisiin sellaisia ratkaisuja, jotka antaisivat nuorille perheille ja nuorille aikuisille mahdollisuuksia pitkäjänteiseen perhesuunnitteluun ja myös taloudellista turvaa. Siitähän tässä itse asiassa on kysymys, että meillä ovat ikäluokat todella paljon pienentyneet. Vielä muutama vuosi sitten syntyi noin 64 000 lasta, ja nyt aletaan olla siinä, että vuosittain syntyy noin 57 000. Syntyvyys on todella paljon pienentynyt. Jos tekee pienen laskutoimituksen, että meillä on ainakin 400 miljardia markkaa edelleen velkaa ja jos vaikka ihan kevyesti, vaikka 10 miljardia vuositason lyhennettäisiin, niin siihen menisi 40 vuotta.

Minä ainakin olen huolestunut siitä, kuka maksaa tulevaisuudessa eläkkeitä ja ketkä ovat veronmaksajina maksamassa myös valtionvelkaa takaisin. Minä ainakin näen tässä yksilöiden kannalta järkeviä aspektoja, mutta myös koko yhteiskunnan ja valtiontalouden kannalta.

²⁰ **Pertti Hemmilä /kok:** Herra puhemies! Ensinnäkin sen pohja, että meillä on velkaa 400 miljardia, luotiin jo vuosikymmeniä takaperin, ei sitä luotu Ahon hallituksen aikana eikä rakennettu tätä apparaattia. Varsinkin pitäisi nyt viimeistään ymmärtää, että aina kun luodaan uusia menoaunomaatteja, ensin pohditaan, mistä se rahoitetaan ja mistä se pahimmassa mahdollisessa kehitysskenaariossa voidaan rahoittaa.

Toinen asia on se, kun ed. Vehviläinen otti esille, että tulevaisuudessa on uhkana, kun syntyvyys meillä alenee. Se on toki uhka, ja sitä tilannetta pitäisi pystyä myös jollakin tavalla parantamaan. Mutta todellinen uhka on tämä suoranainen pommi, joka on lankeamassa siitä tilanteesta, kun syntyvyys alentuu ja eläkkeelle siirtyvien lukumäärä lisääntyy suorastaan räjähdysmäisesti. Tämä on sellainen pommi, jota me emme valitettavasti vielä tässääkään salissa emmekä mil-lään yhteiskunnan päätöksentekosektorilla vielä ymmärrä. Tämä on se murheenkryyni, mihin meidän pitäisi puuttua.

Siitä huolimatta toteaisin tämän aloitteen osalta, että onhan se erittäin epäjohtonmukaista, että työttömyydestä korvattava peruspäiväraha on lähes kaksinkertainen verrattuna äitiyspäivärahaan. Tähän pitäisi saada kyllä korjaus. Toivoisinkin, että tämän tyyppisissä asioissa eduskunnassa ja ylipäätään päätöksenteossa syntyisi, ei puoluerajoihin katkeava vaan puoluerajat ylittävä foorumi, millä voitaisiin tällaiset asiat yhdessä ratkaista riippumatta siitä, että tämänkin kustannus on 300 miljoonaa markkaa.

²¹ **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa puhemies! Mielestäni on ihan aiheellista kantaa huolta, mistä se 200—300 miljoonaa otetaan, niin kuin edellisissä puheenvuoroissa on tullut esiin, etsiä nimenomaan mahdollisesti uusia tulonlähteitä, uusia ratkaisuja ja näin ottaa tämä asia myös arvokysymyksenä.

Noin viikko sitten, kun ministeri Maija Perho vastasi tähän, hän toi vastauksessaan ed. Jouko Jääskeläiselle esille, että äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan vähimmäismäärän korottaminen kysymyksessä todettiin tavoin työttömyysturvan päivärahan tai työmarkkinatuen tasolle lisäisi merkittävästi sairausvakuutusjärjestelmän menoja, ja viittasi siihen, että nämä kerätään nimenomaan työnantajilta, työntekijöiltä ja näin valtion verovaroin.

Tietysti, kun me näin katsomme, niin, totta kai me sanomme, ettei työnantajilta ja työntekijöiltä enempää saisi kerätä. Mutta haluaisin todella, että tämä asia nähtäisiin arvo- ja perhepoliittisena kysymyksenä. Silloin tätä katsottaisiin muustakin näkökulmasta, että tämä ei kaadu nimenomaan varakysymykseen.

²² **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Minusta ed. Hemmilä on ihan oikealla linjalla siinä mielessä, että eivät pienituloisten asiat korjaannu sillä, että niistä tehdään jokin oikeisto—vasemmisto-kysymys. Kyllä ne asiat on yhdessä hoidettava, jos halutaan tuloksia saada aikaan. Propagandaahan voidaan tietenkin tehdä monenlaista.

Ed. Vehviläiselle: Oleellistahan Ahon hallituksen aikaisessa toiminnassa oli, että maa saatiin siihen kuntoon, maa joutui siihen kuntoon, sehän oli ihan konkurssitila, että jouduttiin näihin leikkauksiin. Se nyt vielä olisi puuttunut, että olisi leikattu opiskelijoilta ja näiltä muilta ryhmiltä, mitkä ed. Vehviläinen mainitsi. Silloin olisi tainnut olla jo konkurssi käsillä, jos vielä olisi sinne jouduttu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

4) Hallituksen esitys mannerjalustalla sijaitsevien kiinteiden lauttojen turvallisuuden kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi rikoslain 34 luvun muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 152/1999 vp
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 3/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

5) Hallituksen esitys laiksi Pohjoismaiden projektivientirahastosta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 182/1999 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 1/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

6) Hallituksen esitys laiksi arvonlisäverolain 32 ja 33 §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 179/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 3/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

7) Hallituksen esitys laiksi tilintarkastuslain 6 §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 161/1999 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 1/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

8) Hallituksen esitys laiksi vakuutusyhtiötylain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 193/1999 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 2/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 11.55.

Täysistunto lopetetaan kello 19.01.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
